

QUINTUS
HORATIUS
FLACCUS

EDITIO SECUNDA NEAPOLITANA

JUXTA STEREOTYPAM

A P. ET F. DIDOT PARISIIS DATAM.

NEAPOLI
EX TYPOGRAPHIA RAPHAELIS DI NAPOLI
Via Quercia n.° 7.

1844.

QUINTI HORATII FLACCI CARMINUM

LIBER PRIMUS

ODE I.

AD MAECENATEM.

Maecenas, 1 atavis edite regibus,
O et praesidium et dulce decus meum!
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse juvat; metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis,
Terrarum dominos evehit ad deos:
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat 2 tergeminis tollere honoribus;
Illum, si proprio condidit horreo
Quidquid de Libycis verritur areis.
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros 3 Attalicis conditionibus
Numquam dimoveas ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium et oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solido 4 demere de die
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae.
Multos castra juvant, et lituo tubae
Permixtus sonitus, bellaque matribus
Detestata. Manet sub 5 Jove frigido

---

1 *Antiquis regibus prognate.*

2 *Honoribus amplissimis et maximis, vel aedilitate majore, praetura et consulatu.*

3 *Numquam eum de sententia sua deducas, quamvis regis opes ei offeras, cujusmodi erant Attali regis Pergami.*

4 *Frangere diem intermittendo labore.*

5 *Sub aere frigido.*

Venator, tenerae conjugis immemor;
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me doctarum ederae praemia frontium
Dis miscent superis; me gelidum nemus,
Nympharumque leves cum Satyris chori,
Secernunt populo; si neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quod si me lyricis vatibus inseres,
Sublimi feriam sidera vertice.

ODE II.

AD AUGUSTUM CÆSAREM.

Jam satis terris nivis atque dirae
Grandinis misit Pater, et, rubente
Dextera sacras jaculatus arces,
Terruit urbem:
Terruit gentes, grave ne rediret
Saeculum Pyrrhae, nova monstra questae;
Omne quum Proteus pecus egit altos
Visere montes;
Piscium et summa genus haesit ulmo,
Nota quae sedes fuerat columbis;
Et superjecto pavidae natarunt
Aequore damae.
Vidimus flavum Tiberim, retortis
Littore 1 Etrusco violenter undis,
Ire dejectum monumenta regis,
Templaque Vestae:
Iliae dum se nimium 2 querenti
Jactat ultorem, vagus et sinistra
Labitur ripa, Jove non probante, 3 u-
xorius amnis.
Audiet 4 cives acuisse ferrum

1 *Undis repulsis a littoro Etrusco.*
2 *Conquerenti de Caesaris nece.*
3 *Tiberis, suae uxori nimium indulgens.*
4 *Rara juventus, id est, posteri nostri, pauci admodum ex bellorum civilium reliquiis, ideoque rari, audient cives in civium corpora gladios exacuisse, quibus Persae populi romani hostes perirent melius, id est, justius perirent.*

Quo graves Persae melius perirent;
Audiet pugnas, vitio parentum
Rara, juventus.
Quem vocet divum populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines sanctae minus audientem
Carmina Vestam?
Cui dabit partes scelus expiandi
Juppiter? tandem venias, precamur,
Nube candentes humeros amictus,
Augur Apollo.
Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam Jocus circumvolat, et Cupido;
Sive neglectum genus et nepotes
Respicis, 1 auctor,
Heu! nimis longo satiate ludo,
Quem juvat clamor, galeaeque leves,
Acer et Mauri peditis cruentum
Vultus in hostem:
Sive 2 mutata juvenem figura,
Ales, in terris 3 imitaris, almae
Filius Maiae, patiens vocari
Caesaris ultor.
Seros in coelum redeas, diuque
Laetus intersis populo Quirini;
Neve te nostris vitiis iniquum
Ocior aura
Tollat. Hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater atque princeps:
Neu sinas Medos equitare inultos,
Te duce, Caesar.

ODE III.

AD NAVEM QUA VIRGILIUS ATHENAS PROFICISCENS VEHEBATUR.

Sic 4 te diva potens Cypri,
Sic fratres Helenae, lucida sidera,

---

1 *Mars: pater Romuli, qui Romam condidit*
2 *Mutata figura tui in formam Augusti.*
3 *Repraesentas.*
4 *Ordo est: O navis quae debes finibus Atticis Virgilium tibi creditum, precor sic te regat salutare Veneris sidus, etc.*

ODE IV.

AD L. SEXTIUM, CONSULAREM.

Solvitur acris hiems grata vice
Veris et Favoni,
Trahuntque siccas machinae carinas;
Ac neque jam stabulis gaudet pecus,
Aut arator igni;
Nec prata canis albicant pruinis.
Jam Cytherea choros ducit Venus,
Imminente Luna;
Junctaeque Nymphis Gratiae decentes
Alterno terram quatiunt pede,
Dum graves Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidum caput
Impedire myrto,
Aut flore, terrae quem ferunt solutae.
Nunc et in umbrosis Fauno decet
Immolare lucis,
Seu poscat agna, sive malit hoedo.
Pallida Mors aequo pulsat pede
Pauperum tabernas,
Regumque turres. O beate Sexti,
Vitae summa brevis spem nos vetat
Inchoare longam:
Jam te premet nox, fabulaeque Manes,
Et domus exilis Plutonia;
Quo simul mearis,
Non regna 1 vini sortiere talis.

ODE V.

AD M. VIPSANIUM AGRIPPAM.

Scriberis Vario fortis, et hostium
Victor, Maeonii carminis aliti,
Quam rem cumque ferox navibus aut equis
Miles te duce gesserit.
Nos, Agrippa, neque haec dicere, nec gravem
Pelidae stomachum cedere nescii,

1 *Talorum jactu. Veneris enim jactus regem vini efficiebat.*

Nec cursus duplicis per mare Ulyxei,
Nec saevam Pelopis domum,
Conamur, tenues grandia: dum pudor,
Imbellisque lyrae Musa potens vetat
Laudes egregii Caesaris, et tuas,
Culpa deterere ingeni.
Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit? aut pulvere Troio
Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydiden Superis parem?

ODE VI.

AD MUNATIUM PLANCUM, CONSULAREM.

LAUDABUNT alii claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Ephesum, bimarisve Corinthi
Moenia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Insignes, aut Thessala Tempe.
Sunt quibus unum opus est intactae Palladis arces
Carmine perpetuo celebrare, et
Undique decerptam fronti praeponere olivam.
Plurimus 1, in Junonis honorem,
Aptum dicit equis Argos, ditesque Mycenas.
Me nec tam patiens Lacedaemon,
Nec tam Larisse percussit campus opimae,
Quam domus Albuneae resonantis,
Et praeceps Anio, ac Tiburni lucus, et uda
Mobilibus pomaria rivis.
Albus ut obscuro deterget nubila coelo
Saepe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos; sic tu sapiens finire memento
Tristitiam vitaeque labores
Molli, Plance, mero; seu te fulgentia signis
Castra tenent, seu densa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
Quum fugeret, tamen uda Lyaeo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristes affatus amicos:
Quo nos cumque feret melior fortuna parente,
Ibimus, o socii comitesque!
Nil desperandum Teucro duce, et auspice Teucro;
Certus enim promisit Apollo

---

1 *Plurimi, id est multi dicunt.*

Ambiguam a tellure nova Salamina futuram.
O fortes pejoraque passi
Mecum saepe viri! nunc vino pellite curas:
Cras ingens iterabimus aequor.

ODE VII.
AD LYDIAM.

Lydia, dic, per omnes
Te deos oro: Sybarin cur properas amando
Perdere? cur apricum
Olerit campum, 1 patiens pulveris atque solis?
Cur neque militaris
Inter aequales equitat, 2 Gallica nec lupatis
Temperat ora fraenis?
Cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivum
Sanguine viperino
Cautius vitat? neque jam livida gestat armis
Brachia, saepe disco,
Saepe trans finem jaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinae
Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Trojae
Funera, ne virilis
Cultus in caedem et Lycias proriperet catervas?

ODE VIII.
AD THALIARCHUM.

Vides ut alta stet nive candidum
Soracte, nec jam sustineant onus
Silvae laborantes, geluque
Flumina constiterint acuto.
Dissolve frigus, ligna super foco
Large reponens; atque benignius
Deprome quadrimum Sabina,
O Thaliarche, merum diota.
Permitte Divis cetera: qui simul
Stravere ventos aequore fervido
Deproeliantes, nec cupressi,

---

a *Promisit duas fore Salaminas, quarum altera nunc est in Attica, alteram ego et vos condemus in Cypro.*
1 *Quum possit pati pulverem et solem.*
2 *Gallicorum equorum ora.*

Nec veteres agitantur orni.
Quid sit futurum cras, fuge quaerere; et
Quem sors dierum cumque dabit, lucro
Appone: nec dulces camoenas
Sperne puer neque tu choreas;
Donec virenti canities abest
Morosa. Nunc et 1 campus, et areae,
Lenesque sub noctem susurri,
Composita repetantur hora.

ODE IX.

AD MERCURIUM.

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus, et decorae
More palaestrae;
Te canam, magni Jovis et deorum
Nuntium, curvaeque lyrae parentem;
Callidum, quidquid placuit, jocoso
Condere furto.
Te, boves olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, 2 puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.
Quin et Atridas, duce te, superbos,
Ilio dives Priamus relicto,
Thessalosque ignes et iniqua Trojae
Castra fefellit.
Tu pias laetis animas reponis
Sedibus, virgaque levem coerces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus et imis.

ODE X

AD LEUCONOEN.

Tu ne quaesieris, scire nefas, quem mihi quem tibi
Finem di dederint, Leuconoe; nec 3 Babylonios

1 *Campus Martius et areae, id est loca in quibus Romana juventus se exercebat.*
2 *Te, qui puerilem formam assumpseras, dum terreret minis.*
3 *Mathematicos, qui astrologiam invenisse dicuntur.*

Tentaris numeros. Ut melius, quidquid erit, pati!
Seu plures hiemes, seu tribuit Juppiter ultimam,
Quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum. Sapias, vina liques, et spatio brevi
Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
Aetas. Carpe diem, quam minimum credula postero.

ODE XI
AD AUGUSTUM.

Quem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia sumis celebrare, Clio?
Quem deum, cujus recinet jocosa
    Nomen 1 imago,
Aut in umbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidove in Haemo,
Unde 2 vocalem temere insecutae
    Orphea silvae,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresque ventos,
Blandum 3 et auritas fidibus canoris
    Ducere quercus?
Quid 1 prius dicam solitis Parentis
Laudibus, qui res hominum ac deorum,
Qui mare ac terras, variisque mundum
    Temperat horis?
Unde nil majus generatur ipso,
Nec viget quidquam simile aut secundum:
Proximos illi tamen occupavit
    Pallas honores.
Proeliis audax, neque te silebo,
Liber, et saevis inimica virgo
Belluis; nec te metuende certa
    Phoebe sagitta.
Dicam et Alciden; puerosque Ledae,
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
    Stella refulsit,
Defluit saxis agitatus humor;

---

1 *Echo, vocis imago.*
2 *Orphea sonorum et facundum poetam*
3 *Et adeo blandum ut quocumque voluerit posset ducere quercus auritas, id est sensu audiendi praeditas.*

Concidunt venti, fugiuntque nubes;
Et minax, nam sic 2 voluere, ponto
Unda recumbit.
Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasces, dubito, an Catonis
Nobile letum.
Regulum, et Scauros, animaeque magnae
Prodigum Paullum, superante Poeno,
Gratus insigni referam camoena,
Fabriciumque.
Hunc, et incomptis Curium capellis,
Utilem bello tulit, et Camillum,
Saeva paupertas, et avidus apto
Cum lare fundus.
Crescit occulto velut arbor aevo
Fama marcelli: micat inter omnes
Julium sidus, velut inter ignes
Luna minores.
Gentis humanae pater atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Caesaris fatis data; 1 tu secundo
Caesare regnes.
Ille, seu Parthos Latio imminentes
Egerit justo domitos triumpho,
Sive subjectos Orientis orae
Seras et Indos,
Te minor latum reget aequus orbem:
Tu gravi curru quaties Olympum;
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

ODE XII.

AD REMPUBLICAM.

O navis, referent in mare te novi
Fluctus! O quid agis? Fortiter occupa
Portum. Nonne vides ut
Nudum remigio latus,

---

1 *Quid potius dicam quam solitas et ab omnibus decantatas laudes Parentis, id est Jovis?*
2 *Filii Ledae, Castor et Pollux.*
3 *Ita regnes, ut Caesar Augustus sit secundus post te.*

Et malus celeri saucius Africo,
Antennaeque gemant, ac sine funibus
Vix 1 durare carinae
Possint imperiosius
Aequor? Non tibi sunt integra lintei,
Non di quos iterum pressa voces malo:
Quamvis Pontica pinus,
Silvae filia nobilis,
Jactes et genus et nomen inutile.
Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit. Tu, 2 nisi ventis
Debes ludibrium, cave,
Nuper sollicitum quae mihi taedium,
Nunc desiderium, curaque non levis,
Interfusa nitentes
Vites aequora Cycladas.

ODE XIII.

NEREI VATICINIUM DE EXCIDIO TROJÆ

Pastor quum traheret per freta navibus
Idaeis Helenen perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera
Nereus fata: « Mala ducis avi domum,
Quam multo repetet Graecia milite,
Conjurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.
Eheu! quantus equis, quantus adest viris
Sudor! quanta moves funera Dardanae
Genti! Jam galeam Pallas, et aegida,
Currusqe, et rabiem, parat.
Nequidquam, Veneris praesidio ferox,
Pectes caesariem, grataque feminis
Imbelli cithara carmina divides;
Nequidquam thalamo graves
Hastas, et calami spicula Gnosii,
Vitabis, strepitumque, et celerem sequi
Ajacem: tamen, heu serus! adulteros
Crines pulvere collines.
Non Laertiaden, exitium tuae

---

1 *Perferre.*
2 *Nisi vis fieri ludibrio ventis.*

Gentis, non Pylium Nestora respicis!
Urgent impavidi te Salaminius
Teucer, te Sthenelus sciens
Pugnae, sive opus est imperitare equis,
Non auriga piger Merionen quoque
Nosces. Ecce furit te reperire atrox
Tydides, melior patre:
Quem tu, cervus uti vallis in altera
Visum parte lupum graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus 1 tuae.
Iracunda diem proferet Ilio
Matronisque Phrygum classis Achillei:
Post certas hiemes uret Achaius
Ignis Pergameas domos. »

ODE XIV.

PALINODIA.

O MATRE pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cumque voles modum
Pones iambis; sive flamma,
Sive mari libet Hadriano.
Non 2 Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum 3 incola Pythius,
Non Liber aeque, non acuta
Sic geminant Corybantes aera,
Tristes ut irae: quas neque Noricus
Deterret ensis, nec mare naufragum,
Nec saevus ignis, nec tremendo
Juppiter ipse ruens tumultu.
Fertur Prometheus addere 4 principi
Limo coactus particulam undique
Desectam, et insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro:
Irae Thyesten exitio gravi
Stravere; et altis urbibus ultimae
Stetere causae cur perirent
Funditus, imprimeretque muris

---

1 *Tuae Helenae, cui multa de te gloriose jactaveras.*
2 *Cybele.*
3 *Apollo, qui in dandis oraculis mentem sacerdotis incolit, id est quatit, movet, cogit.*
4 *Primo homini ex limo efformato.*

Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem. Me quoque pectoris
Tentavit in dulci juventa
Fervor, et in celeres iambos
Misit furentem: nunc ego mitibus
Mutare quaero tristia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, 1 animumque reddas.

ODE XV.

AD TYNDARIDEM.

Velox amoenum saepe Lucretilem
Mutat 2 Lycaeo Faunus, et igneam
Defendit 3 aestatem capellis
Usque meis, pluviosque ventos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quaerunt latentes et thyma deviae
Olentis uxores mariti;
Nec virides metuunt colubras,
Nec martiales haeduleae luops;
Utcumque dulci, Tyndari, fistula
Valles et Usticae ubantis
Laevia personuere saxa.
Di me tuentur: dis pietas mea
Et musa cordi est. Hic tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu:
Hic in reducta valle caniculae
Vitabis aestus; et fide 4 Teia
Dices laboranes 5 in uno
Penelopen 6 vitraemque Circen,
Hic innocentis pocula Lesbii
Duces sub umbra: nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Proelia; nec metues protervos.

---

1 *Atque ea conditione ut me in spem ducas tecum in gratiam redeundi.*

2 *Saepe demigrat in Lucretilem ex Lycaeo.*

3 *Prohibet aestum fervidum a meis capellis usque, id est semper.*

4 *Carminibus lyricis, quae sunt paria et similia versibus Anacreontis, cujus patria fuit civitas Teia.*

5 *Ulyssis amore.*

6 *Circen pulchram et pellucidam instar vitri.*

ODE XVI.
AD VARUM.

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis, et moenia Catili;
Siccis 1 omnia nam dura Deus proposuit; neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
Quis 2 post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?
Quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
At 3 ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata; monet Sithoniis non 4 levis Evius,
Quum fas atque nefas 5 exiguo fine libidinum
Discernunt avidi. Non ego te, 6 candide Bassareu
Invitum 7 quatiam: nec variis obsida frondibus
Sub divum rapiam. 8 Saeva tene cum Berecynthio
Cornu tympana, quae subsequitur caecus amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

ODE XVII.
AD MÆCENATEM.

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis, Graeca quod ego ipse testa
Conditum 9 levi, datus in theatro
Quum tibi plausus,
Care Maecenas 10 eques, ut paterni

---

1 *Iis qui sobrii sunt.*

2 *Quis bene potus crepat, id est commemorat vel queritur militiam esse regem gravem.*

3 *Ne quis supra modum bibat.*

4 *Iratus Bacchus.*

5 *Nullo discrimine.*

6 *O bone Bacche.*

7 *Homines bibunt Baccho invito, quum bibunt neque ad ebrietatem.*

8 *Comprime tympana et cornua tua, id est reprime ebrietatem, quemadmodum tuae sacerdotes ad furorem accenduntur tympano tuo audito et cornu Berecynthio, id est Phrygio.*

9 *Picavi, vel pice illivi, a verbo lino.*

10 *In equestri dignitate permanens.*

Fluminis ripae, simul et jocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Caecubum et praelo domitam Caleno
Tu bibes uvam: mea nec Falernae
Temperant vites neque Formiani
Pocula colles.

ODE XVIII.

IN DIANAM ET APOLLINEM.

Dianam tenerae dicite virgines:
Intonsum, pueri, dicite Cynthium:
Latonamque supremo
Dilectam penitus Jovi.
Vos laetam fluviis, et nemorum coma,
Quaecumque 1 aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Silvis, aut viridis Cragi:
Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemque, mares, Delon Apollinis,
Insignemque pharetra,
Fraternaque humerum lyra.
Hic bellum lacrymosum, hic miseram famem
Pestemque, a populo et principe Caesare, in
Persas atque Britannos
Vestra motus aget prece.

ODE XIX.

AD ARISTIUM FUSCUM.

Integer 2 vitae scelerisque purus
Non eget Mauris jaculis, neque arcu,
Nec venenatis gravida sagittis,
Fusce pharetra;
Sive per Syrtes iter aestuosas,
Sive facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quae loca fabulosus
Lambit Hydaspes.

1 *Quaecumque nemorum coma prominet aut in Algido, aut in Erymantho, aut in nigris silvis Cragi.*
2 *Innocens.*

Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, et ultra
Terminum curis vagor expeditis
Fugit inermem:
Quale portentum neque militaris
Daunias latis alit aesculetis;
Nec Jubae tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor aestiva recreatur aura,
Quod latus mundi nebulae malusque
Juppiter 2 urget;
Pone sub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

ODE XX.

AD VIRGILIUM.

Quis desiderio sit pudor aut modus
Tam cari capitis? Praecipe lugubres
Cantus, Melpomene, cui liquidam 3 Pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quinctilium perpetuus sopor
Urget! cui pudor, et Justitiae soror
Incorrupta Fides, nudaque Veritas,
Quando ullum inveniet parem?
Multis ille bonis flebilis occidit;
Nulli flebilior quam tibi, Virgili.
Tu frustra pius, heu! non ita 4 creditum
Poscis Quinctilium deos.
Quod si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem,
Non vanae redeat sanguis imagini
Quam virga semel horrida
Non lenis precibus fata recludere
Nigro compulerit Mercurius gregi.

---

1 *Qualem portentuosum lupum.*
2 *Malignus et insalubris aer perpetuo premit.*
3 *Jupiter, cujus filiae dicuntur Musae ex Mnemosyne.*
4 *Non ita tibi commissum a, diis ut numquam moreretur.*

Durum! Sed levius fit patientia.
Quidquid corrigere est nefas.

ODE XXI.
DE ÆLIO LAMIA.

Musis amicus, tristitiam et metus
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis: quis sub Arcto
Rex gelidae metuatur orae,
Quid Teritaten terreat, unice
Securus. O, quae fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Laminae coronam,
Pimplei 1 dulcis! nil sine te mei
Possunt honores: hunc fidibus novis
Hunc Lesbio sacrare plectro,
Teque tuasque decet sorores.

ODE XXII
AD SODALES.

Natis in usum laetitiae scyphis
Pugnare, Thracum est. Tollite barbarum
Morem veracundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
Vino 2 et lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat! Impium
Lenite clamorem, sodales,
Et cubito remanete presso.

ODE XXIII.
ARCHYTAS.

Te 3 maris et terrae numeroque carentis arenae
Mensorem cohibent, Archyta,

---

1 *Musae, a pimpla Macedoniae monte Musis sacro, appellantur Pimpleiades.*

2 *A Vino et conviviis nocturnis (quae lucernis indigent) magnopere discrepat ferrum.*

3 *Archytae cadaver sic nauta alloquitur: O Archyta, parva munera exigui pulveris prope littus Matinum continent te mensorem maris, terrae, et arenae quae caret numero.*

Pulveris exigui prope littus parva Matinum
Munera; nec quidquam tibi prodest
Aerias tentasse domos, animoque rotundum
Percurisse polum, morituro!
Occidit 1 et Pelopis genitor conviva deorum,
Titonusque remotus in auras,
Et Jovis arcanis Minos admissus: habentque
Tartara 2 Panthoiden, iterum Orco
Demissum, quamvis, clypeo Trojana refixo
Tempora testatus, nihil ultra
Nervos atque cutem morti concesserat atrae;
Judice me, non sorditus auctor
Naturae verique. Sed omnes una manet nox,
Et calcanda semel via leti.
Dant alios Furiae torvo spectacula Marti:
Exitio est avidum mare nautis:
Mixta senum ac juvenum densentur funere; nullum
Saeva caput Proserpina fugit.
Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare: sic, quodcumque minabitur Eurus
Fluctibus Hesperiis, Venusinae
Plectantur silvae, te sospite; multaque merces,
Unde potest, tibi defluat aequo
Ab Jove, Neptunoque sacri custode Tarenti!
Negligis immeritis nocituram
Postmodo te natis 3 fraudem committere? Fors et
Debita jura vicesque superbae
Te maneant ipsum: precibus non linquar inultis;
Teque piacula nulla resolvent.
Qumquam festinas, non est mora longa; licebit
Injecto ter pulvere curras.

---

1 *Respondet Archytas: Non est mirum me mathematicum et philosophum esse mortuum, quum mors sit omnibus communis.*

2 *Pythagoram, qui animorum transmigrationem in alia corpora suo confirmabat exemplo, dicens se fuisse apud Trojam Euphorbum, Panthoi filium.*

3 *Culpam committere, me non sepeliendo.*

ODE XXIV.

AD ICCIUM.

Icci, beatis nunc Arabum invides
Gazis, et acrem militiam paras
Non ante devictis Sabaeae
Regibus, horribilique Medo
Nectis catenas. Quae tibi virginum,
Sponso necato, barbara serviet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur unctis,
Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? Quis neget arduis
Pronos relabi posse rivos
Montibus, et Tiberim reverti;
Quum tu coemptos undique nobiles
Libros 1 Panaeti, Socraticam 2 et domum,
Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora, tendis?

ODE XXV.

AD VENEREM.

O Venus, regina Gnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron, et vocantis
Thure te multo Glycerae decoram
Transfer in aedem.
Fervidus tecum 3 puer et solutis
Gratiae zonis, properentque Nymphae
Et parum comis sine te Juventas,
Mercuriusque,

1 *Philosophi sectae Stoicae nobilissimi.*
2 *Familiam Socraticam; Platonem, Xenophontem, et alios veteres academicos.*
3 *Cupido*

ODE XXVI.

AD APOLLINEM.

Quid 1 dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera novum
Fundens liquorem? Non opimas
Sardiniae segetes feracis:
Non aestuosae grata Calabriae
Armenta; non aurum aut ebur Indicum;
Non rura quae Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.
Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna, vitem: 2 dives et aureis
Mercator exsiccet culullis
Vina Syria reparata merce,
Dis carus ipsis; quippe ter et quater
Anno revisens aequor Atlanticum
Impune. Me pascant olivae,
Me cichorea, levesque malvae.
Frui paratis et valido mihi,
Latoe 3, dones, et, precor, integra
Cum mente; nec turpem senectam
Degere, nec cithara carentem.

ODE XXVII.

AD LYRAM.

Poscimur .... si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat, et plures; age, dic Latinum,
Barbite, carmen;
Lesbio 4 primum modulate civi,

1 *Apollinem divinis honoribus affectum, cui Augustus in palatio templum dedicaverat.*

2 *Ordo est: et dives mercator carus diis ipsis, quippe ter et quater anno impune revisens Atlanticum mare, exsiccet vina aureis culullis.*

3 *O Apollo, Latonae fili.*

4 *Qui primum usurpatus es ab Alcaeo ad canendos versus lyricos. Nota, quod participium verbi deponentis passive profertur.*

Qui ferox bello, tamen inter arma,
Sive jactatam religarat udo
Littore navium,
Liberum, et Musas, Veneremque, et illi
Semper haerentem Puerum, canebat,
Et Lycum nigris oculis nigroque
Crine decorum.
O decus Phoebi, et dapibus supremi
Grata testudo Jovis; o laborum
Dulce lenimen, mihi cumque salve
Rite vocanti!

ODE XXVIII.

AD SEIPSUM.

Parcus deorum cultor, et infrequens,
Insanientis dum sapientiae
Consultus erro; nunc retrorsum
Vela dare, atque iterare cursus
Cogor relictos. Namque 1 Diespiter,
Igni corusco nubilia dividens
Plerumque, per purum tonantes
Egit, equos, volucremque currum:
Quo bruta tellus, et vaga flumina,
Quo Styx, et invisi horrida Taenari
Sedes, Atlanteusque finis
Concutitur. 2 Valet ima summis
Mutare, et insignia attenuat Deus,
Obscura promens: hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit; hic posuisse gaudet.

ODE XXIX.

AD FORTUNAM ANTIATEM.

O diva, gratum quae regis Antium,
Praesens 3 vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos:

1 *Jupiter, diei et lucis pater.*
3 *Deus alta potest humilia reddere, humiliaque in altum extollere.*
3 *Potens et parata hominem de ima plebe in altum efferre.*

Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus; te dominam aequoris,
Quicumque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus asper, te profugi Scythae,
Urbesque, gentesque, et Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, et
Purpurei metuunt tyranni,
Injurioso ne pede Proruas
Stantem 1 columnam, neu populus frequens
Ad arma cessantes ad arma
Concitet, imperiumque frangat.
Te semper anteit saeva Necessitas,
Clavos trabales et cuneos manu
Gestans ahena; nec severus
Uncus abest, liquidumque plumbum.
Te Spes et albo rara Fides colit
Velata panno; nec comitem abnegat
Utcumque mutata potentes
Veste domos inimica linquis.
At vulgus infidum et meretrix retro
Perjura cedit: diffugiunt cadis
Cum faece siccatis amici,
Ferre jugum pariter dolosi.
Serves 2 iturum Caesarem in ultimos
Orbis Britannos, et juvenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoque rubro.
Eheu! cicatricum et sceleris pudet,
Fratrumque. 3 Quid nos dura refugimus
Aetas? quid intactum nefasti
Liquimus? unde manum juventus
Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? ... O utinam nova
Incude diffingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum!

---

1 *Statum imperii ne evertas.*

2 *O diva gratum quae regis Antium, serves iturum Caesarem, etc.*

3 *Fratrum interfectorum, qui contrariarum erant partium.*

ODE XXX.

AD PLOTIUM NUMIDAM.

Et thure et fidibus juvat
Placare, et vituli sanguine debito
Custodes Numidiae 1 deos,
Qui nunc Hesperia sospes ab ultima
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen dividit oscula,
Quam dulci Lamiae; 2 memor
Actae non alio rege puertiae,
Mutataeque simul togae.
Cressa 3 ne careat pulchra dies nota;
Neu promptae modus amphorae;
Neu morem in Salium sit requies pedum:
Neu 4 multi Damalis meri
Bassum Threicia vincat 5 amystide:
Neu desint epulis rosae,
Neu vivax apium, neu breve lilium.

ODE XXXI.

AD SODALES.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc Saliaribus
Ornare pulvinar deorum
Tempus erat dapibus, sodales.
Antehac nefas depromere Caecubum
Cellis avitis, dum Capitolio
Regina dementes ruinas
Funus et imperio parabat:
Contaminato cum grege turpium

1 *Castorem et Pollucem, navigationis praesides.*
2 *Memor pueritiae exactae sub eodem magistro.*
3 *Cretensi vel niveo lapillo notetur haec dies.*
4 *Neque Damalis, mulier bibacissima, Bassum vincat in potando.*
5 *Poculo capacissimo, quod sine interspiratione haustim et labris non clausis epotabatur.*

Morbo virorum, 1 quidlibet impotens
Sperare, fortunaque dulci
Ebria. Sed minuit furorem
Vix una sospes navis ab ignibus:
Mentemque 2 lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Caesar, ab Italia volantem
Remis adurgens, accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus
Venator in campis nivalis
Haemoniae, daret ut catenis
Fatale monstrum: quae generosius
Perire quaerens, nec muliebriter
Expavit ensem, noc laetentes
Classe cita reparavit oras;
Ausa et jacentem visere regiam
Vultu sereno, fortis et asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum;
Deliberata morte ferocior:
Saevis 3 Liburnis scilicet invidens
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

ODE XXXII.

AD PUERUM.

Persicos odi, puer, apparatus;
Displicent nexae philyra coronae:
Mitte 4 sectari rosa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrto nihil allabores
Sedulus curae: neque te ministrum
Decedet myrtus, neque me sub arcta
Vite bibentem.

---

1 *In eo impotens quod sperabat quae speranda non erant.*
2 *Mentem furiosam vino, quod apud Mareotidem in Ægypto paludem nascitur.*
3 *In hostibus navibus Liburnorum.*
4 *Omitte studiose quaerere qua in loco succrescunt rosae tardius enascentes, ex quibus fiunt coronae.*

CARMINUM
LIBER SECUNDUS.

ODE I.
AD ASINIUM POLLIONEM.

Motum ex Metello consule civicum,
Bellique causas, et vitia, et modos,
Ludumque Fortunae, gravesque
Principum amicitias, et arma
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosae plenum opus aleae,
Tractas, et incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.
Paulum 1 severae musa tragoediae
Desit theatris: mox, 2 ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Insigne moestis praesidium reis,
Et consulenti, Pollio, curiae;
Cui laurus aeternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Jam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures: jam litui strepunt;
Jam fulgor armorum fugaces
Terret equos equitumque vultus.
Audire magnos jam videor duces
Non indecoro pulvere sordidos,
Et cuncta terrarum subacta,
Praeter atrocem animum Catonis.
Juno, et deorum quisquis amicior
Afris inulta cesserat impotens
Tellure, victorum nepotes
Rettulit inferias Jugurthae.
Quis non, Latino sanguine pinguior,
Campus sepulcris impia proelia
Testatur, auditumque Medis
Hesperiae sonitum ruinae?

---

1 *Paulisper intermittat tua Musa tragoedias scribere.*

2 *Post quam belli civilis historiam (quae res publicas continet) soluta oratione conscripseris.*

Qui gurges, aut quae flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniae
Non decoloravere caedes?
Quae caret ora cruore nostro?
Sed ne relictis, musa procax, jocis
Ceae retractes munera naeniae:
Mecum Dionaeo sub antro
Quaere modos leviore plectro.

ODE II.

AD CRISPUM SALLUSTIUM.

Nullus argento color est avaris
Abdito terris, inimice lamnae
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat usu.
Vivet extento Proculeius aevo,
Notus 1 in fratres animi paterni:
Illum aget penna metuente solvi
Fama superstes.
Latius regnes avidum domando
Spiritum, quam si Libyam remotis
Gadibus jungas, et uterque Poenus
Serviat uni.
Crescit indulgens sibi dirus hydrops;
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis, et aquosus albo
Corpore languor.
Redditum Cyri solio Phraaten,
Dissidens plebi, numero beatorum
Eximit virtus; populumque falsis
Dedocet uti
Vocibus; regnum et diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum,
Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

---

1 *Nobilitatus propter animum paternum in suos fratres.*

ODE III.

AD DELLIUM.

Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Laetitia, moriture Delli,
Seu moestus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
Interiore 1 nota Falerni,
Qua pinus ingens albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant
Ramis, qua et obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo.
Huc vina, et unguenta, et nimium brevis
Flores amoenos ferre jube rosae,
Dum res, et aetas, et sororum
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coemptis saltibus, et domo,
Villaque flavus quam Tiberis lavit:
Cedes; et extructis in altum
Divitiis potietur haeres.
Divesne, prisco natus ab Inacho,
Nil interest, an pauper, et infima
De gente, sub divo moreris,
Victima nil miserantis Orci.
Omnes eodem cogimur: 2 omnium
Versatur urna; serius ocius
Sors exitura, et nos in aeternum
Exilium impositura cymbae.

---

1 *Vino optimo et vetustissimo, quale erat Falernum in interiore parte cellae vinariae reconditum.*

2 *Ordo est: sors omnium exitura serius vel ocius, et nos impositura cymbae in aeternum exilium, versatur in urna.*

ODE IV.

AD SEPTIMIUM.

Septimi, 1 Gades aditure mecum, et
Cantabrum indoctum juga ferre nostra, et
Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
Aestuat unda:
Tibur, Argeo positum colono,
Sit meae sedes utinam senectae!
Sit modus lasso maris, et viarum,
Militiaeque!
Unde si parcae Prohibent iniquae,
Dulce pellitis ovibus Galaesi
Flumen, et regnata petam Laconi
Rura Phalanto.
Ille terrarum mihi praeter omnes
Angulus ridet, ubi non 2 Hymetto
Mella decedunt, viridique certat
Bacca Venafro;
Ver ubi longum, tepidasque praebet
Juppiter brumas; et amicus Aulon
Fertili Bacco minimum Falernis
Invidet uvis.
Ille te mecum locus et beatae
Postulant arces: 3 ibi tu calentem
Debita sparges lacryma favillam
Vatis amici.

ODE V.

AD POMPEIUM.

O 4 saepe mecum tempus in ultimum
Deducte, Bruto militiae duce,

---

1 *Qui, si opus est, mecum aditurus es Gades, ultimam Hispaniae insulam.*

2 *Ubi mella non sunt deteriora melle suavissimo quod colligunt apes in Hymetto, Atticae monte.*

3 *Ibi tu mihi mortuo justa persolves, cineres meos lacrymis conspergens.*

4 *Ordo est: o Pompei, prime meorum sodalium, saepe deducte mecum in ultimum tempus (id est qui saepe mecum*

Quis te redonavit Quiritem
Dis patriis, italoque coelo,
Pompei, meorum prime sodalium?
Cum quo morantem saepe diem mero
Fregi, coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos?
Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi, relicta 1 non bene parmula,
Quum fracta virtus et 2 minaces
Turpe solum retigere mento.
Sed me per hostes Mercurius celer
Denso paventem sustulit aere:
Te rursus in bellum resorbens
Unda fretis tulit aestuosis.
Ergo obligatam redde Jovi dapem,
Longaque fessum militia latus
Depone sub lauro mea: nec
Parce cadis tibi destinatis.
Oblivioso laevia Massico
Ciboria exple: funde capacibus
Unguenta de conchis. Quis udo
Deproperare 3 apio coronas
Curatve myrto? Quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? Non ego sanius
Baccabor 4 Edonis: recepto
Dulce mihi furere est amico

ODE VI.
AD VALGIUM.

Non semper impres nubibus hispidos
Manant in agros, aut mare Caspium
Vexant inaequales procellae
Usque; nec Armeniis in oris,
Amice Valgi, stat glacies iners
Menses per omnes; aut aquilonibus

deductus fuisti e Bruto in periculum mortis) quis redonavit te Quiritem diis patiis, italoque coelo?

1 *Indecore.*

2 *Cassius et Brutus.*

3 *Celeriter nectere et ex apio et myrto concinnare coronas in conviviis assuetas.*

4 *Thraciae populo bibacissimo.*

Querceta Gargani laborant,
Et foliis viduantur orni.
Tu semper urges flebilibus modis
Mysten ademptum: nec tibi vespero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente solem.
At non ter aevo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum senex
Annos: nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiae sorores,
Flevere semper. Desine mollium
Tandem querelarum: et potius nova
Cantemus Augusti tropaea
Caesaris, et rigidum Niphaten,
Medumque flumen, gentibus additum
Victis, minores volvere vortices,
Intraque praescriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

ODE VII.

AD LICINIUM.

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urgendo, neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Littus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret invidenda
Sobrius aula.
Saevius ventis agitatur ingens
Pinus: et celsae graviore casu
Decidunt turres: feriuntque summos
Fulgura montes.
Sperat infestis, metuit secundis,
Alteram sortem bene praeparatum
Pectus. Informes hiemes reducit
Juppiter, idem
Submovet. Non, si male nunc, et olim
Sic erit: quondam cithara tacentem
Suscitat musam, neque semper arcum
Tendit, Apollo.
Rebus angustis animosus atque
Fortis appare: sapienter idem

Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

ODE VIII.

AD QUINCTIUM.

Quid bellicosus Cantaber, et Scythes [1],
Hirpine Quincti, cogitet, Hadria
Divisus objecto, remittas
Quaerere: nec trepides in usum
Poscentis aevi pauca. Fugit retro
Levis juventas, et Decor, arida
Pellente lascivos Amores
Canitie, facilemque Somnum.
Non semper idem floribus est honor
Vernis; neque uno Luna rubens nitet
Vultu: quid aeternis [2] minorem
Consiliis animum fatigas?
Cur non sub alta vel platano vel hac
Pinu jacentes sic temere, et rosa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriaque nardo
Potamus uncti? Dissipat [3] Evius
Curas edaces. Quis puer ocius
Restinguet ardentis Falerni
Pocula praetereunte lympha?

ODE IX.

AD MECENATEM.

Nolis longa ferae bella Numantiae,
Nec durum Hannibalem, nec Siculum mare
Poeno purpureum sanguine, mollibus
Aptari citharae modis;
Nec saevos Lapithas, et nimium mero
Hyleum [4]; domitosve Herculea manu

1 *Scythes sejunctus a nobis maris Hadriatici interfusione.*
2 *Inferiorem, quam ut futura Dei consilia comprehendat.*
3 *Bacchus.*
4 *Unum e Centauris mero nimium, id est ex nimio meri potu superbum et intolerabilem.*

Telluris 1 juvenes, unde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris. Tuque pedestribus
Dices historiis proelia Caesaris,
Maecenas, melius, ductaque per vias
Regum colla minantium.
Me dulces dominae musa Licymniae
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos, et 3 bene mutuis
Fidum pectus amoribus:
Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare joco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, sacro
Dianae celebris die.
Num 4 tu, quae tenuit dives Achaemenes,
Aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes,
Permutare velis crine Licymniae,
Plenas aut Arabum domos?

ODE X.
IN ARBOREM.

Ille et nefasto te posuit die,
Quicumque primum et sagrilega manu
Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem, opprobriumque pagi:
Illum et parentis crediderim sui
Fregisse cervicem, et penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis: ille venena Colcha,
Et quidquid usquam concipitur nefas,
Tractavit, agro qui statuit meo
Te triste lignum, te, caducum
In domini caput immerentis.
Quid quisque vitet, numquam homini satis
Cautum est in horas. Navita Bosphorum
Poenus perhorrescit, neque ultra
Caeca timet aliunde fata;

1 *Gigantes, terrae filios.*
2 *Scriptis prosa oratione.*
3 *Pectus valde fidele.*
4 *Ordo est: Numquid tu permutare velis crine Licymniae regna vel bona quae tenuit dives Achaemenes, etc.*

Miles sagittas et celerem fugam
Parthi ; catenas Parthus et Italum
Robur : sed improvisa leti
Vis rapuit rapietque gentes.
Quam 1 pene furvae regna Proserpinae,
Et judicantem vidimus Aeacum ;
Sedesque discretas piorum et
Aeoliis fidibus querentem
Sappho puellis de popularibus;
Et te sonantem plenius aureo,
Alcaee, plectro dura navis,
Dura fugae mala, dura belli!
Utrumque sacro digna silentio
Mirantur umbrae dicere : sed magis
Pugnas et exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus.
Quid mirum, ubi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua 2 centiceps
Aures, et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues ;
Quin et Prometheus, et 3 Pelopis parens,
Dulci laborum decipitur sono :
Nec curat Orion leones
Aut timidos agitare lyncas.

ODE XI.
AD POSTHUMUM.

Eheu! fugaces, Posthume, Posthume,
Labuntur anni : nec pietas moram
Rugis et instanti senectae
Afferet, indomitaeque morti.
Non, si trecenis quotquot eunt dies,
Amice, places illagrymabilem
Plutona tauris ; qui ter amplum
Geryonen Tityonque tristi
Compescit unda, scilicet omnibus,
Quicumque terrae munere vescimur,
Enaviganda, sive reges,
Sive inopes erimus coloni.

---

1 *Quam parvo intererstitio ab inferis abfui, id est a morte.*
2 *Cerberus.*
3 *Tantalus carminibus Alcaei delectalus laborum obliviscitur.*

Frustra cruento Marte carebimus,
Fractisque rauci fluctibus Hadriae;
Frustra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum.
Visendus ater flumine languido
Cocitus errans, et Danai genus
Infame, damnatusque longi
Sisyphus Aeolides laboris.
Linquenda tellus, et domus, et placens
Uxor: neque harum quas colis arborum
Te, praeter invisas cupressos,
Ulla brevem dominum sequetur.
Absumet haeres caecuba dignior
Servata centum clavibus; et mero
Tinget pavimentum superbum
Pontificum potiore coenis.

ODE XII.

IN SUI SÆCULI LUXURIAM.

Jam pauca aratro jugera regiae
Moles relinquent: undique latius
Extenta 1 visentur Lucrino
Stagna lacu; 2 platanusque caelebs
Evincet ulmos: tum violaria et
Myrtus, et omnis copia narium
Spargent 3 olivetis odorem,
Fertilibus domino priori:
Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet 4 ictus. Non ita Romuli
Praescriptum et intonsi Catonis
Auspiciis, veterumque norma.
Privatis illis census erat brevis,
Commune magnum; nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat 5 Arcton:
Nec fortuitum spernere cespitem

---

1 *Stagna latius producta et ampliora lacu Lucrino, in sinu Baiano.*
2 *Platanus non maritata vitibus, ut ulmus.*
3 *In locis ubi antea crescebant olivae.*
4 *Calores solis.*
5 *Ursam, astrum boreale.*

Leges sinebant, oppida publico
Sumptu jubentes et deorum
Templa novo decorare saxo.

ODE XIII.

AD GROSPHUM.

Otium dives rogat in patenti
Prensus Aegaeo, simul atra nubes
Condidit lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis:
Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis; neque purpura venale, neque auro.
Non enim gazae, neque consularis
Submovet lictor miseros tumultus
Mentis, et curas laqueata circum
Tecta volantes.
Vivitur 1 parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum:
Nec leves somnos timor aut cupido
Sordidus aufert.
Quid brevi fortes 2 jaculamur aevo
Multa? Quid terras alio calentes
Sole mutamus? Patriae quis exul
Se quoque fugit?
Scandit aeratas vitiosa naves
Cura; nec turmas equitum relinquit,
Ocior cervis, et agente nimbos
Ocior euro.
Laetus in praesens animus quod ultra est
Oderit curare, et amara lento
Temperet risu. Nihil est ab omni
Parte beatum
Abstulit clarum cita mors Achillem;
Longa Tithonum minuit senectus;
Et mihi forsan, tibi quod negarit,
Porriget hora.
Te greges centum Siculaeque circum

1 *Bene vivit is parvo, cui, etc.*
2 *Cur multa petimus?*

Mugiunt vaccae; tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa; te bis Afro
Murice tinctae
Vestiunt lanae: mihi parva rura et
Spiritum Graiae tenuem Camoenae
Parca non mendax dedit, et malignum
Spernere vulgus.

ODE XIV.

AD MÆCENATE ÆGROTUM.

Cur me querelis exanimas tuis?
Nec 1 dis amicum est, nec mihi, te prius
Obire, Maecenas, mearum
Grande decus columenque rerum.
Ah! te meae si partem animae rapit
Maturior vis, 2 quid moror altera,
Nec carus aeque, nec superstes
Integer? Ille dies utramque
Ducet ruinam. Non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
Utcumque praecedes, supremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimaerae spiritus igneae,
Nec, si resurgat centimanus Gyges,
Divellet umquam: sic potenti
Justitiae placitumque Parcis.
Seu Libra, seu me Scorpius aspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horae, seu tyrannus
Hesperiae Capricornus undae;
Utrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum. Te Jovis impio
Tutela 3 Saturno refulgens
Eripuit, volucrisque fati
Tardavit alas, quum populus frequens
Laetum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum

1 *Non est gratum, neque placet diis.*
2 *Cur ergo vivam, qui sum animae meae pars altera?*
3 *Jovis stella, quae te tuetur, Saturni malignitatem discussit et aperuit.*

Dextra levasset, Mercurialium
Custos virorum. Reddere victimas
Aedemque votivam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

ODE XV.

Non ebur, neque aureum
Mea renidet in domo lacunar:
Non trabes Hymettiae
Premunt columnas ultima recisas
Africa: neque Attali
Ignotus haeres regiam occupavi:
Nec Laconicas mihi
Trahunt honestae purpuras clientae.
At fides et ingeni
Benigna vena est: pauperemque dives
Me petit; nihil supra
Deos lacesso; nec potentem amicum
Largiora flagito,
Satis 1 beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die,
Novaeque pergunt interire lunae:
Tu secanda marmora
Locas sub ipsum funus; et, sepulcri
Immemor, struis domos;
Marisque Baiis obstrepentis urges
Submovere littora,
Parum locuples continente ripa.
Quid? quod usque proximos
Revellis agri terminos, 2 et ultra
Limites clientium
Salis avarus; pellitur paternos
In sinu ferens deos
Et uxor, et vir, sorditosque natos!
Nulla 3 certior tamen,
Rapacis Orci fine destinata,
Aula divitem manet
Herum. Quid ultra tendis? Aequa tellus

1 *Satis dive unico agro Sabino.*
2 *Et transilis ultra limites vicinorum, alieni fundi cupidus.*
3 *Ordo est: Nulla tamen aula manet divitem herum certior destinata fine rapacis Orci.*

Pauperi recluditur
Regumque pueris: nec 1 satelles Orci
Callidum Promethea
Revexit, auro captus. Hic superbum
Tantalum atque Tantali
Genus coercet; hic levare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus atque non vocatus, audit.

ODE XVI.

IN BACCHUM.

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem (credite, posteri),
Nymphasque discentes, et aures
Capripedum Satyrorum acutas.
Evoe! recenti mens trepidat metu,
Plenoque Bacchi pectore 2 turbidum
Laetatur! Evoe! parce, Liber!
Parce, gravi metuende thyrso!
Fas pervicaces est mihi Thyiadas,
Vinique fontem, lactis et uberes
Cantare rivos, atque truncis
Lapsa cavis iterare mella.
Fas et beatae conjugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disjecta non leni ruina,
Thracis et exitium Lycurgi.
Tu flectis amnes, tu mare barbarum:
Tu separatis 3 uvidus in jugis
Nodo coerces viperino
Bistonidum sine fraude crines:
Tu, quum parentis regna per arduum
Choors Gigantum scanderet impia,
Rhoetum retorsisti leonis
Unguibus horribilique mala;
Quamquam, choreis aptior et jocis
Ludoque dictus, non sat idoneus
Pugnae ferebaris: sed idem
Pacis eras mediusque belli,

1 *Charon.*
2 *Et mens turbide laetatur.*
3 *Tu ebrius et vino madidus.*

Te vidit 1 insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam; et recedentis trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

ODE XVII.

AD MAECENATEM.

Non usitata, non tenui ferar
Penna 2 biformis per liquidum aethera
Vates: neque in terris morabor
Longius: invidiaque major
Urbes 3 relinquam. Non ego, pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas
Dilecte, Maecenas, obibo,
Nec Stygia cohibebor unda.
Jam jam 4 residunt cruribus asperae
Pelles: et album mutor in alitem
Superna: nascunturque leves
Per digitos humerosque plumae.
Jam Daedaleo ocior Icaro
Visam gementis littora Bospori,
Syrtesque Gaetulas, canorus
Ales, Hyperboreosque campos.
Me Colchus, et qui dissimulat metum
Marsae cohortis Dacus, et ultimi
Noscent Geloni: me peritus
Discet Iber, Rhodanique potor.
Absint inani funere naeniae,
Luctusque turpes, et querimoniae:
Compesce clamorem, ac sepulcri
Mitte 5 supervacuos honores.

---

1 *Non nocens.*

2 *Nuper homo, nunc cygnus, vel vates lyricus et vates satyricus.*

3 *Aethera petens.*

4 *Haerescunt, insidunt.*

5 *Omitte.*

CARMINUM
LIBER TERTIUS.

ODE I.

Odi profanum vulgus, et arceo.
Favete 1 linguis: carmina non prius
Audita Musarum sacerdos
Virginibus puerisque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Jovis,
Clari, Giganteo triumpho,
Cuncta supercilio moventis.
Est 2 ut viro vir latius ordinet
Arbusta sulcis; hic generosior
Descendat in campum petitor;
Moribus hic meliorque fama
Contendat; illi turba clientium
Sit major: aequa lege necessitas
Sortitur insignes et imos;
Omne 3 capax movet urna nomen.
Districtus ensis cui super impia
Cervice pendet, non Siculae dapes
Dulcem elaborabunt saporem;
Non avium citharaeque cantus
Somnum reducent. Somnius agrestium
Lenis virorum non humiles domos
Fastidit, umbrosamve ripam,
Non Zephyris agitata Tempe:
Desiderantem quod satis est, neque
Tumultuosum sollicitat mare,
Nec saevus Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis Hoedi,
Non verberatae grandine vineae;
Fundusve mendax, arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros

---

1 *Attendite cum silentio, vel bona verba dicite.*
2 *Fieri potest ut alius alio plures possideat agros in quibus arbores in ordinem redactas plantet.*
3 *Volvit ad sortiendum fatum.* (*vide od.* 3, *lib. II.*)

Sidera, nunc hiemes iniquas.
Contracta pisces aequora sentiunt,
Jactis in altum molibus: huc frequens
Caementa demittit redemptor
Cum famulis, dominusque terrae
Fastidiosus: sed Timor et Minae
Scandunt eodem quo dominus; neque
Decedit aerata triremi, et
Post equitem sedet atra Cura.
Quod si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sidere clarior
Delenit usus, nec Falerna
Vitis, Achaemeniumve costum;
Cur invidendis postibus et novo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Divitias operosiores?

ODE II.

Angustam amice pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat; et Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta:
Vitamque sub divo et trepidis agat
In rebus. Illum ex moenibus hosticis
Matrona bellantis tyranni
Prospiciens, et adulta virgo,
Suspiret 1: Eheu! ne rudis agminum
Sponsus lacessat regius asperum
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira caedes.
Dulce et decorum est pro patria mori:
Mors et fugacem persequitur virum,
Nec parcit imbellis juventae
Poplitibus timidiove tergo.
Virtus, repulsae nescia sordidae,
Intaminatis fulget honoribus:
Nec sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis aurae.
Virtus, recludens immeritis mori
Coelum, negata tentat iter via:

1 *Voce queribunda haec verba loquatur: Eheu! etc.*

Coetusque vulgares et udam
Spernit humum fugiente penna.
Est et fideli tuta silentio
Merces : 1 vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanae, sub isdem
Sit trabibus, fragilemve mecum
Solvat faselum. Saepe 2 Diespiter
Neglectus incesto addidit integrum :
Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede Poena claudo.

ODE III.

Justum ac tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida, neque Auster,
Dux inquieti turbibus Hadriae,
Nec fulminantis magna Jovis manus :
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.
Hic arte Pollux, et vagus Hercules,
Enisus, arces attigit igneas :
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.
Hac te merentem, Bacche pater, tuae
Vexere tigres, indocili jugum
Collo trahentes. Hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit ;
Gratum eloquuta 3 consiliantibus
Junone divis : Ilion, Ilion
Fatalis incestusque judex,
Et mulier peregrina, vertit
In pulverem, ex quo destituit deos
Mercede pacta Laomedon, mihi
Castaeque damnatum Minervae
Cum populo et duce fraudulento.

1 *Neque mecum habitabit, neque mecum in eadem navi vehetur, qui sacra Cereris, etc.*

2 *Jupiter (diei et lucis pater), non cultus saepe castos et innocentes punit cum impiis et incestuosis.*

3 *Divis consilium habentibus de recipiendo Romulo in numerum deorum.*

Jam nec Lacaenae splendet adulterae
Famosus hospes, nec Priami domus
Perjura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit:
Nostrisque ductum seditionibus
Bellum resedit. Protenus et graves
Iras, et invisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,
Marti redonabo. Illum ego lucidas
Inire sedes, ducere nectaris
Succos, et adscribi quietis
Ordinibus patiar deorum.
Dum longus inter saeviat Ilion
Romamque pontus; qualibet exules
In parte regnanto beati;
Dum Priami Paridisque busto
Insultet armentum, et catulos ferae
Celent inultae; stet Capitolium
Fulgens, triumphatisque possit
Roma ferox dare jura Medis.
Horrenda late nomen in ultimas
Extendat oras; qua medis liquor
Secernit Europen ab Afro,
Qua tumidus rigat arva Nilus:
Aurum 1 irrepertum, et sic melius situm
Quum terra celat, spernere fortior,
Quam cogere humanos in usus,
Omne sacrum rapiente dextra.
Quicumque mundo terminus obstitit,
Hunc tangat armis, visere gestiens
Qua parte debacchentur ignes,
Qua nebulae pluviique rores.
Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne, nimium pii,
Rebusque fidentes, avitae
Tecta velint reparare Trojae.
Trojae renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur,
Ducente victrices catervas
Conjuge me Jovis et sorore.

---

1 *Ordo est: Horrenda Roma nomen suum in ultimas terrarum oras extendat, Roma (inquam) fortior spernere, id est fortior ad spernendum aurum quam cogere.*

Ter si resurgat murus aheneus
Auctore Phoebo; ter pereat meis
Excisus Argivis: ter uxor
Capta virum puerosque ploret.
Non haec jocosae conveniunt lyrae.
Quo, musa, tendis? Desine pervicax
Referre sermones deorum, et
Magna modis tenuare parvis.

ODE IV.

AD CALLIOPEN.

Descende 1 coelo, dic age tibia
Regina longum, Calliope, melos,
Seu voce nunc mavis acuta.
Seu fidibus, citharaque Phoebi.
Auditis? an me ludit amabilis
Insania? 2 Audire et videor pios
Errare per lucos, amoenae
Quos et aquae subeunt et aurae.
Me 3 fabulosae, Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Apuliae,
Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes
Texere: mirum quod foret omnibus,
Quicumque celsae nidum Acherontiae,
Saltusque Bantinos, et arvum
Pingue tenent humilis Forenti;
Ut tuto ab atris corpore viperis
Dormirem et ursis; ut premerer sacra
Lauroque collataque myrto,
Non 4 sine dis animosus infans.
Vester 5, Camoenae, vester in ardus

---

1 *Ordo est: O regina Caliope, descende coelo, et age, dic tibia longum melos, id est longam et suavem cantilenam.*

2 *Videor mihi audiri Calliopen, quodque ipsa discurrit per lucos pios.*

3 *Ordo est et sententia. Palumbes fabulosae me puerum ludo fatigatum et somno victum texere et cooperuere novat fronde in Vulture Appulo extra limen Apuliae altricis, id est nutricis meae et soli natalis.*

4 *Non sine divino numine ego infans impavidus.*

5 *Ubicumque fuero, o Camoenae, vester sum.*

Tollor Sabinos; seu mihi frigidum
Praeneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidae placuere Baiae.
Vestris amicum fontibus et choris
Non me Philippis versa acies retro,
Devota 1 non extinxit arbos,
Nec Sicula Palinurus unda.
Utcumque mecum vos eritis, libens
Insanientem navita Bosphorum
Tentabo, et arentes arenas
Littoris Assyrii viator:
Visam Britannos hospitibus feros,
Et laetum equino sanguine Concanum;
Visam pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inviolatus amnem.
Vos Caesarem altum, militia simul
Fessas cohortes abdidit oppidis,
Finire quaerentem labores
Pierio recreatis antro.
Vos lene consilium et datis, et dato
Gaudetis, almae. Scimus ut impios
Titanas immanemque turmam
Fulmine sustulerit caduco,
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, et urbes, regnaque tristia,
Divosque, mortalesque turbas,
Imperio regit unus aequo.
Magnum illa terrorem intulerat Jovi
Fidens juventus horrida brachiis,
Fratresque tendentes opaco
Pelion imposuisse Olympo.
Sed qui Typhoeus, et validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion statu,
Quid Rhoetus, evulsisque truncis
Enceladus jaculator audax,
Contra sonantem Palladis aegida
Possent ruentes? 2 Hinc avidus stetit
Vulcanus; hinc matrona Juno, et
Numquam humeris positurus arcum,
Qui rore puro Castaliae lavit
Crines solutos, qui Lyciae tenet

1 *Arbor scelerata. (vide od. 10, lib. II.).*
2 *Ex parte Jovis in hac pugna.*

Dameta natalemque silvam,
Delius et Patareus Apollo.
Vis consili expers mole ruit sua:
Vim temperatam di quoque provehunt
In majus: idem odere vires
Omne nefas animo moventes.
Testis mearum centimanus Gyges
Sententiarum; notus et integrae
Tentator Orion Dianae,
Virginea domitus sagitta.
Injecta monstris terra dolet suis,
Moeretque partus fulmine luridum
Missos ad Orcum: nec peredit
Impositam celer ignis Aetnen:
Incontinentis nec Tityi jecur
Relinquit ales, nequitiae additus
Custos: amatorem trecentae
Pirithoum cohibent catenae.

ODE V.

Coelo tonantem credidimus Jovem
Regnare: 1 praesens divus habebitur
Augustus, adjectis Britannis
Imperio, gravibusque Persis.
Milesne Crassi conjuge barbara
Turpis maritus vixit! et hostium
(Proh curia, inversique mores!)
Consenuit socerorum in arvis,
Sub rege Medo, Marsus et Appulus,
Anciliorum et nominis et togae
Oblitus, aeternaeque Vestae,
Incolumi Jove et urbe Roma!
Hoc caverat mens provida Reguli,
Dissedentis conditionibus
Foedis, et exemplo trahenti
Perniciem veniens in aevum,
Si non periret immiserabilis
Captiva pubes. Signa ego Punicis
Affixa delubris: et arma
Militibus sine caede, dixit,
Direpta vidi: vidi ego civium

1 *Dum est in vivis.*

Retorta tergo brachia libero,
Portasque non clausas, et arva
Marte coli populata nostro.
Auro repensus scilicet acrior
Miles redibit? Flagitio additis
Damnum. Neque amissos colores
Lana refert medicata fuco;
Nec vera virtus, quum semel excidit,
Curat 1 reponi deterioribus.
Si pugnat extricata densis
Cerva plagis; erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit hostibus;
Et Marte Poenos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners, timuitque mortem.
Hic, unde vitam sumeret inscius,
Pacem duello miscuit. O pudor!
O magna Carthago, probrosis
Altior Italiae ruinis!
Fertur pudicae conjugis osculum,
Parvosque natos, 2 ut capitis minor,
Ab se removisse, et virilem
Torvus humi posuisse vultum:
Donec labantes consilio patres
Firmaret auctor numquam alias dato,
Interque moerentes amicos
Egregius properaret exul.
Atqui sciebat quae sibi barbarus
Tortor pararet: non aliter tamen
Dimovit obstantes propinquos,
Et populum reditus morantem,
Quam si clientum longa negotia
Dijudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedaemonium Tarentum.

---

1 *Vera virtus non solet restitui aut reparari ab iis qui corrupti jam ac depravati sunt.*

2 *Ut capite diminutus, id est ut servus factus per captivitatem.*

ODE VI.
AD ROMANOS.

DELICTA majorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris,
Aedesque labentes deorum, et
Foeda nigro simulacra fumo.
Dis te minorem quod geris, imperas:
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Di multa neglecti dederunt
Hesperiae mala luctuosae.
Jam bis Monaeses et Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus
Nostros, et adjecisse praedam
Torquibus exiguis 1 renidet.
Pene occupatam seditionibus
Delevit urbem Dacus et Aethiops;
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.
Fecunda culpae saecula nuptias
Primum inquinavere et genus et domos:
Hoc fonte derivata clades
In patriam populumque fluxit.
Motus doceri gaudet 2 Ionicos
Matura virgo, et fingitur artibus:
Jam nunc et incestos amores
De tenero meditatur ungui.
Non his juventus orta parentibus
Infecit aequor sanguine Punico,
Pyrrhumque et ingentem cecidit
Antiochum, Hannibalemque dirum:
Sed rusticorum mascula militum
Proles,, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas, et severae
Matris ad arbitrium recisos
Portare fustes, sol ubi montium
Mutaret umbras, et juga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.

1 *Gaudet se adiecisse praedam aureis suis torquibus, qui ante nos devictos erant exigui, jam vero facti sunt ampliores.*
2 *Saltationes, quas primum Iones invenerant.*

Damnosa quid non imminuit dies ?
Aetas parentum, pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

ODE VII.

AD MECENATEM.

Martiis 1 caelebs quid agam kalendis,
Quid velint flores, et acerra thuris
Plena, miraris, 2 positusque carbo in
Cespite vivo,
Docte sermones utriusque linguae.
Voveram dulces epulas el album
Libero caprum, prope funeratus
Arboris ictu.
Hic dies anno redeunte festus
Corticem astrictum pice dimovebit
Anphorae, fumum bibere 3 institutae
Consule Tullo
Sume, Maecenas, cyathos amici
Sospitis centum; et vigiles lucernas
Perfer in lucem: procul omnis esto
Clamor et ira.
Mitte civiles super urbe curas:
Occidit Daci Cotisonis agmen:
Medus infestis sibi luctuosus
Dissidet armis:
Servit, Hispanae vetus hostis orae,
Cantaber, sera domitus catena:
Jam Scythae laxo meditantur arcu
Cedere campis.
Negligens 4, ne qua populus laboret,
Parce privatus nimium cavere;
Dona presentis cape laetus horae et
Lingue severa.

---

1 *Ordo est: Maecenas, docte sermones utriusque linguae, tu miraris quid ego caelebs agam Martiis Kalendis.*

2 *Ignis paratus super aram ex vivo cespite erectam.*

3 *Amphorae quae coepta est fieri fumosa, id est vetusta.*

4 *Negligens esto, non sollicitus ne in re aliqua populus periclitetur.*

ODE VIII.

AD MERCURIUM.

Mercuri (nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides canendo,
Tuque, testudo, resonare septem
Callida nervis,
Nec loquax olim, neque grata nunc et
Divitum mensis et amica templis,
Dic modos Lyde quibus obstinatas
Applicet aures;
Tu potes tigres comitesque silvas
Ducere, et rivos celeres morari.
Cessit immanis tibi 1 blandienti
Janitor aulae
Cerberus; quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus, atque
Spiritus teter saniesque manet
Ore trilingui.
Quin et Ixion Tityosque vultu
Risit invito: stetit urna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde scelus atque notas
Virginum poenas, et inane lymphae
Dolium fundo pereundis imo,
Seraque fata
Quae manent culpas etiam sub Orco.
Impiae, (nam quid potuere majus?)
Impiae sponsos potuere duro
Perdere ferro!
Una de multis face nuptiali
Digna, perjurum fuit in parentem
Splendide 2 mendax, et in omne virgo
Nobilis aevum:
Surge, quae dixit juveni marito,
Surge, ne longus tibi somnus, unde
Non times, detur: socerum et scelestas
Falle sorores;

---

1 *Tibi blande canenti.*
2 *Laudabiliter mendax.*

Quae, velut nactae vitulos leaenae,
Singulos, eheu! lacerant. Ego, illis
Mollior, nec te feriam, neque intra
Claustra tenebo.
Me pater saevis oneret catenis,
Quod viro clemens misero peperci;
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.
I pedes quo te rapiunt et aurae,
Dum favet nox et Venus: i secundo
Omine, et nostri memorem sepulcro
Scalpe querelam.

ODE IX.

AD FONTEM BANDUSIUM.

O fons Bandusiae, splendidior vitro,
Dulci 1 digne mero non sine floribus,
Cras donaberis hoedo,
Cui frons turgida cornibus
Primis, et venerem et proelia destinat;
Frustra; nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine rivos
Lascivi soboles gregis.
Te flagrantis atrox hora Caniculae
Nescit tangere: tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Praebes et pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem
Saxis, unde loquaces
Lymphae desiliunt tuae.

ODE X.

AD ROMANOS.

Herculis ritu, modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiisse laurum,
Caesar Hispana repetit penates
Victor ab ora.

1 *Digne mero in sacrificiis exhibito.*

Unico gaudens mulier marito
Prodeat, justis 1 operata divis;
Et soror clari ducis: et decorae
Supplice vitta
Virginum matres juvenumque nuper
Sospitum. Vos, o pueri, et puellae
Jam virum expertae, male ominatis
Parcite verbis.
Hic dies vere mihi festus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per vim metuam, tenente
Caesare terras
I, pete unguentum, puer, et coronas,
Et cadum marsi memorem duelli,
Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa.
Dic 2 et argutae properet Neaerae
Myrrhinum nodo cohibere crinem:
Si per invisum mora janitorem
Fiet, abito.
Lenit albescens animos capillus
Litium et rixae cupidos protervae:
Non ego hoc 3 ferrem, calidus juventa,
Consule Planco.

ODE XI.

AD MÆCENATEM.

Inclusam Danaen turris ahenea,
Robustaeque fores, et vigilum canum
Tristes excubiae, munierant satis
Nocturnis ab adulteris;
Si non Acrisium, virginis abditae
Custodem pavidum, Juppiter et Venus
Risissent: 4 fore enim tutum iter et patens
Converso 5 in pretium deo.
Aurum per medios ire satellites,

---

1 *Sacra faciens divis.*
2 *Dic et Neaerae canore fidicinae, ut properet.*
3 *Non ferre potuissem.*
4 *Sciebant fore.*
5 *In aurum.*

Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo. Concidit auguris
Argivi domus, ob lucrum
Demersa excidio. Diffidit urbium
Portas vir Macedo, et subruit aemulos
Reges muneribus. Munera navium
Saevos illaqueant duces.
Crescentem sequitur cura pecuniam,
Majorumque fames. Jure perhorrui
Late cospicuum tollere verticem,
Maecenas, equitum decus.
Quanto quisque sibi plura negaverit,
A dis plura feret. Nil cupientium
Nudus castra peto, et transfuga divitum
Partes linquere gestio;
Contemptae dominus splendidior rei,
Quam si quidquid arat impiger Appulus
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Purae rivus aquae, silvaque jugerum
Paucorum, et segetis certa fides meae,
Fulgentem imperio fertilis Africae
Fallit [1] sorte beatior.
Quamquam nec Calabrae mella, ferunt apes,
Nec Laestrigonia Bacchus in amphora
Languescit [2] mihi, nec pinguia Gallicis
Crescunt vellera pascuis;
Importuna tamen pauperies abest;
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam,
Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
Campis continuem. Multa petentibus.
Desunt multa. Bene est cui Deus obtulit
Parca quod satis est manu.

---

1 *Ignoratur ab eo qui Africae imperio fulget, beatiore esse sorte, quam ipsius ingentes opes.*
2 *Senescit.*

ODE XII.

AD AELIUM LAMIAM.

AELI, vetusto nobilis ab Lamo,
(Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, et nepotum
Per memores genus omne fastos
Auctore ab illo ducit originem;
Qui Formiarum moenia dicitur
Princeps 1, et innantem Maricae
Littoribus tenuisse Lirim,
Late 2 tyrannus); cras foliis nemus
Multis et alga littus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquae nisi fallit augur
Annosa cornix. Dum potes, aridum
Compone lignum: cras genium mero
Curabis, at porco bimestri
Cum famulis operum solutis.

ODE XIII.

AD FAUNUM.

FAUNE, Nympharum fugientum amator,
Per meos fines et aprica rura
Lenis incedas, abeasque parvis
Aequus alumnis:
Si 3 tener pleno cadit hoedus anno,
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina craterae, vetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboso pecus omne campo,
Quum tibi nonae redeunt decembres:
Festus 4 in pratis vacat otioso
Cum bove pagus:
Inter audaces lupus errat agnos:
Spargit agrestes tibi silva frondes:

---

1 *Primus.*
2 *Late regnans.*
3 *Siquidem tener hoedus anno completo tibi immolabitur.*
4 *Pagus tua festa celebrans vacat ab opere.*

Gaudet invisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

ODE XIV.

AD TELEPHUM.

Quantum distet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, et genus Aeaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio:
Quo Chium pretio cadum
Mercemur, 1 quis aquam temperet ignibus,
Quo praebente domum et quota
Pelignis 2 caream frigoribus, taces.
Da 3 lunae propere novae,
Da noctis mediae, da, puer, auguris
Murenae: tribus aut novem
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates: tres prohibet supra
Rixarum metuens tangere Gratia,
Nudis juncte sororibus.
Insanire juvat. Cur Berecynthiae
Cessant flamina tibiae?
Cur pendet tacita fistula cum lyra?
Parcentes ego dexteras
Odi: sparge rosas s audiat invidus
Dementem strepitum Lycus,
Et vicina seni non habilis Lyco.

ODE XV.

AD AMPHORAM.

O nata mecum consule Manlio,
Seu tu querelas, sive geris jocos,
Seu rixam et insanos amores,

1 *Quis balneum calfaciat.*

2 *Pelignum, oppidum apud Samnites.*

3 *Horatius alloquitur pincernam puerum, quasi jam sit in convivio.*

Seu facilem, pia testa somnum,
Quocumque 1 lectum nomine Massicum
Servas, moveri digna bono die:
Descende, Corvino jubente,
Promere languidiora vina.
Non ille, quamquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:
Narratur et prisci Catonis
Saepe mero caluisse virtus.
Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro: tu sapientium
Curas et arcanum jocoso
Consilio retegis Lyaeo:
Tu spem reducis mentibus anxiis,
Viresque; ed addis 2 cornua pauperi,
Post te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, et, si laeta aderit, Venus,
Segnesque nodum solvere Gratiae,
Vivaeque producent lucernae,
Dum rediens fugat astra Phoebus.

ODE XVI.

AD DIANAM.

Montium custos nemorumque virgo,
Quae laborantes utero puellas
Ter vocata audis, adimisque leto,
Diva triformis;
Imminens 3 villae tua pinus esto,
Quam per exactos ego laetus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

1 *Cujuscumque consulis nomine notaris; et servas vinum Massicum, electum pro optimo.*
2 *Addis audaciam et confidentiam.*
3 *Voto ut pinus sit tua et tibi sacra quae fundo meo imminet.*

ODE XVII.
AD PHIDYLEN.

Coelo supinas si tuleris manus
Nascente Luna, rustica Phidyle,
Si thure placaris et horna
Fruge Lares, avidaque porca;
Nec pestilentem sentiet Africum
Fecunda vitis, nec sterilem seges
Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero grave tempus anno:
Nam quae nivali pascitur Algido
Devota quercus inter et ilices,
Aut crescit Albanis in herbis
Victima, pontificum secures
Cervice tinget. Te nihil attinet
Tentare multa caede bidentium
Parvos coronantem marino
Rore 1 deos, fragilique myrto.
Immunis aram si tetigit manus,
Non sumptuosa blandior hostia,
Mollivit aversos Penates
Farre pio et 2 saliente mica.

ODE XVIII.
IN DIVITES AVAROS.

Intactis opulentior
Thesauris Arabum et divitis Indiae,
Caementis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis et mare Apulicum;
Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clavos, non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
Campestres melius Scythae,
Quorum plaustra vagas rite trahunt domos,
Vivunt, et rigiti Getae;
Immetata quibus jugera liberas

1 *Rosmarino.*
2 *Sale crepitante.*

Eradenda cupidinis
Pravi sunt elementa; et tenerae nimis
Mentes asperioribus
Formandae studiis. Nescit equo rudis
Haerere ingenuus puer,
Venarique timet; ludere doctior,
Seu Graeco jubeas trocho,
Seu malis vetita legibus alea:
Quum perjuria patris fides
Consortem socium fallat et hospitem,
Indignoque pecuniam
Haeredi properet. Scilicet improbae
Crescunt divitiae: tamen
Curtae nescio quid semper abest rei.

ODE XIX.

AD BACCHUM.

Quò me, Bacche, rapis tui
Plenum? Quae nemora, quos agor in specus,
Velox 1 mente nova? 2 Quibus
Antris egregii Caesaris audiar
Aeternum meditans decus
Stellis inserere et consilio Jovis?
Dicam insigne, recens, adhuc
Indictum ore alio. Non secus in jugis
Exsomnis stupet Evias,
Hebrum prospiciens, et nive candidam
Thracen, ac pede barbaro
Lustratam Rhodopen. Ut mihi devio
Ripas et vacuum nemus
Mirari libet! O Naiadum potens,
Baccharumque valentium
Proceras manibus vertere fraxinos!
Nil parvum, aut humili modo,
Nil mortale loquar. Dulce periculum,
O Lenaee, sequi Deum
Cingentem viridi tempora pampino!

---

1 *Expeditus mente non mea, sed divina.*
2 *O do est: quibus antris meditans, audiar inserere stellis et consilio Jovis aeternum decus egregii Caesaris?*

ODE XX.

AD VENEREM.

Vixi choreis nuper idoneus,
Et militavi non sine gloria:
Nunc arma defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit,
Laevum 1 marinae qui Veneris latus
Custodit. Hic, hic ponite Lucida
Funalia et vectes et arcus
Oppositis foribus minaces.
O quae beatam, Diva, tenes Cyprum, et
Memphin carentem Sythonia nive,
Regina, sublimi flagello
Tange Chloen semel arrogantem.

ODE XXI.

AD GALATEAM.

Impios parrae recinentis omen
Ducat, et praegnans canis, aut ab agro
Rava decurrens lupa lanuvino,
Fetaque vulpes:
Rumpat et serpens iter istitutum,
Si per obliquum similis sagittae
Terruit mannos 2 Ego cui timebo,
Providus auspex,
Antequam stantes repetat paludes
Imbrium divina avis imminentum,
Oscinem 3 corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.
Sis licet felix ubicumque mavis
Et memor nostri, Galatea, vivas:
Teque nec laevus vetet ire picus,
Nec vaga curnix.

1 *Id est paries, qui proximus est laevo lateri Veneris marinae, habebit barbiton.*

2 *An tibi timebo? nequaquam. Quia nec impia es, nec talia monstra tibi tristem eventum praenuntiant.*

3 *Oscinem corvum invocabo, ut ab ortu solis felix augurium clare occinat.*

Sed vides quanto trepidet tumultu
Pronus Orion. Ego quid sit ater
Hadriae novi sinus et quid albus
  Peccet Iapix.
Hostium uxores puerique caecos
Sentiant motus orientis austri, et
Aequoris nigri fremitum, et trementes
  Verbere ripas!
Sic et Europe niveum doloso
Credidit tauro latus, et scatentem
Belluis pontum, mediasque fraudes
  Palluit audax.
Nuper in pratis studiosa florum, et
Debitae Nymphis opifex coronae,
Nocte sublustri nihil astra praeter
  Vidit et undas.
Quae simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten, 1 pater, o relictum
Filiae nomen, pietasque, dixit,
  Victa furore!
Unde? quo veni? Levis una mors est
Virginum culpae. Vigilansne ploro
Turpe commissum? an vitiis carentem
  Ludit imago
Vana, quae porta fugiens eburna
Somnium ducit? Meliusne fluctus
Ire per longos fuit an recentes
  Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc juvencum
Dedat iratae! lacerare ferro, et
Frangere enitar modo multum amati
  Cornua monstri.
Impudens liqui patrios Penates:
Impudens 2 Oricum moror! O Deorum
Si quis haec audis, utinam inter errem
  Nuda leones,
Antequam turpis macies decentes

---

1 *Dixit, O nomen pater relictum, id est nomen* pater *neglectum a filia, o pietas insano amore tauri victa.* Haec et quae sequuntur, fere usque ad finem odae, sunt verba Europae ingemiscentis.

2 *Orcum morari est non, mori quum oporteat.*

Occupet malas, 1 teneraeque succus
Defluat praedae, speciosa quaero
  Pascere tigres.
Vilis Europe, pater urget absens:
Quid mori cessas? Potes hac ab orno
Pendulum zona bene te sequuta
  Laedere collum.
Sive te rupes et acuta leto
Saxa delectant, age, te procellae
Crede veloci: nisi herile mavis
  Carpere pensum,
Regius sanguis, dominaeque tradi
Barbarae pellex. Aderat querenti
Perfidum ridens Venus, et remisso
  Filius arcu.
Mox ubi lusit satis, Abstineto,
Dixit, irarum callidaeque rixae,
Quum tibi invisus laceranda reddet
  Cornua taurus.
Uxor invicti Jovis esse nescis:
Mitte singultus; bene ferre magnam
Disce fortunam: 2 tua sectus orbis
  Nomina ducet.

ODE XXII.

AD LYDEN.

Festo quid potius die
Neptuni faciam? Prome reconditum,
  Lyde strenua, Caecubum;
Munitaeque adhibe vim sapientiae.
  Inclinare meridiem
Sentis; ac veluti stet volucris dies,
  Parcis 3 deripere horreo
Cessantem Bibuli consulis amphoram.
  Nos cantabimus invicem
Neptunum, et virides Nereidum comas:

---

1 *Antequam viriditas vel pulchritudo mihi dilabatur, cupio praedae esse tigribus et leonibus.*

2 *Una pars orbis tuo nomine appellabitur Europa.*

3 *Cessas deripere horreo vini cadum Bibulo consule reconditum.*

Tu curva recines lyra
Latonam, et celeris spicula Cyntiae:
Summo carmine, quae Cnidon.
Fulgentesque tenet Cycladas, et Paphon
Junctis visit oloribus:
Dicetur merita Nox quoque naenia.

ODE XXIII.

AD MAECENATEM.

Tyrrhena 1 regum progenies, tibi
Non ante verso lene merum cado
Cum flore, Maecenas, rosarum, et
Pressa tuis balanus capillis
Jamdudum apud me est. Eripe te morae;
Ne semper udum Tibur et Aesulae
Declive contempleris arvum, et
Telegoni juga parricidae.
Fastidiosam desere copiam, et
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte mirari beatae
Fumum et opes strepitumque Romae.
Plerumque gratae divitibus vices;
Mundaeque parvo sub lare pauperum
Coenae, sine aulaeis et ostro,
Sollicitam explicuere frontem.
Jam clarus occultum Andromedes pater
Ostendit ignem: jam Procion furit,
Et stella vesani Leonis,
Sole dies referente siccos.
Jam pastor umbras cum grege languido
Rivumque fessus quaerit; et horridi
Dumeta Silvani; caretque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu civitatem quis deceat status
Curas, et Urbi sollicitus times
Quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent, 2 Tanaisque discors.

---

1 *Ordo est: O Maecenas, Tyrrhena progenies regum, jamdudum apud me est tibi lene merum, non ante verso cado cum flore rosarum, et balanus pressa tuis capillis.*

2 *Fluvius Asiam ab Europa disterminans, qui perluit populos discordes et belligerantes.*

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus;
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adest, memento
Componere aequus: cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruscum
In mare, nunc lapides adesos
Stirpesque raptas et pecus et domos
Volventis una, non sine montium
Clamore vicinaeque silvae,
Quum fera diluvies quietos
Irritat amnes. Ille potens sui
Laetusque deget, cui licet in diem
Dixisse, Vixi: cras vel atra
Nube polum Pater occupato,
Vel sole puro: non tamen irritum
Quodcumque retro est efficiet; neque
Diffinget infectumque reddet
Quod fugiens semel hora vexit.
Fortuna, saevo laeta negotio, et
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.
Laudo 1 manentem: si celeres quatit
Pennas, resigno quae dedit, et mea
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem sine dote quaero.
Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere, et votis pacisci
Ne Cypriae Tyriaeque merces
Addant avaro divitias mari.
Tum me, biremis praesidio scaphae,
Tutum per Aegeos tumultus
Aura feret geminusque Pollux.

ODE XXIV.

Exegi monumentum aere perennius
Regalique situ pyramidum altius;
Quod non imber edax, non Aquilo impotens

1 *Fortunam stabilem*.

Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, et fuga temporum.
Non omnis moriar: multaque pars mei
Vitabit 1 Libitinam. Usque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine Pontifex.
Dicar 2, qua violens obstrepit Aufidus,
Et qua pauper aquae Daunus agrestium
Regnavit 3 populorum, ex humili potens
Princeps Aeolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiam
Quaesitam meritis, et mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

---

1 *Effugiet mortem. Libitina est dea funerum.*

2 *Ordo est: Ego, potens ex humili, primus dicar deduxisse Aeolium carmen ad Italos modos, qua, etc.*

3 *Rex fuit agrestium populorum.*

CARMINUM
LIBER QUARTUS.

ODE I.
AD JULUM ANTONIUM.

Pindarum quisquis studet aemulari,
Jule, ceratis ope Daedalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluere ripas,
Fervet immensusque ruit profundo
Pindarus ore;
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaces nova dithyrambos
Verba devolvit, numerisque fertur
Lege solutis,
Seu Deos, regesve canit, Deorum
Sanguinem, per quos cecidere justa
Morte Centauri, cecidit tremendae
Flamma Chimaerae;
Sive, quos Elea domum reducit
Palma coelestes, pugilemve equumve
Dicit, et centum potiore signis
Munere donat;
Flebili sponsae juvenemque raptum
Plorat, et vires animumque moresque
Aureos educit in astra, nigroque
Invidet Orco.
Multa 1 Dircaeum levat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego, apis matinae
More modoque,
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus uvidique

1 *Pindarum, vetam Thebanum, sic dictum a Dyrce, fonte Thebano.*

Tibaris ripas operosa parvus
Carmina fingo.
Concines majore poeta plectro
Caesarem, quandoque trahet feroces
Per sacrum clivum, merita decorus
Fronde, Sicambros;
Quo nihil majus meliusve terris
Fata donavere, bonique Divi,
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priscum.
Concines laetosque dies et Urbis
Publicum ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forumque
Litibus orbum.
Tum meae (si quid loquar audiendum)
Vocis accedet bona pars; et, O Sol
Pulcher! o laudande! canam, recepto
Caesare felix.
Tuque dum procedis, Io triumphe!
Non semel dicemus, Io triumphe!
Civitas omnis, dabimusque Divis
Thura benignis.
Te decem tauri totidemque vaccae,
Me tener solvet vitulus relicta
Matre, qui largis juvenescit herbis
In mea vota,
Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium Lunae referentis ortum,
Qua 1 notam duxit niveus videri;
Cetera fulvus.

ODE II.

AD MELPOMENEN.

Quem tu, Melpomone, semel
Nascentem placido lumine videris,
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem; neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,

---

1 *Qua parte notabatur, id est in fronte candidus erat, sed fulvus reliquo corpore.*

Dextras obarmet, quaerere distuli,
Nec scire fas est omnia: sed diu
  Lateque victrices catervae,
    Consiliis juvenis revictae,
Sensere quid mens rite, quid indoles,
Nutrita faustis sub penetralibus,
  Posset, quid Augusti paternus
    In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus; et bonis
Est in juvencis, est in equis, patrum
  Virtus: nec imbellem feroces
    Progenerant aquilae columbam.
Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant:
  Utcumque defecere mores,
    Indecorant bene nata culpae.
Quid debeas, o Roma, Neronibus;
Testis Metaurum flumen, et Hasdrubal
  Devictus, et pulcher fugatis
    Ille dies Latio tenebris,
Qui primus alma 1 risit adorea,
Dirus per urbes Afer ut Italas,
  Ceu flamma per taedas, vel Eurus
    Per Siculas equitavit undas.
Post hoc secundis usque laboribus
Romana pubes crevit, et impio
  Vastata Poenorum tumultu
    Fana 2 Deos habuere rectos.
Dixitque tandem perfidus Hannibal
Cervi, luporum praeda rapacium,
  Sectamur ultro quos opimus
    Fallere et effugere est triumphus.
Gens, quae cremato fortis ab Ilio
Jactata Tuscis aequoribus sacra,
  Natosque, maturosque patres,
    Pertulit Ausonias ad urbes,
Duris ut ilex tonsa bipennibus
Nigrae feraci frondis in Algido,
  Per damna, per caedes, ab ipso

---

1 *Qui laetus est bellica gloria. Farris et frugum copiam significat adorea, qua abundantem putabant gloriosum.*

2 *Fana statuas deorum habuere erectas, quae a Carthaginiensibus fuerant de suis sedibus deturbatae.*

Mos et lex maculosum edomuit nefas:
Laudantur simili prole puerperae ·
Culpam poena premit comes.
Quis Parthum paveat? quis gelidum Scythens
Qui, Germania quos horrida parturit
Fetus, incolumi Caesare, quis ferae
Bellum curet Iberiae?
Condit quisque diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores:
Hinc ad vina redit laetus, et 1 alteris
Te mensis adhibet Deum;
Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris; et Laribus tuum
Miscet numen, uti Graecia Castoris
Et magni memor Herculis.
Longas o utinam, Dux bone, ferias
Praestes Hesperiae! dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi,
Quum Sol Oceano subest.

ODE V.

AD APOLLINEM.

Dive 2, quem proles Niobea 3 magnae
Vindicem linguae, Tityosque raptor,
Sensit, et Trojae prope victor altae
Phthius Achilles,
Ceteris major, tibi miles impar;
Filius quamquam Thetidos marinae
Dardanas turres quateret tremenda
Cuspide pugnax:
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
Procidit late, posuitque collum in
Pulvere Teucro.
Ille non, inclusus equo Minervae
Sacra mentito, male feriatos

---

1 *Secundis mensis tibi honor exhibetur cultu divino.*

2 *O Apollo!*

3 *Vindicem magnificae et superbae linguae, quod liberorum multitudine et pulchritudine Niobe Latonam prae se contemneret.*

Troas et Laetam Priami choreis
Falleret aulam :
Sed palam captis gravis, heu nefas! heu!
Nescios fari pueros Achivis
Ureret flammis , etiam latentem
Matris in alvo ;
Ni , tuis victus Venerisque gratae
Vocibus , Divum Pater adnuisset
Rebus Aeneae potiore ductos
Alite muros.
Doctor Argivae fidicen Thaliae ,
Phoebe , qui Xantho lavis amne crines ,
Dauniae defende decus Camoenae ,
Laevis 1 Agyieu !
Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
Carminis nomenque dedit poetae.
Virginum 2 primae , puerique claris
Patribus orti ,
Deliae 3 tutela Deae , fugaces
Lyncas et cervos cohibentis arcu ,
Lesbium servate pedem , meique
Pollicis 4 ictum ,
Rite Latonae puerum canentes ,
Rite crescentem face 5 Noctilucam ,
Prosperam frugum , celeremque pronos
Volvere menses.
Nupta jam dices : Ego Dis amicum ,
Saeculo festas referente luces ,
Reddidi carmen , docilis modorum
Vatis Horati.

ODE VI.

AD TORQUATUM.

Diffugere nives : redeunt jam gramina campis ,
Arboribusque comae :

---

1 *Imberbis Appollo , qui Agyeus dicitur , eo quod in viis publicis ei solebant sacrificare.*
2 *Primariae et nobiles.*
3 *Qui estis sub protectione Dianae.*
4 *Lyrae meae strepitum.*
5 *Lunam nocte lucentem.*

Mutat 1 terra vices, et decrescentia ripas
Flumina praetereunt.
Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.
Immortalia ne speres monet Annus, et almum
Quae rapit Hora diem.
Frigora mitescunt Zephyris: Ver proterit Aestas,
Interitura, simul
Pomifer Autumnus fruges effuderit: et mox
Bruma recurrit iners.
Damna 2 tamen celeres reparant coelestia lunae,
Nos, ubi decidimus
Quo pius Aeneas, quo dives Tullus, et Ancus,
Pulvis et umbra sumus.
Quis scit an adjiciant hodiernae crastina summae
Tempora Di superi?
Cuncta manus avidas fugient haeredis, amico
Quae dederis animo.
Quum semel occideris, et de te splendida Minos
Fecerit arbitria,
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Restituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum:
Nec Lethaea valet Theseus abrumpere caro
Vincula Pirithoo.

ODE VII.

AD CENSORIUM.

Donarem pateras grataque commodus,
Censorine, meis 3 aera sodalibus,
Donarem tripodas, praemia fortium
Graiorum; neque tu pessima munerum
Ferres; divite me scilicet artium
Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas;
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Solers nunc hominem ponere, nunc Deum:

---

1 *Mutatur anni tempus.*

2 *Quasi: diceret Tempora assiduo lapsu fluunt, redeunt tamen, sed nos semel extincti numquam renascimur.*

3 *Statuas vel poeula ex aere facta.*

Sed non haec mihi 1 vis, nec tibi talium
Res est aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus: carmina possumus
Donare, et pretium dicere muneri.
Non incisa notis marmora publicis,
Per quae spiritus et vita redit bonis
Post mortem ducibus, non celeres fugae,
Rejectaeque retrorsum Hannibalis minae;
Non incendia Carthaginis impiae,
Ejus qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quam Calabrae Pierides: neque,
Si chartae sileant quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliae
Mavortisque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Aeacum
Virtus et favor et lingua potentium
Vatum divitibus consecrat insulis.
Dignum laude virum Musa vetat mori:
Coelo Musa beat. Sic Jovis interest
Optatis epulis impiger Hercules:
Clarum Tyndaridae sidus ab infimis
Quassas eripiunt aequoribus rates:
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

ODE VIII.

AD LOLLIUM:

Ne forte credas interitura quae,
Longe sonantem natus ad Aufidum,
  Non ante vulgatas per artes
    Verba loquor socianda chordis.
Non, si priores Maeonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricae latent
  Ceaeque 2, et Alcaei minaces,
    Stesichorique graves Camoenae:
Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Delevit aetas: spirat adhuc amor,
  Vivuntque commissi calores

---

1 *Haec facultas mihi non est.*
2 *Camoenae Simonideae.* (*vide od.* 1 *lib. II.*)

Aeoliae fidibus puellae.
Non sola comptos arsit adulteri
Crines, et aurum vestibus illitum
Mirata, regalesque cultus,
Et comites, Helene Lacaena:
Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non semel Ilios
Vexata: non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus
Dicenda Musis proelia: non ferox
Hector, vel acer Deiphobus graves
Excepit ictus pro pudicis
Conjugibus puerisque primus.
Vixere fortes ante Agamemnona
Multi: sed omnes illacrymabiles
Urgentur, ignotique, longa
Nocte, carent quia vate sacro.
Paulum sepultae distat inertiae
Celata virtus. Non ego te meis
Chartis inornatum silebo,
Totve tuos patiar labores
Impunè 1, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Est animus tibi
Rerumque prudens, et secundis
Temporibus dubiisque rectus;
Vindex avarae fraudis, et abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniae;
Consulque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus
Judex honestum praetulit utili,
Rejecit alto dona nocentium
Vultu, per obstantes catervas
Explicuit sua victor arma.
Non 2 possidentem multa vocaveris
Recte beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus sapienter uti,
Duramque callet pauperiem pati,
Pejusque leto flagitium timet;
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

---

1 *Non patiar invidas obliviones immerito carpere, id es imminuere tot tuos labores.*

2 *Non recte vocaveris beatum qui multa possidet.*

ODE IX.

AD LIGURINUM.

O crudelis adhuc, et Veneris muneribus potens,
Insperata tuae quum veniet 1 pluma superbiae,
Et, quae nunc humeris involitant, deciderint comae,
Nunc et qui color est puniceae flore prior rosae
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam;
Dices, Heu! (quoties te in speculo videris 2 alterum)
Quae mens est hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genae?

ODE X.

AD PHYLLIDEM.

Est mihi nonum superantis annum
Plenus 3 Albani cadus: est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis;
Est hederae vis
Multa, qua crines religata fulges.
Ridet argento domus: ara, castis
Vincta verbenis, avet immolato
Spargier agno.
Cuncta festinat manus, huc et illuc
Cursitant mixtae pueris puellae:
Sordidum flammae trepidant rotantes
Vertice fumum.
Ut tamen noris quibus advoceris
Gaudiis; Idus tibi sunt agendae,
Qui dies mensem Veneris marinae
Findit Aprilem:
Jure solemnis mihi, sanctiorque
Pene natali proprio, quod ex hac
Luce Maecenas meus affluentes
Ordinat annos.

---

1 *Quum barbae lanugo, quam adhuc non times, veniet et adjicietur tuae superbiae, id est laevitati oris et corporis tui.*
2 *Videris mutatum.*
3 *Vini Albani.*

ODE XI.

AD VIRGILIUM.

Jam Veris comites, quae mare temperant,
Impellunt 1 animae lintea Thraciae:
Jam nec prata rigent, nec fluvii strepunt
Hiberna nive turgidi.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix avis, et Cecropiae domus
Aeternum opprobrium, quod male barbaras
Regum est ulta libidines.
Dicunt in tenero gramine pinguium
Custodes ovium carmina fistule,
Delectantque Deum cui pecus et nigri
Colles Arcadiae placent.
Adduxere sitim tempora, Virgili:
Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si 2 gestis, juvenum nobilium cliens,
Nardo 3 vina merebere.
Nardi parvus onyx eliciet cadum
Qui nunc Sulpitiis accubat horreis,
Spes donare novas largus, amaraque
Curarum eluere efficax.
Ad quae si properas gaudia; cum tua
Velox merce veni: non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena dives ut in domo.
Verum pone moras, et studium lucri;
Nigrorumque memor, dum licet, ignium,
Misce stultitiam consiliis brevem:
Dulce est desipere in loco.

ODE XII.

AD LYCEN.

Audivere, Lyce, Di mea vota, Di
Audivere Lyce: fis anus, et tamen

1 *Thracii venti.*
2 *Si vehementer cupis vinum Calenum bibere.*
3 *Propter unguentum ex nardo per te allatum, tu accipies a me vinum Calenum.*

Vis formosa videri;
Ludisque et bibis impudens.
Importunus amor transvolat aridas
Quercus, et refugit te, quia luridi
Dentes te, quia rugae
Turpant, et capitis nives.
Nec Coae referunt jam tibi purpurae,
Nec clari lapides, tempora quae semel
Notis condita fastis
Inclusit volucris dies.
Quo fugit Venus? heu! quove color decens?
Quo motus? quid habes illius, illius,
Quae spirabat amores,
Quae me 1 surpuerat mihi,
Felix 2 post Cynaram, notaque et artium
Gratarum facies? Sed Cynarae breves
Annos fata dederunt,
Servatura diu parem
Cornicis vetulae temporibus Lycen;
Possent ut juvenes visere fervidi,
Multo non sine risu,
Dilapsam in cineres facem.

ODE XIII.

AD AUGUSTUM.

Quae cura patrum, quaeve Quiritium,
Plenis honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in aevum
Per titulos memoresque fastos
Aeternet? o, quà sol habitabiles
Illustrat oras, maxime principum,
Quem legis expertes Latinae
Vindelici didicere nuper
Quid Marte posses? Milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus,
Brennosque veloces, et arces
Alpibus impositas tremendis,
Dejecit acer 3 plus vice simplici.
Major Neronum mox grave proelium

---

1 *Subripuerat.*
2 *Tam pulchra ut soli Cynarae cedas;*
3 *Non uno congresssu, sed iterum atque iterum.*

Commisit, immanesque Rhaetos
Auspiciis pepulit secundis:
Spectandus 1, in certamine Martio,
Devota morti pectora liberae
Quantis fatigaret ruinis,
Indomitas prope qualis undas
Exercet Auster, Pleiadum choro
Scindente nubes, impiger hostium
Vexare turmas, et frementem
Mittere equum medios per ignes.
Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qui regna Dauni praefluit Appuli,
Quum saevit, horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris;
Ut barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu,
Primosque et extremos metendo,
Stravit humum, sine clade victor,
Te copias, te consilium, et tuos
Praebente divos: nam, tibi quo die
Portus Alexandrea supplex
Et vacuam patefecit aulam,
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
Laudemque et optatum peractis
Imperiis decus arrogavit.
Te Cantaber non ante domabilis,
Medusque, et Indus, te profugus Scythes
Miratur, o tutela praesens
Italiae, dominaeque Romae,
Te, fontium qui celat origines
Nilusque, et Ister, te rapidus Tigris,
Te belluosus qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis
Te non paventis funera Galliae,
Duraeque tellus audit Iberiae:
Te caede gaudentes Sicambri
Compositis venerantur armis.

---

1 *Dignus qui spectaretur in bello, quantis ruinis, etc.*

QUINTI
HORATII FLACCI
EPODON LIBER.

ODE I.
AD MAECENATEM.

Ibis 1 Liburnis inter alta navium,
Amice propugnacula,
Paratus omne Caesaris periculum
Subire, Maecenas, tuo.
Quid nos, quibus te vita si superstite
Jucunda; si contra, gravis;
Utrumne jussi persequemur otium,
Non dulce, ni tecum simul?
An hunc laborem mente laturi, decet
Qua ferre non molles viros?
Feremus; et te vel per Alpium juga,
Inhospitalem et Caucasum,
Vel occidentis usque ad ultimum sinum,
Forti sequemur pectore.
Roges tuum labore quid juvem meo
Imbellis, ac firmus parum?
Comes minore sum futurus in metu,
Qui major absentes habet:
Ut assidens implumibus pullis avis
Serpentium allapsus timet,
Magis 2 relictis; non ut adsit, auxilii
Latura plus praesentibus.
Libenter hoc et omne militabitur
Bellum in tuae spem gratiae:
Non ut juvencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis;

---

1 *Amice Maecenas, tu paratus subire omne periculum Caesaris (idque tuo periculo) ibis Liburnis navibus inter alta navium propugnacula, id est inter turritas naves Antonianas.*
2 *Magis timet pullis relictis.*

Pecusve 1 Calabris ante sidus fervidum
Lucana mutet pascua ;
Nec ut superni villa candens Tusculi
Circaea tangat moenia.
Satis superque me benignitas tua
Ditavit : aud paravero
Quod aut avarus ut Chremes, terra premam,
Discinctus aut perdam ut nepos

ODE II.

Beatus ille qui procul negotiis
Ut prisca gens mortalium ,
Paterna rura bobus exercet suis ,
Solutus omni foenore.
Neque excitatur classico miles truci ,
Neque horret iratum mare ;
Forumque vitat, et superba civium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos ;
Inutilesque falce ramos amputans ,
Feliciores inserit ;
Aut in reducta valle mugientium
Prospectat errantes greges ,
Aut pressa puris mella condit amphoris;
Aut tondet infirmas oves :
Vel , quum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit ,
Ut gaudet insitiva decerpens pyra ,
Certantem et uvam purpurae ,
Qua muneretur te , Priape , et te pater
Silvane , tutor finium !
Libet jacere modo sub antiqua ilice ,
Modo in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquae ;
Queruntur in silvis aves ;
Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
Somnos quod invitet leves.

1 *Non ut habeam multa armenta , quae , post ortum caniculae , pascua mutent , scilicet ex Calabria in Lucaniam.*

At, quum tonantis 1 annus hibernus Jovis
    Imbres nivesque comparat,
Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
    Apros in obstantes plagas,
Aut amite levi rara tendit retia,
    Turdis edacibus dolos;
Pavidumque leporem, et advenam laqueo gruem
    Jugunda captat praemia.
Quis non 2 malarum, quas amor curas habet,
    Haec inter obliviscitur?
Quod si pudica mulier in partem juvans
    Domum atque dulces liberos,
Sabina qualis, aut perusta solibus
    Pernicis uxor Appuli,
Sacrum vetustis extruat lignis focum
    Lassi sub adventum viri,
Claudensque textis cratibus laetum pecus
    Distenta siccet ubera,
Et horna dulci vina promens dolio
    Dapes inemptas apparet:
Non me Lucrina juverint conchylia,
    Magisve rhombus, aut scari,
Si quos Eois intonata fluctibus
    Hiems ad hoc vertat mare,
Non Afra avis descendat in ventrem meum,
    Non attagen Jonicus
Jucundior, quam lecta de pinguissimis
    Oliva ramis arborum,
Aut herba lapathi prata amantis, et gravi
    Malvae salubres corpori,
Vel agna festis caesa 3 Terminalibus,
    Vel hoedus ereptus lupo.
Has inter epulas, ut juvat pastas oves
    Videre properantes domum;
Videre fessos vomerem inversum boves
    Collo trahentes lanquido;
Positosque vernas, ditis examen domus,
    Circum renidentes Lares!
Haec ubi locutus foenerator Alfius,
    Jam jam futurus rusticus,

---

1 *Hiems*. Totum pro parte.
2 *Malarum curarum.*
3 *Festis in honorem Termini dei celebratis.*

Omnem 1 redegit Idibus pecuniam ;
Quaerit Kalendis ponere.

ODE III.

AD MÆCENATEM.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edat cicutis allium nocentius.
O dura messorum ilia !
Quid hoc veneni saevit in praecordiis !
Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit ? an malas
Canidia tractavit dapes ?
Ut Argonautas preter omnes candidum
Medea mirata est ducem
Ignota tauris illigaturum juga,
Perunxit 2 hoc Jasonem :
Hoc 3 delibutis ulta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus umquam siderum insedit vapor
Siticulosae Apuliae ;
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarsit aestuosius.

ODE IV.

IN MENAM.

Lupis et agnis quanta sortito obtigit
Tecum mihi discordia est ;
Ibercis peruste funibus latus,
Et crura dura compede.
Licet superbus ambules pecunia,
Fortuna non mutat genus.

1 *Omnem pecuniam congregavit, a debitoribus eam exigens idibus (id est circa dimidiutum mensem), studetque iterum in foenore collocare sequentis mensis Kalendis.*

2 *Hoc unguento, scilicet allio, perunxit Jasonem, illigaturum juga ignota tauris.*

3 *Medea Creusam, Creontis filiam, vestibus hoc allio delibutis ulta aufugit per aerem, vecta a dracone alato.*

Videsne, secram metiente te viam
Cum bis ter ulnarum toga,
Ut ora vertat huc et huc euntium
Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic Triumviralibus,
Praeconis ad fastidium,
Arat Falerni mille fundi jugera,
Et Appiam mannis terit:
Sedilibusque magnus in primis eques,
Othone 1 contempto, sedet.
Quid adtinet tot ora navium gravi
Rostrata duci pondere
Contra latrones atque servilem manum,
Hoc, hoc tribuno militum?

ODE V.

IN CANIDIAM VENEFICAM.

At, o Deorum quidquid in coelo regit
Terras et humanum genus!
Quid iste fert tumultus? et quid omnium
Vultus in unum me truces?
Per liberos te, si vocata partubus
Lucina veris adfuit,
Per hoc inane purpurae decus, precor,
Per improbaturum haec Jovem,
Quid ut noverca me intueris, aut uti
Petita ferro bellua?
Ut haec trementi questus ore, constitit
Insignibus raptis puer,
Impube corpus, quale posset impia
Mollire Thracum pectora;
Canidia, brevibus implicata viperis
Crines et incomptum caput,
Jubet sepulcris caprificos erutas,
Jubet cupressos funebres,
Et uncta turpis ova ranae sanguine,
Plumamque nocturnae strigis,
Herbasque quas Iolcos atque Iberia

1 *Contra legem a Roscio Othone latam, qua sancitum erat ne quis ex infimo hominum genere fieret eques, aut sederet intra quartum decimum theatri gradum.*

Quid accidit? cur dira barbarae minus
Venena Medeae valent,
Quibus superbam fugit ulta pellicem,
Magnis Creontis filiam,
Quum palla, tabo munus imbutum, novam
Incendio nuptam abstulit;
Atqui nec herba nec latens in asperis
Radix fefellit me locis.
Indormit unctis omnium cubilibus
Oblivione pellicum.
Ah! ah! solutus ambulat veneficae
Scientioris carmine.
Non usitatis, Vare potionibus,
O multa fleturum caput!
Ad me recurres; nec vocata mens tua
Marsis redibit vocibus.
Majus parabo, majus infundam tibi
Fastidienti 1 poculum.
Priusque coelum sidet inferius mari,
Telluere porrecta super,
Quam non amore sic meo flagres, uti
Bitumen atris ignibus.
Sub haec puer jam non, ut ante, mollibus
Lenire verbis impias;
Sed, dubius unde rumperet silentium,
Misit 2 Thyesteas preces.
Venena, magnum fas nefasque, non valent
Convertere humanam vicem.
Diris agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima.
Quin, ubi perire jussus exspiravero,
Nocturnus occurram Furor,
Petamque vultus umbra curvis unguibus,
Quae vis Deorum est Manium;
Et inquietis adsidens praecordiis,
Pavore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
Contundet obscenas anus.
Post insepulta membra 3 different lupi

---

1 *Tibi fastidienti et aspernanti me.*

2 *Emisit diras execrationes, qualibus Thyestes in fratrem Atreum usus est.*

3 *Discerpent et dissipabunt corpora vestra insepulta.*

Et Esquilinae alites:
Neque hoc parentes, heu! mihi superstites!
Effugerit spectaculum.

ODE VI.

IN CASSIUM SEVERUM, POETAM MALEDICUM.

Quid immerentes hospites vexas, canis,
Ignavus adversum lupos?
Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
Et me remorsurum petis?
Nam, qualis aut Molossus aut fulvus 1 Lacon,
Amica vis pastoribus,
Agam per altas aure sublata nives,
Quaecumque praecedet fera.
Tu, quum timenda voce complesti nemus,
Projectum odoraris cibum.
Cave, cave, namque in malos asperrimus
Parata tollo cornua:
Qualis Lycambae spretus infido gener,
Aut acer hostis Bupalo.
An, si quis atro dente me petiverit,
Inultus ut flebo puer?

ODE VII.

AD POPULUM ROMANUM.

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parumne campis atque Neptuno super
Fusum est Latini sanguinis?
Non ut superbas invidae Carthaginis
Romanus arces ureret,
Intactus aut Britannus ut descenderet
Sacra catenatus via;
Sed ut, secundum vota Parthorum, sua
Urbs haec periret dextera.
Neque his lupis mos, nec fuit leonibus,
Numquam nisi in dispar feris.

1 *Canis Lacedaemonicus, admodum agilis.*

Furorne caecus, an rapit vis acrior?
An culpa? responsum date.
Tacent; et ora pallor albus inficit.
Mentesque perculsae stupent.
Sic est: acerba fata Romanos agunt,
Scelusque fraternae necis,
Ut immerentis fluxit in terram Remi
Sacer 1 nepotibus cruor.

ODE VIII.
AD MÆCENATEM.

Quando repostum Caecumbum ad festas dapes,
Victore laetus Caesare,
Tecum sub alta, sic Jovi gratum, domo,
Beate Maecenas, bibam,
Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
Hac 2 Dorium, illis Barbarum;
Ut super, actus quum freto 3 Neptunius
Dux fugit, ustis navibus,
Minatus urbi vincla, quae detraxerat
Servis amicus perfidis?
Romanus, eheu! posteri negabitis!
Emancipatus feminae,
Fert vallum et arma miles, et spadonibus
Servire rugosis potest;
Interque signa turpe militaria
Sol adspicit conopeum.
Ad hoc frementes verterunt bis mille equos
Galli canentes Caesarem;
Hostiliumque navium portu latent
Puppes sinistrorsum citae.
Io triumphe! tu moraris aureos
Currus, et intactas boves:
Io triumpahe! nec Jugurthino parem
Bello reportasti ducem;
Neque Africano, cui super Carthaginem
Virtus sepulcrum condidit.

---

1 *Cruor nepotibus sacer*, *id est exsecrabilis*, *vel perniciosus posteris*, *qui poenas luerent ejusdem sceleris.*

2 *Lyra sonante carmen Dorium*, *tibiis sonantibus carmen Barbarum*, *id est Phrygium vel Lydium.*

3 *Sextus Pompeius*, *qui se Neptuni filium praedicabat.*

Terra marique victus hostis punico
Lugubre mutavit sagum ;
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus,
Ventis iturus non suis,
Exercitatas aut petit Syrtes Noto;
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, scyphos,
Et Chia vina, aut Lesbia,
Vel, quod fluentem nauseam coerceat,
Metire nobis Caecubum.
Curam metumque Caesaris rerum juvat
Dulci Lyaeo solvere.

ODE IX.

IN MAEVIUM POETAM.

Mala soluta navis exit alite,
Ferens olentem Maevium.
Ut horridis utrumque verberes latus,
Auster, memento fluctibus.
Niger rudentes Eurus, inverso mari,
Fractosque remos differat.
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementes ilices:
Nec sidus atra nocte amicum appareat,
Qua tristis Orion cadit:
Quietiore nec feratur aequore,
Quam Graia victorum manus,
Quum Pallas usto vertit iram ab Ilio
In impiam Ajacis ratem.
O quantus instat navitis sudor tuis,
Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis ejulatio,
Preces et aversum ad Jovem;
Ionius udo quum remugiens sinus
Noto carinam ruperit!
Opima quod si praeda curvo littore
Porrecta mergos juveris,
Libidinosus immolabitur caper,
Et agna tempestatibus.

ODE X.

AD AMICOS.

Horrida tempestas coelum contraxit, et imbres
Nivesque deducunt Jovem: nunc mare, nunc siluae,
Threicio Aquilone sonant Rapiamus, amici,
Occasionem de die: dumque virent genua,
Et decet, obducta solvatur fronte senectus.
Tu vina Torquato move consule 1 pressa meo.
Cetera mitte loqui: Deus haec fortasse benigna
Reducet in sedem vice. Nunc et Achaemenio
Perfundi nardo juvat, et 2 fide Cyllenea
Levate diris pectora sollicitudinibus:
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
Invicte mortalis, Dea nate puer Thetide,
Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simois;
Unde tibi reditum certo subtemine Parcae
Rupere; nec mater domum coerula te revehet.
Illic omne malum vino cantuque levato,
Deformis aegrimoniae dulcibus alloquiis.

ODE XI.

AD POPULUM ROMANUM.

Altera jam teritur bellis civilibus aetas,
Suis et ipsa Roma viribus ruit:
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenae manus,
Aemula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer,
Novisque rebus infidelis Allobrox,
Nec fera coerulea domuit Germania pube,
Parentibusque abominatus Hannibal,
Impia 3 perdemus devoti sanguinis aetas,

---

1 *Vina calcata, quando ego natus eram, Torquato et Cotta Coss. quorum nominibus notabatur vini cadus.*

2 *Cythara inventa a Mercurio, qui in Cyllene, monte Arcadiae, enutritus dicitur.*

3 *Nos aetas impia devoti sanguinis, id est quorum sanguis morti destinatus esse videtur, propter maiorum scelera, perdemus Romam, quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi, etc. ut supra.*

Ferisque rursus occupabitur solum.
Barbarus, heu! cineres insistet victor, et urbem
Eques sonante verberabit ungula:
Quaeque carent ventis et solibus, ossa Quirini,
Nefas videre! dissipabit insolens.
Forte 1, quid expediat, communiter, aut melior pars,
Malis carere quaeritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia: Phocaeorum
Velut profugit 2 exsecrata civitas,
Agros atque Lares proprios, habitandaque fana
Apris reliquit et rapacibus lupis;
Ire pedes quocumque ferent, quocumque per undas
Notus vocabit aut protervus Africus.
Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
Ratem occupare quid moramur alite?
Sed juremus in haec, simul imis saxa renarint
Vadis levata, ne redire sit nefas:
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus matina laverit cacumina;
In mare seu celsus procurrerit Apenninus;
Novaque monstra junxerit libidine
Mirus amor, juvet ut tigres subsidere cervis,
Adulteretur et columba miluo,
Credula nec ravos timeant armenta leones,
Ametque salsa levis hircus aequora.
Haec, et quae poterunt reditus abscindere dulces,
Eamus omnis execrata civitas,
Aut pars indocili melior 3 grege: mollis et exspes
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca praeter et volate littora.
Nos manet Oceanus circum vagus arva: beata
Petamus arva, divites et insulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
Et imputata floret usque vinea,
Germinat et numquam fallentis termes olivae,
Suamque pulla ficus ornat arborem,
Mella cava manant ex ilice, montibus altis

---

1 *Fortasse aut vos omnes generatim, aut certe melior pars quaeritis, quo modo careatis malis laboribus, qui perferuntur in bellis civilibus.*

2 *Execrationibus.*

3 *At vero quae pars civitatis mollis erit et sine spe, male ominatos et infelices lectulos perpetuo premat.*

Levis crepante lympha desilit pede.
Illic injussae veniunt ad mulctra capellae,
Refertque tenta grex amicus ubera;
Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
Nec intumescit alta viperis humus:
Nulla nocent pecori contagia, nullius astri
Gregem aestuosa torret impotentia.
Pluraque felices mirabimur; ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec Siccis urantur semina glebis,
Utrumque rege temperante coelitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
Neque impudica 1 Colchis intulit pedem;
Non huc 2 Sidonii torserunt cornua nautae;
Laboriosa nec cohors Ulixei:
Juppiter illa piae secrevit littora genti,
Ut 3 inquinavit aere tempus aureum;
Aere, dehinc ferro duravit saecula, quorum
Piis secunda 4 vate me datur fuga.

ODE XII.
AD CANIDIAM.
HORATIUS.

Jam jam efficaci do manus scientiae;
Supplex et oro regna per Proserpinae,
Per et Dianae non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa coelo devocare sidera,
Canidia, parce vocibus tandem sacris,
Citumque retro solve, solve, 5 turbinem.
Movit nepotem Telephus Nereium,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum, et in quem tela acuta torserat.
Unxere matres Iliae addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis moenibus rex procidit,
Heu! pervicacis ad pedes Achillei.

1 *Medea.*
2 *Cadmus cum sociis non huc convertit antennarum cornua.*
3 *Postquam Jupiter saeculum aureum aereo permutaverat.*
4 *Me suasore.*
5 *Converte in contrariam partem rhombum magicum.*

Neptunus alto tundit hibernus salo.
Inultus ut tu riseris 1 Cotyttia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis ?
Et 2 Esquilini Pontifex venefici
Impune ut urbem nomine impleris meo ?
Quid proderat ditasse Pelignas anus,
Velociusve miscuisse toxicum ?
Sed tardiora fata te votis menent.
Ingrata misero vita ducenda est, in hoc,
Novis ut usque suppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignae Tantalus semper dapis;
Optat Prometheus obligatus aliti;
Optat supremo collocare Sisyphus
In monte saxum : sed vetant leges Jovis.
Voles modo altis desilire turribus,
Modo ense pectus Norico recludere;
Frustraque vincla gutturi nectes tuo,
Fastidiosa tristis aegrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques,
Meaeque terra cedet insolentiae.
An, quae movere 3 cereas imagines,
Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere Lunam vocibus possim meis,
Possim crematos excitare mortuos,
Desiderique temperare poculum,
Plorem artis in te nil habentis exitum ?

---

1 *Cotyttia, id est sacra nocturna et flagitiosa.*

2 *Et quasi Censor ac Judex factus veneficorum, quae tracto extra portam Esquilinam.*

3 *Tamquam vivas.*

QUINTI HORATII FLACCI CARMEN SAECULARE.

AD APOLLINEM ET DIANAM.

Phoebe, silvarumque potens Diana,
Lucidum coeli decus, o colendi
Semper et culti, date quae precamur
Tempore prisco;
Quo Sibyllini monuere versus
Virgines lectas puerosque castos
Dis quibus septem placuere colles
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas, aliusque et idem
Nasceris, possis nihil urbe Roma
Visere majus!
Rite maturos aperire partus
Lenis 1 Ilithuia, tuere matres;
Sive tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis,
Diva, producas sobolem, patrumque
Prosperes decreta super jugandis
Feminis, prolisque novae feraci
Lege marita.
Certus 2 ut denos decies per annos
Orbis et cantus referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes.
Vosque veraces cecinisse, Parcae,
Quod semel dictum est, stabilisque rerum
Terminus servet, bona jam peractis

---

1 *O Diana, quae lenis es in aperiendis partubus tempestivis.*
2 *Precamur ut certus orbis, id est saeculum, quod continet centum annos, cantus referat et ludos saeculares.*

Jugite fata.
Fertilis frugum pecorisque Tellus
Spicea donet Cererem corona :
Nutriant fetus et aquae salubres
Et Jovis aurae.
Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros, Apollo.
Siderum regina bicornis, audi,
Luna, puellas.
Roma si vestrum est opus, Iliaeque
Littus Etruscum tenuere turmae,
Jussa pars mutare Lares et urbem
Sospite cursu,
Cui per ardentem sine fraude Trojam
Castus Aeneas, patriae superstes,
Liberum munivit iter, daturus
Plura 1 relictis:
Di, probos mores docili juventae,
Di, senectuti placidae quietem,
Romulae genti date remque prolemque
Et decus omne.
Quaeque vos bobus veneratur albis
Clarus Anchisae Venerisque sanguis,
Impetret, bellante prior; jacentem
Lenis in hostem.
Jam mari terraque manus potentes
Medus Albanasque timet secures:
Jam Scythae responsa petunt, superbi
Nuper, et Indi.
Jam Fides, et Pax, et Honor. Pudorque
Priscus, et neglecta redire Virtus
Audet; apparetque beata pleno
Copia cornu.
Augur et fulgente decorus arcu
Phoebus, acceptusque novem Camoneis,
Qui salutari levat arte fessos
Corporis artus,
Si Palatinas videt aequus aras;
Remque Romanam Latiumque 2 felix
Alterum in lustrum meliusque semper
Proroget aevum.

---

1 *Suis Trojanis daturus plura, quam in patria amissa reliquerant.*
2 *Propitius.*

Quaeque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curet, et votis puerorum amicas
Applicet aures.
Haec 1 Jovem sentire Deosque cunctos
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus et Phoebi chorus et Dianae
Dicere laudes.

---

1 *Ordo est: Ego chorus doctus dicere laudes Phoebi et Dianae, spem bonam et certam domum reporto, Jovem et omnes Deos haec sentire.*

QUINTI
HORATII FLACCI
SATIRARUM
LIBER PRIMUS.

SATIRA I.
AD MAECENATEM.

Qui fit, Maecenas, ut nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illa
Contentus vivat, laudet diversa sequentes?
O fortunati mercatores! gravis annis
Miles ait, multo jam fractus membra labore.
Contra mercator, navim jactantibus Austris,
Militia est potior: quid enim? concurritur, horae
Momento cita mors venit, aut victoria laeta.
Agricolam laudat juris legumque peritus,
Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.
Ille datis vadibus qui rure extractus in urbem est
Solos felices viventes clamat in urbe.
Cetera 1 de genere hoc, adeo sunt multa, loquacem
Delassare valent Fabium. Ne te morer, audi
Quo rem deducam. Si quis Deus, En ego, dicat,
Jam faciam quod vultis: eris tu, qui modo miles,
Mercator: tu, consultus modo, rusticus: hinc vos,
Vos hinc, mutatis discedite partibus Eia!
Quid statis? Nolint. Atqui licet esse beatis.
Quid causae est merito quin illis Juppiter ambas
Iratus buccas inflet, neque se fore posthac
Tam facilem dicat votis ut praebeat aurem?
Praeterea, ne sic, 2 ut qui jocularia, ridens
Percurram: quamquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima:

---

1 *Ceteri sunt tam multi, qui per inconstantiam diversa laudant, ut delassare valeant, etc.*

2 *Ut qui res joculares et ludricas percurrit.*

Sed tamen amoto quaeramus serie ludo.
Ille gravem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo, miles, nautaeque per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Aiunt, quum sibi sint congesta cibaria: sicut
Parvula, nam exemplo est magni formica laboris
Ore trahit quodcumque potest, atque addit acervo
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.
Quae, simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepit, et illis utitur ante
Quaesitis sapiens: quum te neque fervidus aestus
Dimoveat lucro, neque hiems, ignis, mare ferrum;
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
Quid juvat immensum te argenti pondus et auri
Furtim defossa timidum deponere terra?
Quod 1, si comminuas, vilem redigatur ad assem.—
At 2, ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus?
Millia frumenti tua 3 triverit area centum;
Non tuus hoc capiet venter plus quam meus: ut, si
Reticulum panis venales inter onusto
Forte vehas humero, nihilo plus accipias quam
Qui nil portarit. Vel dic, quid referat intra
Naturae fines viventi, jugera centum, an
Mille aret? — 4 At suave est ex magno tollere acervo.—
Dum 5 ex parvo nobis tantumdem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
Ut 6, tibi si sit opus liquidi non amplius urna,
Vel cyatho, et dicas: Magno de flumine mallem,
Quam ex hoc fonticulo tantumdem sumere. Eo fit
Plenior ut si quos delectet copia justo,
Cum ripa simul avulsos ferat Aufidus acer.
At qui tantulo eget quanto est opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis.
At bona pars hominum decepta cupidine falso,
Nil satis est, inquit; quia tanti, quantum habeas, sis.

---

1 *Responsio avari.*

2 *Horatii replicatio. Nisi aurum tuum minuatur, etc.*

3 *Quamvis area tua triverit, id est per trituram reddiderit, centum frumenti medimnorum millia.*

4 *Avari responsio*

5 *Poeta iterum interrogat avarum. Est quasi dialogus inter duos.*

6 *Exempli causa.*

Quid facias illi? jubeas miserum esse, libenter
Quatenus id facit: ut 1 quidam memoratur Athenis,
Sordidus ac dives, populi contemnere voces
Sic solitus: Populus me sibilat; at mihi plaudo
Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus a labris sitiens fugientia captat
Flumina. Quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur: congestis undique saccis
Indormis inhians, et tamquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tamquam gaudere tabellis.
Nescis 2 quo valeat nummus, quem praebeat usum?
Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,
Queis 3 humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem, noctesque diesque
Formidare malos fures, incendia, servos,
Ne te compilent fugientes, hoc juvat? horum
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum. —
At, si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te affixit, habes qui
Assideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
Suscitet, ac reddat natis carisque propinquis? —
Non uxor salvúm te vult, non filius: omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellae.
Miraris, quum tu argento post omnia ponas,
Si nemo praestet, quem non merearis, amorem?
An, si cognatos: 4 nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis, servareque amicos,
Infelix operam perdas, ut si quis asellum
In campo doceat 5 parentem currere fraenis?
Denique sit finis quaerendi; quoque habeas plus,
Pauperiem metuas minus, et finire laborem
Incipias, parto quod avebas; ne facias quod
Ummidius quidam, non longa est fabula, dives
Ut metiretur nummos; ita sordidus, ut se
Non umquam servo melius vestiret; ad usque
Supremum tempus, ne se penuria victus
Opprimeret, metuebat. At hunc liberta securi
Divisit medium, 6 fortissima Tyndaridarum. —

---

1 *Timon μισανθρωπος pecunia tamen sua gaudens.*
2 *Nescis ad quid valeat nummus?*
3 *Quibus natura humana sine dolore carere non possit.*
4 *Si nullo studio et benemeritis in amicitia retinere velis.*
5 *Obedientem fraenis, id est fraenatum.*
6 *Ac si fuisset altera Clytemnestra, Tyndari filia, quae Agamemnonem interfecit.*

Quid mi igitur suades? ut vivam 1 Naevius? aut sic
Ut 2 Nomentanus? — Pergis pugnantia secum
Frontibus adversis componere? Non ego, avarum
Quum veto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem.
Est inter Tanaim quiddam socerumque Viselli.
Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum.
Illuc, unde abii, redeo. Nemon, ut avarus
Se probet, at potius laudet diversa sequentes?
Quodque aliena capella gerat distentius uber,
Tabescat? neque se majori pauperiorum
Turbae comparet? hunc atque hunc superare laboret?
Sic festinanti semper locupletior obstat:
Ut, quum carceribus missos rapit 3 ungula currus,
Instat equis auriga suos vincentibus, illum
Praeteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit ut raro, qui se vixisse beatum
Dicat, et exacto contentus tempore vitae
Cedat uti conviva satur, reperire queamus.
Jam satis est: ne me 4 Crispini scrinia lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

SATIRA II.

IN MOECHOS.

Ambubajarum collegia, pharmacopolae,
Mendici, mimae, balatrones, hoc genus omne
Moestum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli;
Quippe benignus erat: contra 5 hic, ne prodigus esse
Dicatur metuens, inopi dare nolit amico
Frigus quo duramque famem depellere possit.
Hunc si perconteris, avi cur atque parentis
Praeclaram ingrata 6 stringat malus ingluvie rem,
Omnia conductis coemens obsonia nummis;
Sodibus atque animi quod parvi nolit haberi,
Respondet: laudatur ab his, culpatur ab illis.

1 *Ut vivam avarum et sordidus.*
2 *Ut homo luxuriosus.*
3 *Ungula ponitur pro ungulatis equis.*
4 *Philosophus loquacissimus.*
5 *Alius, scilicet avarus, metuens ne, etc.*
6 *Cur devoret sine ulla grata satietate.*

Fufidius 1 vappae famam timet ac nebulonis,
Dives agris, dives positis in foenore nummis.
Quinas hic capiti 2 mercedes exsecat; atque
Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget;
Nomina 3 sectatur, modo sumpta veste virili
Sub patribus duris, tironum. Maxime, quis non,
Juppiter, exclamet, simul atque audivit? — At in
Pro quaestu sumptum facit. — Hic vix credere possis
Quam sibi non sit amicus: ita ut pater ille, Terenti
Fabula quem miserum nato vixisse fugato
Inducit, non se pejus cruciaverit atque hic.
Si quis nunc quaerat, Quo res haec pertinet? Illuc:
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

SATIRA III.

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut numquam inducant animum Cantare rogati
Injussi numquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Caesar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris atque suam, non
Quidquam proficeret: si collibuisset, 4 ab ovo
Usque ad mala 5 citaret, Io Bacche, modo 6 summa
Voce, modo hac resonat quae chordis quatuor ima.
Nil aequale 7 homini fuit illi: saepe velut qui
Currebat fugiens hostem; persaepe velut qui
Junonis sacra ferret: habebat saepe ducentos,
Saepe decem servos: modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens; modo sit mihi mensa tripes, et
Concha salis puri, et toga, quae defendere frigus,
Quamvis crassa, queat. Decies centena dedisses
Huic parco paucis contento, quinque diebus
Nil erat in loculis: noctes vigilabat ad ipsum
Mane; diem totam stertebat: nil fuit umquam

---

1 *Foenerator improbissimus.*
2 *Quinas usuras sorti detrahit.*
3 *Nomina adolescentium investigat in mercatorum libris.*
4 *A principio coenae usque ad finem*
5 *Recitaret carmen aliquod in laudem Bacchi, sic incipiens: Io Bacche!*
6 *Modo voce acutissima, modo gravissima.*
7 *In illo homine.*

Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi: — Quid tu?
Nullane habes vitia? — Immo alia, et fortasse minora.
Maenia absentem Novium quum carperet; Heus tu,
Quidam ait, ignoras te? an ut ignotum dare nobis
Verba putas? Egomet mi ignosco, Maenius inquit.
Stultus et improbus hic amor est, dignusque notari.
Quum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? At tibi contra
Evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi. —
Iracundior est paulo: 1 minus aptus acutis
Naribus horum hominum. Rideri possit, eo quod
Rusticius tonso toga defluit, et male laxus
In pede calceus haeret. — At est bonus, ut melior vir
Non alius quisquam: at tibi amicus: at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore. Denique te ipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
Natura: aut etiam consuetudo mala: namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.
Illuc praevertamur, amatorem quod amicae
Turpia decipiunt caecum vitia, aut etiam ipsa haec
Delectant; veluti Balbinum polypus Hagnae.
Vellem in amicitia sic erraremus, et isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At, pater ut gnati, sic nos debemus amici,
Si quod sit vitium, non fastidire. Strabonem
Appellat paetum pater; et pullum, male parvus
Si cui filius est, ut abortivus fuit olim
Sisyphus 2: hunc varum, distortis cruribus; illum
Balbutit scaurum, pravis fultum male talis.
Parcius hic vivit? frugi dicatur: ineptus
Et jactantior hic paulo est? concinnus amicis
Postulat ut videatur; at est truculentior, atque
Plus aequo liber? simplex fortisque habeatur.
Caldior est? acres inter numeretur: opinor,
Haec res et jungit, junctos et servat amicos.
At nos virtutes ipsas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas 3 incrustare. Probus quis

1 *Ineptus ad congressus hominum dicacium, quorum scommata ferre non potest.*

2 *Filius Marci Antonii triumviri, staturae vix bipedalis, ingenii acutissimi.*

3 *Vitioso succo vas inquinare, vel impuro tectorio deformare. Est allegoria.*

Nobiscum vivit; multum est demissus homo: 1 illi
Tardo cognomen pingui damus: hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum,
Quum genus hoc inter vitae versetur, ubi acris
Invidia atque vigent ubi crimina; pro bene sano
Ac non incauto, fictum astutumque vocamus.
Simplicior quis, et est qualem me saepe libenter
Obtulerim tibi, Maecenas, ut forte legentem
Aut tacitum impellat quovis sermone? Molestus!
Communi sensu plane caret, inquimus. Eheu!
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur: optimus ille est
Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut aequum est,
Quum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce,
Si modo plura mihi bona sunt inclinet: amari
Si volet hac lege, in trutina ponetur eadem.
Qui ne 2 tuberibus propriis offendat amicum
Postulat, ignoscet 3 verrucis illius: aequum est
Peccatis veniam poscentem reddere rursus.
Denique, quatenus excidi penitus vitium irae,
Cetera item nequeunt stultis haerentia: cur non
Ponderibus modulisque suis ratio utitur, ac res
Ut quaeque est, ita suppliciis delicta coercet?
Si quis eum servum, patinam qui tollere jussus
Semesos pisces tepidumque ligurrierit jus,
In cruce suffigat, 4 Labeone insanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius atque
Majus peccatum est! Paulum deliquit amicus,
Quod nisi concedas, habeare insuavis, acerbus,
Odisti, et fugis, ut 5 Drusonem debitor aeris,
Qui, nisi, quum tristes misero venere 6 Kalendae,
Mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
Porrecto jugulo historias, captivus ut, audit.
Comminxit lectum potus, mensave catillum
Evandri manibus 7 tritum dejecit; ob hanc rem,

1 *Si quis tardus est, id est tardius sentit, eum pinguem appellamus, id est crassum et rudem.*

2 *Suis peccatis gravioribus. Allegoria est.*

3 *Levioribus amici vitiis.*

4 *Labeo jurisperitus erat contumax, qui multa nimis libere dixerat in Augustum.*

5 *Foeneratorem et malum historiarum scriptorem.*

6 *Kalendis creditam pecuniam reddebant debitores.*

7 *Catinum antiquissimum, quo usus est Evander, Pallantis Arcadiae regis nepos.*

Aut positum ante mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens, minus hoc jucundus amicus
Sit mihi. Quid faciam, si furtum fecerit, aut si
Prodiderit commissa 1 fide, sponsumve negarit?
Queis 2 paria esse fere placuit peccata, laborant
Quum ventum ad verum est: sensus moresque repugnant,
Atque ipsa utilitas, justi prope mater et aequi.
Quum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter,
Unguibus et pugnis, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis quae post fabricaverat 3 usus;
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque invenere: Dehinc absistere bello,
Oppida coeperunt munire, et ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam mulier teterrima belli
Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes, more ferarum,
Viribus editior caedebat, ut in grege taurus.
Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempore si fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest justo secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis.
Nec vincet ratio hoc, tantumdem ut peccet idemque
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus Divum sacra legerit. Adsit
Regula peccatis quae poenas irroget aequas,
Ne scutica dignum horribili sectere flagello.
Nam, ut ferula caedas meritum majora subire
Verbera, non vereor: quum dicas esse pares res
Furta latrociniis, et magnis parva mineris
Falce 4 recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. 5 Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus et solus formosus et est rex;
Cur optas quod habes? — Non nosti quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: 6 sapiens crepidas sibi numquam
Nec soleas fecit; sutor tamen est sapiens. — 7 Quo? —

---

1 *Commissa fidei.*
2 *Stoicis.*
3 *Indigentia.*
4 *Quum mineris poena simili te ampulaturum parva cum magnis flagitiis.*
5 *Irridet Stoicorum paradaxon, nempe sapientem esse omnia.*
6 *Sapiens tamen est sutor.*
7 *Quo istuc pertinet?*

Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator; 1 ut Alfenus vafer, omni
Abjecto instrumento artis, clausaque taberna,
Sutor erat; 2 sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus, sic rex. — Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri; quos tu nisi fuste coerces,
Urgeris turba circum te stante, miserque
Rumperis et latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam: dum tu quadrante lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator, ineptum
Praeter Crispinum, sectabitur; et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccavero stultus, amici:
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

SATIRA IV.

Eupolis atque Cratinus Aristophanesque, poetae
Atque alii quorum comoedia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
Quod moechus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multa cum libertate notabant
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce sequutus,
Mutatis tantum pedibus numerisque; facetus,
Emunctae 3 naris, durus componere versus.
Nam fuit hoc vitiosus; in hora saepe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat, stans pede in uno.
Quum flueret lutulentus, 4 erat quod tollere velles;
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem,
Scribendi recte; nam ut multum, nil moror. Ecce,
Crispinus 5 minimo me provocat. — Accipe, si vis,
Accipe jam tabulas; detur nobis locus, hora,
Custodes; videamus uter plus scribere possit. —
Di bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finxerunt animi, raro et perpauca loquentis:
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes, dum ferrum molliat ignis,

---

1 *Alfenus ex sutore jurisconsultus clarissimus evasit.*
2 *Ordo est: sic sapiens est optimus opifex omnis operis.*
3 *Acri judicio.*
4 *Erat aliquid quod sumeres, idque imitatione dignum.*
5 *Minimo digito, quod est alterum contemptim in certamen provocare.*

Ut mavis, imitare ... Beatus 1 Fannius, 2 ultro
Delatis capsis et imagine! quum mea nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis, ob hanc rem,
Quod sunt, quos genus hoc minime juvat, utpote plures
Culpari dignos. Quemvis media erue turba:
Aut ob avaritiam, aut misera ambitione laborat.
Hunc capit argenti splendor; stupet Albius 3 aere:
Hic mutat merces surgente a sole ad eum quo
Vespertina tepet regio; quin per mala praeceps
Fertur, uti pulvis collectus turbine, ne quid
Summa deperdat metuens, aut ampliet ut rem.
Omnes hi metuunt versus, odere poetas. —
Foenum 4 habet in cornu; longe fuge, dummodo risum
Excutiat sibi, non hinc cuiquam parcet amico;
Et, quodcumque semel chartis illeverit, omnes
Gestiet 5 a furno redeuntes scire, lacuque
Et pueros et anos. — Agedum, pauca accipe contra.
Primum ego me illorum dederim quibus esse poetas
Excerpam numero: neque enim 6 concludere versum
Dixeris esse satis; neque, si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poetam.
Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.
Idcirco quidam, Comoedia necne poema
Esset, quaesivere; quod acer spiritus ac vis
Nec verbis nec rebus inest; nisi quod pede certo
Differt sermoni, sermo merus. — At pater ardens
Saevit quod, meretrice nepos insanus amica,
Filius uxorem grandi cum dote recuset,
Ebrius et, magnum quod dedecus, ambulet ante
Noctem cum facibus. — Numquid Pomponius istis
Audiret leviora, pater si viveret? ... Ergo
Non satis est puris versum prescribere verbis;

---

1 *Fannius poeta loquacissimus.*

2 *Cui non petenti senatus detulit capsas, quibus libri ejus in Augusti bibliotheca reponerentur, una cum sua imagine, ad memoriam ejus prodendam.*

3 *Stupet statuis ex aere Corinthio factis.*

4 *Est sermo vulgi in poetas, qui acres sunt in homines vitiosos. Metaphora ducta a bove cornu petente, cujus cornibus foenum alligabant Romani, ut sibi ab illo caverent homines in via forte occurrentes.*

5 *A furnis publicis, vel fontibus.*

6 *Versum certis pedibus claudere.*

Quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem
Quo personatur pacto pater. His, ego quae nunc,
Olim quae scripsit Lucilius, eripias si
Tempora 1 certa modosque, et, quod prius ordine verbum est,
Posterius facias, praeponens ultima primis;
Non, ut si solvas, « 2 Posquam discordia tetra
« Belli ferratos postes portasque refregit, »
Invenias etiam disjecti membra poetae.
Hactenus haec: alias, justum sic necne p[illegible]t;
Nunc illud tantum quaeram, meritone tibi sit
Suspectum genus hoc 3 scribendi. 4 Sulcius acer
Ambulat et Caprius, rauci male, cumque libellis;
Magnus uterque timor latronibus; at, bene si quis
Et puris vivat manibus, contemnat utrumque.
Ut sis tu similis Coeli Birrique latronum,
Non ego sim Capri, neque Sulci; cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat neque pila libellos,
Queis manus insudet vulgi Hermogenisque Tigelli;
Nec recitem cuiquam, nisi amicis, idque coactus,
Non ubivis, coramve quibuslibet. — In medio qui
Scripta foro recitent sunt multi. — Quique lavantes:
Suave locus voci resonat conclusus. Inanes
Hoc juvat, haud illud quaerentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. — Laedere gaudes,
Inquis: et hoc studio pravus facis. — Unde petitum
Hoc in me jacis? 5 est auctor quis denique eorum
Vixi cum quibus? Absentem qui rodit amicum;
Qui non defendit, alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis;
Fingere qui non visa potest; commissa tacere
Qui nequit: hic niger est; hunc tu, Romane, caveto.
Saepe tribus lectis videas coenare quaternos;
E quibus unus avet 6 quavis aspergere cunctos,
Praeter eum qui praebet aquam; post, hunc quoque potus,
Condita quum verax aperit praecordia Liber:

---

1 *Syllabarum quantitatem.*

2 *Non ita invenies, quemadmodum si solvas hunc versum Ennianum, scilicet Posquam discordia, ect.*

3 *Satirae vel comoediae genus.*

4 *Accusator acerrimus, sic et Caprius.*

5 *Denique quis eorum est auctor, id est delator cum quibus vixi? nullus.*

6 *Quavis ratione cunctos dicteriis et salibus aspergere.*

Hic tibi comis et urbanus liberque videtur
Infesto 1 nigris. Ego, si risi quod ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,
Lividus et mordax videor tibi. Mentio si qua
De Capitolini furtis injecta 2 Petilli
Te coram fuerit, defensas, ut tuus est mos: —
Me 3 Capitolinus convictore usus amicoque
A puero est, causaque mea permulta rogatus
Fecit: et incolumis laetor quod vivit in urbe:
Sed tamen admiror quo pacto judicium illud
Fugerit. — 4 Hic nigrae succus loliginis; haec est
Aerugo mera; quod vitium procul abfore chartis,
Atque animo prius, ut, si quid promittere de me
Possum aliud, vere promitto. Liberius si
Dixero quid, si forte jocosius, hoc mihi juris
Cum venia dabis: insuevit pater optimus hoc me,
Ut 5 fugerem, exemplis vitiorum quaeque notando.
Quum me hortaretur, parce frugaliter, atque
Viverem uti contentus eo quod mi ipse parasset:
Nonne vides, Albi ut male vivat filius? utque
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis velit. A turpi meretricis amore
Quum deterreret, Sectani dissimilis sis.
Ne sequerer moechas, concessa quum Venere uti
Possem, Deprensi non bella est fama Treboni,
Aiebat. Sapiens, vitatu quidque petitu
Sit melius, causas reddet tibi: mi satis est, si
Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
Dum custodis eges, vitam famamque tueri
Incolumem possum: simul ac duraverit aetas
Membra animumque tuum, nabis sine cortice. Sic me
Formabat puerum dictis: et sive jubebat
Ut facerem quid, Habes auctorem quo facias hoc;
Unum ex judicibus selectis objiciebat:
Sive vetabat, An hoc inhonestum et inutile factum
Necne sit, addubites, flagret rumore malo quum

---

1 *Videtur comis tibi, qui inimicus es malis.*

2 *Petillus, quum coronam e Capitolio surripuisset, judicio absolutus est.*

3 *Defendas his utens verbis, Me Capitolinus, etc.*

4 *Hujusmodi oratio occulti odii est plenissima. Ducta est metaphora ab atramento piscis loliginis, quae alba est externe, intus autem nigra.*

5 *Ut quaeque vitiorum fugerem, ea vitia notando exemplis.*

Hic atque ille ? Avidos vicinum funus ut aegros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit:
Sic teneros animos aliena opprobria saepe
Absterrent vitiis. Ex hoc ego sanus ab illis
Perniciem quaecumque ferunt; mediocribus, et queis
Ignoscas, vitiis tenor: fortassis est isthinc
Largiter abstulerit longa aetas, liber amicus,
Consilium proprium. Neque enim, quum 1 lectulus aut me
Porticus excepit, desum mihi; Rectius hoc est;
Hoc faciens, vivam melius; sic dulcis amicis
Occurram: hoc quidam non belle; numquid ego illi
Imprudens olim faciam simile? Haec ego mecum
Compressis agito labris, ubi quid datur oti,
Illudo chartis. Hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum; cui si concedere nolis,
Multa poetarum veniat manus auxilio quae
Sit mihi, nam multo plures sumus; ac veluti te
Judaei cogemus in hanc concedere turbam.

SATIRA V.

EGRESSUM magna me excepit Aricia Roma
Hospitio modico; rhetor comes Heliodorus,
Graecorum longe doctissimus Inde Forum Appi,
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignavi 2 divisimus, altius ac nos
Praecinctis unum: minus est 3 gravis Appia tardis.
Hic ego, propter aquam, quod erat deterrima, ventri
Indico bellum, coenantes haud animo aequo
Expectans comites. Jam nox inducere terris
Umbras, et coelo diffundere 4 signa parabat:
Tum pueri nautis, pueris convicia nautae
Ingerere 5. — 6 Huc appelle. — 7 Trecentos inseris; ohe!

---

1 *Quum in lectulo jaceo, vel in porticu deambulo.*

2 *Quod magis expediti viatores uno die confecissent, biduo iter confecimus.*

3 *Est via Appia minus laboriosa tarde ambulantibus, propter diversoriorum frequentiam.*

4 *Sidera et stellas spargere.*

5 *Ingerebant.*

6 *Huc navem applica.* Verba sunt servorum a dominis praemissorum.

7 *Nimis multos in navim imponis.*

Jam satis est! Dum aes exigitur, dum mula ligatur,
Tota abit hora. Mali culices ranaeque palustres
Avertunt somnos; absentem ut cantat amicam
Multa prolutus vappa nauta atque viator
Certatim: tandem fessus dormire viator
Incipit; ac missae pastum 1 retinacula mulae
Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.
Jamque dies aderat, quum nil procedere lintrem
Sentimus; donec cerebrosus prosilit unus,
Ac mulae nautaeque caput lumbosque saligno
Fuste dolat; quarta vix demum exponimur hora.
Ora manusque tua lavimus, Feronia, lympha.
Millia tum prahsi tria repimus, atque subimus
Impositum saxis late candentibus Anxur.
Huc venturus erat Maecenas, optimus atque
Cocceius, missi magnis de rebus uterque
Legati, aversos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere. Interea Maecenas advenit atque
Cocceius, Capitoque simul Fonteius, 2 ad unguem
Factus homo; Antoni, non ut magis alter, amicus.
Fundos 3 Aufidio Lusco praetore libenter
Linquimus, insani ridentes praemia scribae,
Praetextam, et latum clavum, prunaeque batillum.
In Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,
Muraena praebente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratissima: namque
Plotius et Varius Sinnessae Virgiliusque
Occurrunt; animae, quales neque candidiores
Terra tulit, neque queis me sit devinctior alter.
O qui complexus et gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim jucundo 4 sanus amico.
Proxima Campano ponti quae villula tectum
Praebuit, et 5 parochi, quae debent, ligna salemque.
Hinc muli capuae clitellas tempore ponunt.
Lusum it Maecenas; dormitum ego Virgiliusque:

---

1 *Funes, quibus mula trahebat navim.*
2 *Homo absolutus et perfectus.*
3 *Oppidum in via Appia dextrorsum.*
4 *Quamdiu sana memoria sum, ego nihil conferendum puto cum dulci amico.*
5 *Parochi praebuerunt ligna, etc. Parochorum erat munus legatis publice missis res necessarias suppeditare.*

Namque pila lippis inimicum et ludere 1 crudis.
Hinc nos Coccei recipit plenissima villa,
Quae super est Caudi cauponas. Nunc mihi paucis
Sarmenti scurrae pugnam Messique Cicirri,
Musa, velim memores; et quo patre natus uterque
Contulerit lites. 2 Messi clarum genus Osci;
Sarmenti 3 domina exstat. Ab his majoribus orti
Ad pugnam venere. Prior Sarmentus: Equi te
Esse feri similem dico. Ridemus: et ipse
Messius, accipio; caput et movet. O tua cornu
Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres, quum
Sic mutilus minitaris? At 4 illi foeda cicatrix
Setosam laevi frontem turpaverat oris.
Campanum 5 in morbum, in faciem permulta jocatus,
Pastorem saltaret uti 6 Cyclopa rogabat:
Nil illi larva aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicirrus ad haec: donasset jamne catenam
Ex voto laribus, quaerebat: scriba quod esset,
Deterius 7 nihilo dominae jus esse. Rogabat
Denique cur umquam fugisset, cui 8 satis una
Farris libra foret, gracili sic tamque pusillo,
Prorsus jucunde coenam produximus illam.
Tendimus hinc recta Beneventum, ubi sedulus hospes
Pene arsit, macros dum turdos versat in igne:
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano summum properabat lambere tectum.
Convivas avitos coenam servosque timentes
Tum rapere, atque omnes restinguere velle videres.
Incipit ex illo montes Apulia notos
Ostentare mihi, quos torret 9 Atabulus, et quos

---

1 *Vehemens exercitatio cibaria male decoquentibus plurimum nocet.*

2 *Osci (populi Italiae turpissimi) erant clarum genus Messi.* Satis ironice dictum.

3 *Ego Sarmentus servus erat, et aduc vix liber.*

4 *Cornu exectum apparebat ex insigni cicatrice, qua frons erat deformata.* Notat fortasse vestigium exsecatae verrucae.

5 *In magnas verrucas, quae instar cornuum innascebantur in fronte gentis Campanae.*

6 *Ut saltando exprimeret Polyphemum.*

7 *Nihilo minus servum esse.*

8 *Ad diurnum victum.*

9 *Ventus Apuliae infestus.*

Numquam erepsemus, nisi nos nos vicina 1 Trivici
Villa recepisset, 2 lacrymoso non sine fumo,
Udos cum foliis ramos urente camino.
Quatuor hinc rapimur viginti et millia rhedis,
Mansuri oppidulo quod versu dicere non est,
Signis perfacile est: venit vilissima rerum
Hic aqua; sed panis longe pulcherrimus, ultra
Callidus ut soleat humeris portare viator,
Nam 3 Canusi lapidosus, aquae non ditior urna;
Qui locus a forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hic Varius discedit moestus amicis.
Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
Carpentes iter, et factum corruptius imbri.
Postera tempestas melior; via pejor ad usque
Bari moenia piscosi. Dehinc Gnatia, lymphis
Iratis extructa, dedit risusque jocosque;
Dum, flamma sine, thura liquescere limine sacro
Persuadere cupit: credat Judaeus Apella,
Non ego; namque Deos didici 4 securum agere aevum;
Nec si quid miri faciat natura, Deos id
Tristes ex alto coeli demittere tecto.
Brundusium longae finis chartaeque viaeque.

SATIRA VI.

AD MÆCENATEM.

Non 5, quia, Maecenas, Lydorum quidquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te;
Nec quod avus tibi maternus fuit atque paternus
Olim qui magnis legionibus imperitarent;
Ut plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum:
Quum referre negas quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus. Persuades hoc tibi vere,
Ante potestatem Tullii atque ignobile regnum,

---

1 *Trivicum oppidum est in finibus Campaniae.*
2 *Fumo lacrymas excutiente.*
3 *Canusii (oppidi Apuliae) durus est panis.*
4 *Sine cura rerum humanarum.*
5 *O Maecenas, non ideo suspendis ignotos naso adunco (vafre et salse derides), quia generosior est te nemo omnium Lydorum, qui Etruriam incoluerunt.*

Multos saepe viros nullis majoribus ortos
Et vixisse probos, amplis et honoribus auctos:
Contra, Laevinum, Valeri genus, 1 unde Superbus
Tarquinius regno pulsus fuit, unius assis
Non umquam pretio pluris 2 licuisse, notante
Judice, quem nosti, populo, qui stultus honores
Saepe dat indigenis et famae servit ineptus;
Qui stupet in titulis et imaginibus. Quid oportet
Nos facere, a vulgo longe lateque remotos?
Namque esto, populus Laevino mallet honorem
Quam Decio mandare novo; censorque 3 moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem.
Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. Quo tibi, Tulli,
Sumere 4 depositum clavum, fierique tribuno?
Invidia accrevit, privato quae minor esset;
Nam, 5 ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus 6, et latum demisit pectore clavum,
Audit continuo. Quis homo hic? et, Quo patre natus?
Ut, si qui aegrotet quo morbo 7 Barrus, haberi
Ut cupiat formosus, eat quacumque, puellis
Injiciat curam quaerendi singula, quali
Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:
Sic qui promittit, cives, urbem sibi curae,
Imperium fore, et Italiam, et delubra Deorum;
Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omnes mortales curare et quaerere cogit. —
Tunc Syri, Damae, aut Dionysi 8 filius, audes
Dejicere e saxo cives, aut tradere 9 Cadmo? —
At novius collega gradu post me sedet uno:
Namque est ille, pater quod erat meus. — Hoc tibi Paullus
Et Messala videris? At hic, si plaustra ducenta

---

1 *A quo, cum Junio Bruto.*
2 *Aestimatum esse.*
3 *A petendo magistratu me ut indignum submoveret.*
4 *Recipere senatoriam vestem, id est dignitatem tibi a Caesare ademptam.*
5 *Statim ut.*
6 *Calceis senatoriis usque ad medium crus subductis.*
7 *Homo nimis comptus et mulierosus.*
8 *E servo quopiam natus.*
9 *Tradere carnifici.*

Concurrantque foro tria funera, magna 1 sonabit.
Cornua quod vincatque tubas; saltem tenet hoc nos. —
Nunc ad me redeo, libertino patre natum;
Quem rodunt omnes libertino patre natum;
Nunc, quia, Maecenas, tibi sum convictor; at olim,
Quod mihi pareret legio Romana tribuno. —
Dissimile hoc illi est: quia non, ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum;
Praesertim cautum dignos assumere, prava
Ambitione procul. Felicem dicere non hoc
Me possum, casu quod te sortitus amicum;
Nulla etenim tibi me fors obtulit: optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem.
Ut veni coram, singultim pauca locutus,
Infans namque pudor prohibebat plura profari,
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me 2 Satureiano vectari rura caballo,
Sed, quod eram, narro. Respondes, ut tuus est mos,
Pauca: abeo; et revocas nono post mense, jubesque
Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre praeclaro, sed vita et pectore puro.
Atqui, si vitiis mediocribus ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta, velut si
Egregio inspersos reprehendas corpore naevos;
Si neque avaritiam, neque sordes, nec mala lustra,
Objiciet vere quisquam mihi; purus et insons,
Ut me collaudem, si vivo, et carus amicis:
Causa fuit pater his, qui macro pauper agello
Noluit in Flavi ludum me mittere, magni
Quo pueri magnis e centurionibus orti,
Laevo 3 suspensi loculos tabulamque lacerto,
Ibant octonis referentes idibus 4 aera.
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Artes quas doceat quivis eques atque senator
Semet prognatos: vestem servosque sequentes
In magno ut populo si quis vidisset, avita
Ex re praeberi sumptus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum,

---

1 *Vocem edit, quae omnem strepitum vincat.*
2 *Equo in Satureianis, id est Appulis pascuis nato.*
3 *Habentes loculos suspensos.*
4 *Mercedem Flavio numerandi magistro datam.*

Qui primus virtutis honos, servavit ab omni
Non solum facto, verum opprobrio quoque turpi:
Nec timuit sibi ne vitio quis verteret olim
Si praeco parvas, aut, ut fuit ipse, coactor,
Mercedes sequerer; neque ego essem questus. Ab hoc nunc
Laus illi debetur et a me gratia major.
Nil me poeniteat sanum patris hujus; eoque
Non, ut magna 1 dolo factum negat esse suo pars
Quod non ingenuos habeat clarosque parentes,
Sic me defendam. Longe mea dicrepat istis
Et vox et ratio. Nam si natura juberet
A certis annis aveum remeare peractum,
Atque alios legere ad fastum quoscumque parentes
Optaret sibi quisque; meis contentus, honestos
Fascibus et sellis nolim mihi sumere; demens
Judicio vulgi; sanus fortasse tuo, quod
Nollem onus, haud umquam solitus, portare molestum.
Nam mihi continuo major quaerenda foret res,
Atque salutandi plures; ducendus et unus
Et comes alter, uti ne solus rusve peregreve
Exirem; plures calones atque caballi
Pascendi, ducenda petorrita. Nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, si libet, usque Tarentum,
Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.
Objiciet nemo sordes mihi, quas tibi, Tulli,
Quum Tiburte via praetorem quinque sequuntur
Te pueri, lasanum portantes oenophorumque.
Hoc 2 ego commodius, quam tu, praeclare senator,
Millibus atque aliis vivo; quacumque libido est,
Incedo solus; percontor quanti olus ac far;
Fallacem 3 circum vespertinumque pererro
Saepe forum; assisto divinis; inde domum me
Ad porri et ciceris refero laganique catinum:
Coena ministratur 4 pueris tribus; et 5 lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet; 6 echino

---

1 *Suo vitio et culpa.*

2 *In hac re multisque aliis.*

3 *In circo fallaces astrologi et somniorum interpretes erant frequentes.*

4 *A pueris tribus.*

5 *Mensa marmorea.*

6 *Echinus, id est vas fictile, sic nominatum a similitudine echini marini.*

Vilis cum patera guttus, 1 Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus mihi quod cras
Surgendum sit mane, 2 obeundus Marsya, qui se
Vultum ferre negat Noviorum posse 3 minoris.
Ad quartam jaceo; post hanc vagor; aut ego, lecto
Aut scripto quod me tacitum juvet, ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Ast, ubi me fessum sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio rabiosi tempora signi.
Pransus non avide, quantum 4 interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. Haec est
Vita solutorum misera ambitione gravique:
His me consolor, victurus suavius ac si
Quaestor avus pater atque meus patruusque fuissent.

SATIRA VII.

Proscripti 5 Regis Rupili 6 pus atque venenum
Ibrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
Omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia dives habebat
Calzomenis, etiam lites cum Rege molestas;
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem;
Confidens, tumidusque; adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros, ut 7 equis praecurreret albis.
Ad Regem redeo. Postquam nihil inter utrumque
Convenit (8 hoc etenim sunt omnes jure molesti,
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit: inter
Hectora Priamiden animosum atque inter Achillem

1 *Vasa fictilia, in Campania facta.*

2 *Obeunda prima pars fori, ubi posita est statua Marsyae in litigatorum terrorem.*

3 *Duorum fratrum Noviorum junior erat imbrobissimus litigator, qui ad hanc statuam summo mane turpissime foenerabatur.*

4 *Quantum non sinat me integrum diem inani ventre permanere.*

5 *Rupilius, Rex cognomine.*

6 *Pus venenosum, id est pestiferam maledicentiam.*

7 *Ut longe superaret.* Equi albi dicuntur omnium celerrimi.

8 *Omnes molesti eo sunt jure, quo fortes, id est eamdem sibi libertatem vindicant.*

Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors;
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque
Summa fuit. Duo si discordia vexet inertes,
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Licio Glauco; discedet pigrior, ultro
Muneribus missis) Bruto praetore tenente
Ditem Asiam, Rupili et Persi par pugnat, uti non
Compositus melius cum 1 Bitho Bacchius; in jus
Acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
Persius exponit causam, ridetur ab omni
Conventu; laudat Brutum, laudatque cohortem;
Solem Asiae Brutum appellat; stellasque salubres
Appellat comites, excepto Rege; 2 Canem illum,
Invisum agricolis sidus, venisse: ruebat,
Flumen ut hibernum fertur quo rara securis.
Tum 3 Praenestinus salso multumque fluenti
Expressa arbusto regerit 4 convicia; 5 durus
Vindemiator et invictus, cui saepe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum.
At Graecus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat: Per magnos, Brute, Deos te
Oro, qui reges consueris tollere, cur non
Hunc Regem jugulas? operum hoc, mihi crede, tuorum est.

SATIRA VIII.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Quum faber, incertus scamnum faceretne Priapum,
Maluit esse Deum. Deus inde ego, furum aviumque
Maxima formido: nam fures dextra coercet,
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque novis considere in hortis.
Huc prius angustis ejecta cadavera cellis
Conservus vili portanda locabat in arca.
Hoc miserae plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo scurrae, Nomentanoque nepoti.

---

1 *Bithus et Bacchius erant par gladiatorum.*
2 *Caniculam pestiferam, sidus horribile.*
3 *Rupilius Rex, Praeneste natus.*
4 *Convicia deprompta ex pectore mordaci et copioso.*
5 *Ut durus vinitor.*

Mille pedes in [1] fronte, trecentos [2] cippus [3] in agrum
Hic dabat; haeredes monumentum ne sequeretur.
Nunc licet Esquiliis habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari, quo modo tristes
Albis informem spectabant ossibus agrum.
Quum mihi non tantum furesque, feraeque suetae
Hunc vexare locum, curae sunt atque labori,
Quantum carminibus quae versant atque venenis
Humanos animos: has nullo perdere possum
Nec prohibere modo, simul ac vaca luna decorum
Protulit os, quin ossa legant, herbasque nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis passoque capillo,
Cum Sagana majore ululantem; pallor utrasque
Fecerat horrendas aspectu. Scalpere terram
Unguibus, et pullam divellere mordicus agnam
Coeperunt: cruor in fossam confusus, ut inde
Manes elicerent, animas responsa daturas.
Lanea et effigies erat, altera cerea; major
Lanea, quae poenis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, servilibus, utque
Jam peritura, modis. Hecaten vocat altera saevam,
Altera Tisiphonen: serpentes atque videres
Infernas errare canes; lunamque rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
Corvorum; atque in me veniant mictum atque cacatum
Julius et fragilis Pediatia furque Voranus.
Singula quid memorem? quo pacto alterna loquentes
Umbrae cum Sagana resonarint triste et acutum;
Utque lupi barbam variae cum dente colubrae
Abdiderint furtim terris; et [4] imagine cerea
Largior arserit ignis; et ut non testis inultus
Horruerim voces Furiarum et facta duarum?
Nam, displosa sonat quantum vesica, pepedi

---

1 *In latitudinem.*

2 *Cippus est lapis in agro erectus, in quo incisa erat formula verborum, quibus testatores declarabant se certum loci spatium e suis agris excipere quod vel reipublicae vel alicui familiae relinquerent.*

3 *In longitudinem.*

4 *Ob imaginem ceream, quae igne liquescebat, in perniciem ejus quem exsecrabantur.*

Diffissa nate 1 ficus; at illae currere in urbem:
Canidiae dentes, altum Saganae caliendrum
Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
Vincula, cum magno risuque jocoque videres.

SATIRA XI.

IBAM forte via Sacra, sicut meus, est mos,
Nescio quid meditans nugarum, totus in illis:
Accurrit quidam notus mihi nomine tantum;
Arreptaque manu: — Quid agis, dulcissime, rerum? —
Suaviter, ut nunc est, inquam; et cupio omnia quae vis.
Quum assectaretur, Num quid vis? 2 occupo. At ille,
Noris 3 nos, inquit; docti sumus. Hic ego, pluris,
Hoc: inquam, mihi eris. Misere discedere quaerens,
Ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero. Quum sudor ad imos
Manaret talos: O te, Bolane, cerebri
Felicem! aiebam tacitus. Quum quidlibet ille
Garriret, vicos, urbem laudaret; ut illi
Nil respondebam: Misere cupis, inquit, abire,
Jamdudum video: sed nil agis; usque tenebo,
Persequar. Hinc quo nunc iter est tibi?— Nil opus est te
Circumagi: quemdam volo visere, non tibi notum,
Trans Tiberim longe cubatis, prope Caesaris hortos. —
Nil habeo quod agam, et non sum piger; usque sequar te.
Demitto auriculas, ut iniquae mentis asellus,
Quum gravius dorso subiit onus. Incipit ille:
Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
Non Varium, facies: nam quis me scribere plures
Aut citius possit versus? quis membra 4 movere
Mollius? invideat quod et Hermogenes, ego canto.
Interpellandi locus hic erat: — Est tibi mater,
Cognati, queis te salvo est opus?—Haud mihi quisquam;
Omnes composui. — Felices! non ego resto:
Confice; namque istat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit, divina mota anus urna:
» Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
» Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra;

---

1 *Ego Priapus e ficu factus.*
2 *Praevenio illum his verbis: Numquid aliud vis?*
3 *Hoc volo, ut nos noris.*
4 *Saltare.*

» Garrulus hunc quando consumet cumque : loquaces,
» Si sapiat, vivet, simul atque adoleverit aetas. »
Ventum erat 1 ad Vestae, quarta jam parte diei
Praeterita; et casu, tunc respondere vadato
Debebat : quod ni fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paulum hic ades. — Inteream, si
Aut valeo stare, aut novi civilia jura!
Et propero quo scis.— Dubius sum quid faciam, inquit;
Tene relinquam, an rem.— Me, sodes. — Non faciam, ille.
Et praecedere coepit. Ego, ut contendere durum est
Cum victore, sequor. — Maecenas quomodo tecum?
Hinc repetit. — Paucorum hominum, et mentis bene sanae :
Nemo dexterius fortuna est usus. — Haberes
Magnum adjutorem, posset qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere; dispeream, ni
Summosses omnes. — Non isto vivimus illic,
Quo tu rere, modo : domus hac nec purior ulla est,
Nec magis his aliena malis : nil mi officit umquam,
Ditior hic, aut est quia doctior : est locus uni-
cuique suus. — Magnum narras, vix credibile.— Atqui
Sic habet. — Accendis quare cupiam magis illi
Proximus esse.—Velis tantummodo; 2 quae tua virtus,
Expugnabis : et est qui vinci possit; eoque
Difficiles aditus primos habet. — Haud mihi deero :
Muneribus servos corrumpam; non, hodie si
Exclusus fuero, desistam, tempora quaeram;
Occurram in triviis; 3 deducam. Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. — Haec dum agit, ecce
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus, et illum
Qui pulchre nosset. Consistimus. Unde venis? et
Quo tendis? rogat; et 4 respondet. Vellere coepi,
Et prensare manu lentissima brachia, nutans,
Distorquens oculos, ut me eriperet : male salsus
Ridens dissimulare : meum jecur urere bilis.
Certe nescio quid secreto velle loqui te
Aiebas mecum. — Memini bene; sed meliori
Tempore dicam : hodie tricesima sabbata : vin' tu
Curtis Judaeis oppedere? Nulla mihi, inquam,
Religio est. — At mi : sum paulo infirmior, unus
Multorum : ignosces; alias loquar. — Hunccine solem

1 *Ad Vestae templum.*
2 *Ea est tua virtus, ut facile sis expugnaturus Maecenatem.*
3 *Comitabor.*
4 *Respondet a me rogatus.*

Tam nigrum surrexe mihi! fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi
Adversarius: et, Quo tu, turpissime? magna
Exclamat voce; et, 1 Licet antestari? Ego vero
Oppono auriculam: rapit in jus: clamor utrinque;
Undique concursus. Sic me servavit Apollo.

SATIRA X.

NEMPE incomposito dixi pede currere versus
Lucili. Quis tam Lucili fautor inepte est,
Ut non hoc fateatur? At idem, quod sale multo
Urbem 2 defricuit, charta laudatur eadem.
Nec tamen hoc tribuens dederim quoque cetera: nam sic
Et Laberi mimos, ut pulchra poemata, mirer.
Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris: et est quaedam tamen hic quoque virtus.
Est brevitate opus, ut currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures.
Et sermone opus est modo tristi, saepe jocoso,
Defendente 3 vicem modo rhetoris atque poetae,
Interdum urbani, parcentis viribus, atque
Extenuantis eas consulto. Ridiculum acri
Fortius et melius magnas plerumque secat res.
Illi, scripta quibus comoedia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi; quos neque pulcher
Hermogenes umquam legit, neque simius iste,
Nil praeter Calvum et doctus cantare Catullum. —
At magnum fecit, quod verbis Graeca Latinis
Miscuit. — O seri studiorum! quine putetis
Difficile et mirum Rhodio quod 4 Pitholeonti
Contigit? — At sermo lingua concinnus utraque
Suavior, ut 5 Chio nota si commixta Falerni est.
Quum versus facias, te ipsum percontor, an et quum
Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli,
Scilicet oblitus patriaeque patrisque Latini,
Quum Pedius causas exsudet Poplicola, atque

1 *O Horati, licetne te testem facere in hunc garrulum?*

2 *Quod cives Romanos acrius notarit.*

3 *Opus est sermone tuente munus nunc rhetoris, nunc, etc.*

4 *Pitholeon, poeta ineptus, in suis epigrammatis graeca latinis immiscuit.*

5 *Quemadmodum si vino Chio Falernum sit commixtum.*

Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, 1 Canusini more bilinguis?
Atque ego, quum Graecos facerem, natus mare citra,
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, quum somnia vera:
In silvam non ligna feras insanius, ac si
Magnas 2 Graecorum malis implere catervas.
Turgidus Alpinus 3 jugulat dum Memnona, dumque
Diffingit Rheni luteum caput, haec ego ludo,
Quae nec in 4 aede sonent certantia, Judice Tarpa,
Nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.
Arguta meretrice potes, Davoque Chremeta
Eludente senem, 5 comis garrire libellos,
Unus vivorum, Fundani: Pollio rogum
Facta canit, 6 pede ter percusso: 7 forte epos acer,
Ut nemo, Varius ducit: molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camoenae.
Hoc erat, experte frustra Varrone Atacino
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
Inventore minor: neque ego illi detrahere ausim
Haerentem capiti multa cum laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum, saepe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis: age, quaeso,
Tu nihil in magno doctus reprehendis Homero?
Nil comis tragici mutat Lucilius Acci?
Non ridet versus Enni 8 gravitate minores,
Quum de se loquitur, non ut majore reprehensis?
Quid vetat et nosmet, Lucili scripta legentes,
Quaerere num illius, num 9 rerum, dura negarit
Versiculos natura magis factos, et euntes

---

1 *Apud Canusium oppidum Apuliae; partim graece partim latine loquebantur.*

2 *Graecorum versuum*

3 *Dum malis carminibus historiam Memnonis ab Achille jugulati narrat.*

4 *In aede Apollinis et Musarum.*

5 *Tu, Fundani, unus ex iis qui hodie vivunt, potes argutam comoediam scribere comis, id est comiter et facete.*

6 *Trimetris versibus.*

7 *Acer Varius ducit forte epos, id est carmen heroicum, ut nemo melius.*

8 *Versus minus graves quam oportet.*

9 *Rerum quas tractavit.*

Mollius, ac si quis pedibus quid claudere 1 senis
Hoc tantum, contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem coenatus; Hetrusci
Quale fuit Cassi rapido ferventius amni
Ingenium, capsis quem fama est esse librisque
Ambustum propriis? Fuerit Lucilius, inquam,
Comis, et urbanus; fuerit limatior idem,
Quam rudis et Graecis intacti carminis 2 auctor,
Quamque poetarum seniorum turba: sed ille,
Si foret hoc nostrum fato dilatus in aevum,
Detereret sibi multa; recideret omne quod ultra
Perfectum traheretur; et in versu faciendo
Saepe caput scaberet, vivos et roderet ungues.
Saepe stylum vertas, iterum, quae digna legi sint
Scripturus, neque, te ut miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus. An tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego: nam satis est Equitem mihi plaudere, ut audax,
Contemptis aliis, explosa 3 Arbuscula dixit
Men' moveat cimex Pantilius? aut crucier, quod
Vellicet absentem Demetrius, aut, quod ineptus
Sannius Hermogenis laedat conviva Vigelli?
Plotius et Varius, Maecenas Virgiliusque,
Valgius, et probet haec Octavius optimus, atque
Fuscus; et haec utinam Viscorum laudet uterque:
Ambitione relegata, te dicere possum,
Pollio, te, Messala, tuo cum fratre; simulque
Vos, Bibule et Servi; simul his te, candide Furni:
Complures alios, doctos ego quos et amicos
Prudens praetereo, quibus haec, sint qualiacumque,
Arridere velim; doliturus, si placeant spe
Deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli,
Discipularum 4 inter jubeo plorare cathedras.
I, puer, atque meo citus haec subscribe libello.

---

1 *Hexametris versibus ut aliquid claudat et finiat.*

2 *Ennius, auctor carminis satirici, quod Graeci non attigerunt.*

3 *Mima et meretrix a vulgo explosa.*

4 *Mimarum.*

SATIRARUM
LIBER SECUNDUS.

SATIRA I.

HORATIUS.

Sunt quibus in Satira videor nimis acer, et ultra
Legem tendere opus; sine nervis altera, quidquid
Composui, pars esse putat, similesque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam praescribe.

TREBATIUS.

Quiescas.

HORATIUS.

Ne faciam, inquis,
Omnino versus?

TREBATIUS.

Aio.

HORATIUS.

Peream male, si non
Optimum erat: verum nequeo dormire.

TREBATIUS.

Ter uncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto,
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Caesaris invicti res dicere, multa laborum
Praemia laturus.

HORATIUS.

Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt: neque enim quivis horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereuntes cuspide Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.

TREBATIUS.

Attamen et justum poteras et scribere fortem,
Scipiadam ut sapiens Lucilius.

HORATIUS.

Haud mihi deero,
Quum res ipsa feret. Nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Caesaris aurem:
Cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.

TREBATIUS.

Quanto rectius hoc, quam tristi laedere versu
Pantolabum scurram Nomentanumque nepotem!
Quum sibi quisque timet, quamquam est intactus, et odit.

HORATIUS.

Quid faciam? Saltat Milonius, ut semel icto
Accessit fervor capiti numerusque lucernis:
Castor gaudet equis; ovo prognatus eodem,
Pugnis: quot capitum vivunt, totidem studiorum
Millia. Me pedibus delectat claudere verba,
Lucili ritu, nostrum melioris utroque.
Ille velut fidis arcana sodalibus olim
Credebat libris; neque, si male cesserat, usquam
Decurrens alio, neque si bene; quo fit ut omnis
Votiva pateat veluti descripta tabella
Vita senis. Sequor hunc, Lucanus an Appulus, anceps:
Nam Venusinus arat finem sub 1 utrumque colonus,
Missus ad hoc, pulsis, vetus est ut fama, Sabellis,
Quo 2 ne per vacuum Romano incurreret hostis;
Sive quod Appula gens, seu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. Sed hic stylus haud petet ultro
Quemquam animantem; et me veluti custodiet ensis
Vagina tectus; quem cur distringere coner,
Tutus ab infestis latronibus? O pater et rex
Juppiter, ut pereat positum rubigine telum,
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis! At ille
Qui me commorit, melius non tangere! clamo,
Flebit, et insignis tota cantabitur urbe.
Servius iratus leges minitatur et urnam:
Canidia Albuti, quibus est inimica, venenum:
Grande malum Turius, si quis se judice certet.
Ut, quo quisque valet, susceptos terreat, utque
Imperet hoc natura potens, sic collige mecum:
Dente lupus, cornu taurus petit; unde, nisi intus
Monstratum? Scaevae vivacem crede nepoti
Matrem: nil faciet sceleris pia dextera: mirum!
Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos:
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Me longum faciam; seu me tranquilla senectus
Expectat, seu mors atris circumvolat alis;

---

1 *Inter Lucaniam et Apuliam.* Est enim Horatius in oppido Venusio natus.

2 *Ne per vacuum locum Sabellis expulsis, pervium iter esset lucanis ad Romanos.*

Dives, inops; Romae, seu fors ita jusserit, exul;
Quisquis erit vitae, scribam, color.

TREBATIUS.

O 1 puer, ut sis
Vitalis metuo, et majorum ne quis amicus
Frigore 2 te feriat.

HORATIUS.

Quid? quum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere et pellem, nitidus qua quisque per ora
Cederet 3, introrsum turpis; num Laelius, et qui
Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen,
Ingenio offensi, aut laeso doluere Metello,
Famosisque Lupo cooperto versibus? Atqui
Primores populi arripuit populumque tributim,
Scilicet uni aequus virtuti atque ejus amicis.
Quin, ubi se a vulgo et scena in secreta remorant
Virtus Scipidiae et mitis sapientiae Laeli,
Nugari cum illo, et 4 discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. Quid sum ego, quamvis
Infra Lucili censum ingeniumque, tamen me
Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia, et, fragili quaerens illidere dentem,
Offendet solido: nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis.

TREBATIUS.

Equidem nihil hic diffindere possum.
Sed tamen, ut monitus caveas, ne forte negoti
Incutiat tibi quid sanctarum inscita legum,
Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est
Judiciumque.

HORATIUS.

Esto, si quis mala; sed bona si quis
Judice condiderit laudatus Caesare, si quis
Opprobriis dignum latraverit, integer ipse?

TREBATIUS.

Solventur 5 risu tabulae; 6 tu missus abibis.

---

1 *O Horati, inquit Trebatius, ne non sis vivax metuo, si satiras scribes.*

2 *Mortem tibi inferat.*

3 *Incederet et obambularet nitidus, id est ut cidis bonus,*

4 *A rebus seriis laxati.*

5 *Dissolventur cum judicum risu tabularum leges.*

6 *Tu dimissus absolveris.*

SATIRA II.

Quae virtus et quanta, 1 boni, sit vivere parvo,
Nec meus hic sermo est, sed quae praecepit Ofellus
Rusticus, abnormis sapiens crassaque Minerva,
Discite. non inter lances mensasque nitentes,
Quum stupet insanis 2 acies fulgoribus, et quum
Acclinis falsis animus meliora recusat;
Verum hic impransi mecum disquirite. — Cur hoc? —
Dicam, si potero. Male verum examinat omnis
Corruptus judex. Leporem sectatus, equove
Lassus ab indomito, vel si Romana fatigat
Militia 3 assuetum graecari, seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem,
Seu te discus agit; 4 pete cedentem aera disco:
Quum labor extuderit fastidia, siccus, inanis,
Sperne cibum vilem; nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta: foris est promus, et atrum
Defendens pisces hiemat mare; cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet. Unde putas, aut
Qui partum? Non in caro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est. Tu pulmentaria quaere
Sudando: 5 pinguem vitiis albumque nec ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina juvare lagois.
Vix tamen 6 eripiam, posito pavone, velis quin
Hoc potius, quam gallina, tergere palatum,
Corruptus vanis rerum; quia veneat auro
Rara avis, et picta pandat spectacula cauda.
Tamquam ad rem attineat quidquam. Num vesceris ista
Quam laudas pluma? coctove num adest honor idem?
Carne tamen quamvis distat nihil hac magis illa,
Imparibus formis deceptum te patet; esto:

---

1 *Ordo est: O boni, discite quae virtus, etc.*

2 *Quum oculorum et mentis acies, auri et argenti fulgoribus obtunditur.*

3 *Te assuetum genialiter vivere, vel graeco more ludere.*

4 *Jacta discum in aera, qui cedit corporibus gravioribus.*

5 *Nam pinguem vitiis, id est crapula turgidum et pullidum, neque ostrea nec scarus poterit juvare.*

6 *Vix persuadebo.*

Unde 1 datum sentis, 2 lupus hic Tiberinus, an alto
Captus hiet, pontesne inter jactatus, an amnis
Ostia sub Tusci? Laudes insane trilibrem
Mullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.
Ducit te species, video. Quo pertinet ergo
Procreos odisse lupos? Quia scilicet 3 illis
Majorem natura modum dedit, 4 his breve pondus.
Porrectum magno 5 magnum spectare catino
Vellem, ait Harpyiis gula digna rapacibus. At vos,
Praesentes Austri, 6 coquite horum obsonia: quamvis
Putet aber rhombusque recens, mala copia quando
Aegrum sollicitat stomachum; quum rapula plenus
Atque acidas mavult inulas. Necdum omnis abacta
Pauperies 7 epulis regum: nam vilibus ovis
Nigrisque est oleis hodie locus. Haud ita pridem
Galloni praeconis erat acipensere mensa
Infamis. Quid? tum rhombos minus aequor alebat?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido,
Donec vos auctor docuit 8 praetorius. Ergo,
Si quis nunc mergos suaves edixerit assos,
Parebit pravi docilis Romana juventus.
Sorditus a tenui victu distabit, Ofello
Judice: nam frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorseris. Avidienus,
Cui Canis ex vero ductum cognomen adhaeret;
Quinquennes oleas 9 est et silvestria corna;
Ac, 10 nisi mutatum, parcit defundere vinum; et
Cujus 11 odorem olei nequeas perferre, 12 licebit
Ille repotia, natales, aliosve dierum
Festos albatus celebret, cornu ipse bilibri

---

1 *Quo modo scis?*

2 *An piscis iste sit in fluvio Tiberi captus, an alto, id est in mari?*

3 *Lupis.*

4 *Mullis.*

5 *Magnum mullum.*

6 *Humido vestro calore putrefacite.*

7 *Victus tenuis.*

8 Ironice. *Sempronius Rufus gulosus praeturam expetens tulit repulsam.*

9 *Comedit.*

10 *Nisi acidum, ut acetum.*

11 *Et instillat caulibus oleum, cujus odorem, etc.*

12 *Quamvis.*

Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur? et horum
Utrum imitabitur? Hac urget lupus, hac canis, aiunt.
Mundus erit, qui non offendat sordibus, atque
In neutram partem cultus miser. Hic neque servis,
Albuti senis exemplo, dum munia didit,
Saevus erit; neque, sicut 1 simplex Naevius, unctam
Convivis praebebit aquam: vitium hoc quoque magnum.
Accipe nunc victus tenuis quae quantaque secum
Afferat. Imprimis valeas bene: nam, variae res
Ut noceant homini, credas, memor illius escae
Quae simplex olim tibi 2 sederit. At simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis?
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita. Vides ut pallidus omnis
Coena desurgat dubia? Quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque praegravat una;
Atque affligit humo divinae particulam aurae.
Alter, ubi dicto citius curata sopori
Membra dedit, vegetus praescripta ad munia surgit.
Hinc tamen ad melius poterit transcurrere quondam:
Sive diem festum rediens adduxerit annus;
Seu recreare volet tenuatum corpus; 3 ubique
Accedent anni, et tractari mollius aetas
Imbecilla volet. Tibi quidnam accedet ad istam
Quam puer et validus praesumis mollitiem, seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
Rancidum aprum antiqui laudabant: non quia nasus
Illis nullus erat, sed, credo, hac mente, quod hospes
Tardius adveniens vitiatum commodius, quam
Integrum edax dominus, consumeret. Hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset!
Das aliquid famae, quae carmine gratior aurem
Occupat humanam? Grandes rhombi patinaeque
Grande ferunt una cum damno dedecus: adde
Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, quum deerit egenti
As, laquei pretium. Jure, inquit, Trausius istis
Jurgatur verbis: ego vectigalia magna
Divitiasque habeo tribus amplas regibus. Ergo,
Quod superat, non est melius quo insumere possis?

---

1 *Ut naevius parum prudens.*
2 *Aliquando tibi placuerit.*
3 *Et ubi senectus advenerit.*

Cur eget indignus quisquam, te divite? Quare
Templa ruunt antiqua Deum? Cur, improbe, carae
Non aliquid patriae tanto emetiris acervo?
Uni nimirum tibi recte semper erunt res?
O magnus posthac inimicis risus! Uterne
Ad casus dubios fidet sibi certius; hic qui
Pluribus assuerit mentem corpusque superbum;
An qui, contentus parvo metuensque futuri,
In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?
Quo magis his credas; puer hunc ego parvus Ofellum
Integris opibus novi non latius usum,
Quam nunc accisis. Videas 1 metato in agello
Cum pecore et gnatis fortem mercede colonum, —
Non 2 ego, narrantem, temere edi luce profesta
Quidquam praeter olus, fumosae cum pede pernae.
Ac mihi seu longum post tempus venerat hospes,
Sive operum vacuo gratus conviva per imbrem
Vicinus, bene erat, non piscibus urbe petitis,
Sed pullo atque hoedo: tum pensilis uva secundas
Et nux ornabat mensas cum duplice ficu:
Post hoc ludus erat cuppa potare magistra;
Ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
Explicuit vino contractae seria frontis.
Saeviat atque novos moveat fortuna tumultus,
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut vos,
O pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?
Nam propriae telluris herum natura neque illum,
Nec me, nec quemquam statuit: nos expulit ille;
Illum aut nequities aut vafri inscitia juris,
Postremo expellet certe vivacior haeres
Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
Dictus, erit nulli proprius; sed cedit in usum
Nunc mihi, nunc alii: quocirca vivite fortes,
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.

SATIRA III.

DAMASIPPUS.

Sic raro scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quaeque retexens,

---

1 *In agello demenso et ab Umbreno, Augusti milite, conducto.*

2 *Totus, usque ad finem satirae, sermo est Ofelli.*

Iratus tibi quod vini somnique 1 benignus
Nil dignum sermone canas. Quid fiet ? ab ipsis
Saturnalibus huc fugisti, sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis, incipe. Nil est.
Culpantur frustra calami, immeritusque laborat
Iratis natus paries Dis atque poetis.
Atqui vultus erat multa et praeclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit 2 stipare Platona Menandro;
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Invidiam placare paras virtute relicta?
Contemnere miser: vitanda est improba Siren
Desidia; aut, quidquid vita meliore parasti,
Ponendum aequo animo.

HORATIUS.

Di te, Damasippe, Deaeque,
Verum ob consilium donent 3 tonsore! Sed unde
Tam bene me nosti?

DAMASIPPUS.

Postquam omnis res mea 4 Janum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis. Olim nam quaerere amabam
Quo 5 vafer ille pedes lavisset Sisyphus aere,
Quid sculptum 6 infabre, quid fusum durius esset:
Callidus 7 huic signo ponebam millia centum;
Hortos egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro noram: unde frequentia 8 Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita.

HORATIUS.

Novi:
Et morbi miror purgatum te illius.

DAMASIPPUS.

Atqui
Emovit veterem mire novus, ut solet, in cor

---

1 *Vini largus, id est nimium bibens et dormiens.*
2 *Congerere libros Platonis et Menandri.*
3 *Qui longam et philosophicam tuam barbam radat.*
4 *Janum, Deum bifrontem, in foro positum, ubi mercatores et foeneratores conveniebant.*
5 *In quo vase aereo.*
6 *Minus artificiose.*
7 *In eo callidus eram, quod sciebam signatis operibus justum pretium imponere.*
8 *Mercurius praeest mercaturis.*

Trajecto lateris miseri capitisque dolore :
Ut lethargicus hic , quum fit 1 pugil , et medicum urget.

HORATIUS.

Dum ne quid simile huic , esto ut libet.

DAMASIPPUS.

O bone , ne te
Frustrere ; insanis et tu , stultique prope omnes ,
Si quid Stertinius veri crepat ; unde ego mira
Descripsi docilis pracepta haec , tempore quo me
Solatus jussit sapientem pascere barbam ,
Atque e Fabricio non tristem ponte reverti.
Nam male re gesta quum vellem mittere operto
Me capite in flumen , dexter stetit : et , Cave faxis
Te quidquam indignum ; pudor , inquit , te malus urget ;
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram quid sit furrere: hoc si erit in te
Solo , nil verbi , pereas quin fortiter , addam.
Quem mala stultitia et quemcumque inscitia veri
Caecum agit , insanum Chrysippi porticus et grex
Autumat. Haec populos , hac magnos formula reges ;
Excepto sapiente , tenet. Nunc accipe quare
Desipiant omnes aeque ac tu , qui tibi nomen
Insano posuere. Velut silvis , ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit ,
Ille sinistrorsum ; hic dextrorsum abit : unus utrique
Error , sed variis illudit partibus : hoc te
Crede modo insanum , nihilo ut sapientior ille
Qui te deridet 2 caudam trahat. Est genus unum
Stultitiae , nihilum metuenda timentis , ut ignes ,
Ut rupes , fluviosque in campo obstare queratur :
Alterum et huic varium , et nihilo sapientius , ignes
Per medios fluviosque ruentis. Clamet amica
Mater , honesta soror , cum cognatis , pater , uxor :
Hic fossa est ingens ! hic rupes maxima ! 3 serva !
Non magis audierit , quam 4 Fusius ebrius olim ,
Quum Ilionam edormit , 5 Catienis mille ducendis ,

---

1 *Quum sit phreneticus.*

2 *Sit stolidus et stultus , cujus tergo cauda animantis per derisionem appendatur.*

3 *Serva te , tibi cave.*

4 *Fusius , actor tragicus , Hecubam agens (quae hic ab Horatio Hlina nominatur) quum somnum simulare deberet , serio dormivit vino obrutus.*

5 *Catienus histio , qui Polydori partes agens , haec verba magno clamore loquebatur : Mater , te appello.*

« Mater, te appello », Clamantibus. Huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit veteres statuas Damasippus emendo.
Integer est mentis Damasippi creditor? Esto:
Accipe quod numquam reddas mihi, si tibi dicam;
Tune insanus eris si acceperis, an magis excors
Rejecta praeda quam praesens Mercurius fert?
Scribe 1 decem a Nerio: non est satis; adde 2 Cicutae
Nodosi tabulas centum; mille adde catenas:
Effugiet tamen haec sceleratus vincula Proteus.
Quum rapies in jus malis ridentem alienis,
Fiet aper, modo avis, modo saxum, et, quum volet arbor.
Si male rem gerere insani ast; contra bene, sani:
Putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perilli,
Dictantis 3 quod tu numquam 4 rescribere possis.
Audire, atque togam 5 jubeo componere, quisquis
Ambitione mala aut argenti pallet amore,
Quisquis luxuria, tristive superstitione,
Aut alio mentis morbo calet; huc propius me,
Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.
Danda est ellobori multo pars maxima avaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Haeredes Staberi summam incidere sepulcro:
Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum arbitrio Arri,
Frumenti quantum metit Africa. Sive ego prave,
Seu recte, hoc volui, ne sis patruus mihi. Credo
Hoc Staberi prudentem animum vidisse. — Quid ergo
Sensit, quum summam patrimoni insculpere saxo
Haeredes voluit? — Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, et cavit nihil acrius; ut, si
Forte minus locuples uno quadrante perisset,
Ipse videretur sibi nequior: omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina humanaque, pulchris
Divitiis parent; quas qui contraxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus, — Sapiensne? Etiam; et rex,

---

1 *O debitor, scribe te mutuo accepisse a Nerio foeneratore decem millia librarum.*

2 *Foeneratoris, qui debitores suos cautionibus tamquam nodis obstringebat.*

3 *Mutuo dantis, vel jubentis argentarium in codice suo scribere nomina creditoris et debitoris.*

4 *Rependere atque per argentarii scripturam reddere.*

5 *Se ad audiendum parare.*

Et quidquid volet. Hoc, veluti virtute paratum,
Speravit magnae laudi fore. Quid simile isti
Graecus Aristippus, qui servos projicere aurum
In media jussit Libya, quia tardius irent
Propter onus segnes? uter est insanior horum? —
Nil agit exemplum litem quod lite resolvit —.
Si quis emat citharas, emptas comportet in unum,
Nec studio citharae, nec Musae deditus ulli;
Si scalpra et formas, non sutor; nautica vela,
Aversus mercaturis; delirus et amens
Undique dicatur merito. Qui discrepat istis,
Qui nummos aurumque recondit, nescius uti
Compositis, metuensque velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Porrectus vigilet cum longo fuste; neque illinc
Audeat esuriens dominus contigere granum,
Ac potius foliis parcus vescatur amaris;
Si, positis intus Chii veterisque Falerni
Mille cadis ... nihil est ... tercentum millibus, acre
Potet acetum; age, si et stramentis incubet, 1 undeoctoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum ac tinearum epulae, putrescat in arca:
Nimirum insanus paucis videatur, eo quod
Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.
Filius aut etiam haec libertus ut ebibat haeres,
Dis inimice senex custodis? ne tibi desit?
Quantulum enim summae curtabit quisque dierum,
Ungere si caules oleo meliore caputque
Coeperis impexa foedum porrigine? Quare,
Si quidvis satis est, perjuras, surripis, aufers
Undique? tun' sanus? Populum si caedere saxis
Incipias, servosque tuo quos aere pararis,
Insanum te omnes pueri clamentque puellae:
Quum laque uxorem interimis matremque veneno,
Incolumi capite es? Quid enim? neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro, ut demens genitricem occidit Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?
Ac non ante malis dementem actum furiis, quam
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin, ex quo est habitus male tutae mentis Orestes,
Nil sane fecit quod tu reprehendere possis:
Non Pyladen ferro violare ususve sororem
Electram: tantum maledicit utrique, vocando

1 *Natus annos uno minus octoginta, id est* 79.

Hinc Furiam, hunc aliud, jussit quod splendida bilis.
Pauper opimius argenti positi intus et auri,
Qui 1 Veientanum festis potare diebus
Campana solitus trulla, vappamque profestis,
Quondam lethargo grandi est oppressus, ut haeres
Jam circum loculos et claves laetus ovansque
Curreret: hunc medicus multum celer atque fidelis
Excitat hoc pacto: mensam poni jubet, atque
Effundi saccos nummorum; accedere plures
Ad numerandum: hominem sic erigit. Addit et illud:
Ni tua custodis, avidus jam haec auferet haeres. —
Men' vivo? —Ut vivas igitur, vigila: hoc age. — Quid vis?—
Deficient inopem venae te, ni cibus atque
Ingens accedat stomacho fultura ruenti.
Tu cessas? agedum, sume hoc ptisanarium oryzae. —
Quanti emptae?—Parvo.—Quanti ergo? O tussibus.—Eheu!
Quid refert morbo an furtis pereamve rapinis? —
Quisnam igitur sanus?—Qui non stultus.—Quid avarus?—
Stultus et insanus. — Quid? si quis non sit avarus,
Continuo sanus? — Minime. — Cur, Stoice? — Dicam,
Non est cardiacus, 2 Craterum dixisse putato,
Hic aeger. Recte est igitur, surgetque? Negabit,
Quod latus aut renes morbo tententur acuto.
Non est perjurus, neque sordidus; immolet aequis
Hinc porcum Laribus: verum ambitiosus et audax;
Naviget 3 Anticyram: quid enim differt, barathrone
Dones quidquid habes; an numquam utare paratis?
Servius Oppidius Canusi duo praedia, dives
Antiquo censu, gnatis divisse duobus
Fertur, et haec moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: Postquam te talos, Aule, nucesque
Ferre 4 sinu laxo, donare et ludere vidi;
Te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem;
Extimui ne vos ageret vesania discors;
Tu 5 Nomentanum, tu ne sequerere 6 Cicutam.
Quare, per divos oratus uterque Penates,
Tu cave ne minuas, tu ne majus facias id

---

1 *Vinum rubellum pessimum et saporis ingrati.* Veientana civitas est Campaniae.
2 *Craterum medicum.*
3 *Purgetur helleboro, quia insanus est.*
4 *Id dicimur laxo sinu ferre, cujus nullam curam gerimus.*
5 *Timui ne tu Aule Nomentanum prodigum sequerere.*
6 *Avarum foeneratorem.*

Quod satis esse putat pater, et natura coercet.
Praeterea, ne vos titillet gloria, jure-
jurando obstringam ambo: uter aedilis fueritve
Vestrum praetor, is intestabilis et sacer esto.
In 1 cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
Latus ut in Circo spatiere, aut 2 aeneus ut stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis?
Scilicet ut plausus quos fert Agrippa feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?
Ne quis humasse velit Ajacem, Atrida, vetas cur? —
Rex sum. — Nil ultra quaero plebeius. — Et aequam
Rem imperito: at, si cui videor non justus, inulto
Dicere quod sentit permitto. — Maxime regum,
Di tibi dent capta classem reducere Troja!
Ergo consulare, et mox respondere licebit?
Consule. — Cur Ajax, heros ab Achille secundus,
Putrescit, toties servatis clarus Achivis?
Gaudeat ut populus Priami Priamusque inhumato,
Per quem tot juvenes patrio caruere sepulcro? —
Mille ovium insanus morti dedit, inclytum Ulyxen
Et Menelaum una mecum se occidere clamans. —
Tu quum pro vitula statuis dulcem Aulide natam
Ante aras, spargisque mola caput, improbe, salsa,
Rectum animi servas?—Quorsum?—Insanus quid enim Ajax
Fecit, quum stravit ferro pecus? abstinuit vim
Uxore et gnato, mala multa precatus Atridis.
Non ille aut Teucrum aut ipsum violavit Ulyxen. —
Verum ego, ut haerentes adverso littore naves
Eriperem, prudens placavi sanguine Divos.
Nempe tuo, furiose. — Meo, sed non furiosus. —
Qui species alias veris scelerisque tumultu
Permixtas capiet, 3 commotus habebitur; atque,
Stultitiane erret, nihilum distabit, an ira.
Ajax, quum immeritos occidit, desipit, agnos?
Quum prudens scelus ob titulos admittis inanes,
Stas animo? et purum est vitio tibi, quum tumidum est, cor?
Si quis lectica nitidam gestare amet agnam,
Huic vestem, ut gnatae, paret, ancillas paret, aurum,
Rufam aut Rufillam appellet, fortique marito

---

1 *Aediles talia munera apud priscos in ludis floralibus populo dabant.*
2 *Ut aenea statua tibi erigatur.*
3 *Furiosus habendus est.*

Destinet uxorem; interdicto huic omne adimat 1 jus
Praetor, et ad sanos 2 abeat tutela propinquos.
Quid! si quis gnatam pro muta devovet agna,
Integer est animi? Ne dixeris. Ergo, ubi prava
Stultitia, hic est summa insania: qui sceleratus,
Et furiosus erit: quem cepit vitrea fama,
Hunc 3 circumtonuit gaudens Bellona cruentis.
Nunc age, luxuriam et Nomentanum arripe mecum.
Vincet enim stultos r. t o insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimoni mille talenta,
Edicit piscator uti, pomarius, auceps,
Unguentarius; 4 ac Tusci turba impia vici,
Cum scurris fartor, cum 5 Velabro omne 6 macellum,
Mane domum veniant. Quid tum? Venere frequentes.
Verba facit leno: Quidquid mihi, quidquid et horum
Cuique domi est, id crede tuum; et vel nunc pete, vel cras.
Accipe quid contra juvenis responderit aequus:
In nive Lucana 7 dormis ocreatus, ut aprum
Coenem ego; 8 tu pisces hiberno ex aequore vellis;
Segnis ego, indignus qui tantum possideam. Aufer:
Sume tibi decies; tibi tamtumdem; tibi triplex,
Filius Aesopi detractam ex aure Metellae,
Scilicet ut decies solidum exsorberet, aceto
Diluit 9 insignem baccam: qui sanior ac si
Illud idem in rapidum flumen jaceretve cloacam?
Quinti progenies Arri, par nobile fratrum,
Nequitia, et nugis, pravorum et amore 10 gemellum,
Luscinias soliti impenso prandere coemptas.
Quorsum abeant? sani ut creta, an carbone notandi?
Aedificare casas, plaustello adjungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum, 11 amentia verset.

---

1 *Jus bona sua administrandi.*

2 *Transferatur procuratio.*

3 *Bellona hunc attonitum reddidit.*

4 *Lenones, cupediarii, et id genus homines perditi, voluptatum ministri, qui in vinco Tusco habitabant.*

5 *Velabrum locus erat Romae in quo habitabant unguentarii.*

6 *Locus publicus, obsoniis vendendis accommodatus.*

7 *Tu, o venator.*

8 *Tu, o piscator.*

9 *Ut decies centum millia sestertium nummum devoraret.*

10 *Simile et aequale.*

11 *Amentia cum agitet, id est pro insano habeatur.*

Si puerilius his ratio esse evinget amare ;
Nec quidquam differre, utrumne in pulvere, 1 trimus
Quale prius, ludas opus, an meretricis amore
Sollicitus plores : quaero, faciasne quod olim
Mutatus 2 Polemon ? ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia, potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse 3 coronas,
Postquam est imp
ransi correptus voce 4 magistri ?
Porrigis irato puero quum poma, recusat :
Sume, Catelle ; negat : si non des, optat. Amator
Exclusus 5 qui distat, agit ubi secum, eat an non
Quo rediturus erat non arcessitus, et haeret
Invisis foribus ? Ne nunc, quum me vocat ultro,
Accedam ? an potius mediter finire dolores ?
Exclusit, revocat : redeam ? non, si obsecret. Ecce
Servus, non paulo sapientior : O here, quae res
Nec modum habet, neque consilium, ratione modoque
Tractari non vult. In amore haec sunt mala ; bellum,
Pax rursum : haec si quis, tempestatis prope ritu
Mobilia et caeca fluitantia sorte, laboret
Reddere certa sibi, nihilo plus explicet ac si
Insanire paret certa ratione modoque.
Quid ? quum, Picenis excerpens 6 semina pomis,
Gaudes 7 si cameram percusti forte, penes 8 te es ?
Quid ? quum balba feris annoso verba palato,
Aedificante casas qui sanior ? Adde cruorem
Stultitiae, atque ignem gladio scrutare. Modo, inquam,
Hellade 9 percussa Marius quum praecipitat se,
Cerritus 10 fuit ? an commotae crimine mentis
Absolves hominem, et sceleris damnabis eumdem,

---

1 *Utrum tale nunc opus ludas, quale prius ludebas, quum esses trium annorum infans.*

2 *Mutatus oratione Xenocratis, cui postea in schola successit.*

3 *Flores, rosas, lilia, etc. e quibus fiunt coronae.*

4 *Oratione Xenocratis sobrii et modesti, qui fuit Aristotelis auditor.*

5 *A Thaide exclusus. Totus hic locus desumitur ex Eunucho Terentii.*

6 *Pomorum grana.*

7 *Gaudes tamquam felicis amoris omine.*

8 *Esne mentis compos ?*

9 *Hellade interfecta a Mario, quum ab ea sperneretur.*

10 *Cereris furore vexatus, id est fuitne furiosus ?*

Ex more imponens cognata vocabula rebus ?
Libertinus erat, qui circum compita 1 siccus
Lautis mane senex manibus currebat ; et, unum,
Quiddam magnum addens, unum me surpite morti
Dis etenim facile est, orabat : sanus utrisque
Auribus atque oculis ; mentem, nisi litigiosus,
Exciperet 2 dominus quum venderet. Hoc quoque vulgus
Chrysippus ponit fecunda in gente 3 Meneni.
Juppiter, ingentes qui das adimisque dolores,
Mater ait pueri meuses jam quinque cubantis,
Frigida si puerum quartana reliquerit, illo
Mane die quo tu indicis jejunia, nudus
In Tiberi stabit. Casus medicusve levarit
Aegrum ex praecipiti, mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet.
Quone malo mentem 4 concussa ? timore Deorum.
Haec mihi Stertinius, sapientum octavus, amico
Arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet ; atque
Respicere ignoto discet 5 pendentia tergo.

HORATIUS.

Stoice, post damnum 6 sic vendas omnia pluris ;
Qua me stultitia, quoniam non est genus unum,
Insanire putas ? ego nam videor mihi sanus.

DAMASIPPUS.

Quid ? caput abscissum demens quum portat 7 Agave
Gnati infelicis, sibi tum furiosa videtur ?

HORATIUS.

Stultum me fateor, liceat concedere veris,
Atque etiam insanum ; tantum hoc edissere, quo me
Aegrotare putes animi vitio.

DAMASIPPUS.

Accipe : Primum

---

1 *Jejunus.*

2 *Dominus in vendendo mancipio vitia ejus tacere non debuit, nisi lites amaret.*

3 *Menenus vixit aetate Horatii, homo superstitiosus et mente captus.*

4 *Mentem habens percussam.*

5 *Discet sua peccata quae pendent in mantica a tergo sibi ignoto.*

6 *O Damasippe, sic post merces amissas quaestuosam mercaturam facias.*

7 *Filia Cadmi.*

Aedificas, hoc est, 1 longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis; et idem
Corpore majorem rides 2 Turbonis in armis
Spiritum et incessum: qui ridiculus minus illo?
An; quodcumque facit Maecenas, te quoque 3 verum est,
Tanto dissimilem et tanto certare minorem?
Absentis ranae pullis vituli pede pressis,
Unus ubi effugit, matri denarrat ut ingens
Bellua cognatos eliserit. Ille rogare,
Quantane? num tandem, se inflans, sic magna fuisset? —
Major dimidio. — Num tanto? Quum magis atque
Se magis inflaret; Non, si te ruperis, inquit,
Par eris. Haec a te non multum abluit imago.
Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino:
Quae si quis sanus fecit, sanus facis et tu.
Non dico horrendam rabiem...

HORATIUS.

Jam desine.

DAMASIPPUS.

Cultum
Majorem censu...

HORATIUS.

Teneas, Damasippe, tuis te.
O major tandem parcas insane minori.

SATIRA IV.

HORATIUS.

Unde, et quo Catius?

CATIUS.

Non est mihi tempus aventi
Ponere 4 signa novis praeceptis, qualia vincant
Pythagoram, 5 Anytique reum, doctumque Platona.

HORATIUS.

Peccatum fateor, quum te sic tempore laevo
Interpellarim: sed des veniam bonus oro.

---

1 *Opulentos et potentes viros imitaris.*
2 *Gladiatoris homunculi.*
3 *Aequum est te idem facere?*
4 *Praeceptis numquam a quoquam traditis nomina imponere et vocabula, quae sunt rerum σημεῖα, id est signa.*
5 *Socratem ab Anyto accusatum.*

Quod si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox:
Sive est naturae hoc, sive artis, mirus utroque.

CATIUS.

Quin id erat curae, quo pacto cuncta tenerem;
Utpote res tenues, tenui sermone peractas.

HORATIUS.

Ede hominis nomen: simul et Romanus an hospes.

CATIUS.

Ipsa memor praecepta canam; celabitur auctor.
Longa quibus facies ovis erit, illa memento.
Ut succi melioris et ut magis alma rotundis,
Ponere 1: namque 2 marem choibent callosa vitellum.
Caule suburbano, qui siccis crevit in agris,
Dulcior; 3 irriguo nihil est elutius horto.
Si vespertinus subito te oppresserit hospes,
Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus 4 eris vivam mixto mersare Falerno:
Hoc teneram faciet. Pratensibus optima fungis
Natura est; aliis male creditur. Ille salubres
Aesates peraget; nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quae legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno;
Mendose, quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet: leni praecordia mulso
Prolueris melius. 5 Si dura morabitur alvus,
Mytilus et viles pellent obstantia conchae,
Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
Lubrica nascentes implent conchylia 6 lunae.
Sed non omne mare est generosae fertile testae:
Murice Baiano melior 7 Lucrina peloris;
Ostrea Circeiis, Miseno oriuntur echini;
Pectinibus patulis jactat se molle Tarentum.
Nec sibi coenarum quivis temere arroget artem,
Non prius exacta tenui ratione saporum.
Nec satis est cara pisces averrere 8 mensa

---

1 *Mensae apponere.*

2 *Nam ova dura veluti callo obducta marem vitellum, id est semen masculi, continent.*

3 *Nihil est insipidius caule hortensi multis aquis irrigato.*

4 *Nosse debes.*

5 *Si venter sese non exoneret.*

6 *Luna accrescente conchylia implentur.*

7 *Peloris in sinu Lucrino capta.*

8 *Pisces e macello piscatorio caro pretio emere et auferre.*

Ignarum quibus est jus aptius, et quibus assis
Languidus 1 in cubitum jam se conviva reponet.
Umber, et iligna nutritus glande, rotundas
Curvet aper lances carnem vitantis inertem;
Nam Laurens malus est, ulvis et arundine pinguis,
Vinea 2 summittit capreas non semper edules.
Fecundae leporis sapiens sectabitur armos.
Piscibus atque avibus quae natura et foret aetas,
Ante meum nulli patuit quaesita palatum.
Sunt quorum ingenium nova tantum crustula promit.
Nequaquam satis in re una consumere curam;
Ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret,
Quali perfundat pisces 3 securus olivo.
Massica si coelo supponas vina sereno,
Nocturna si quid crassi est tenuabitur aura,
Et decedet odor nervis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino 4 vitiata saporem,
Surrentina vafer qui miscet faece Falerna
Vina, columbino 5 limum bene colligit ovo;
Quatenus 6 ima petit volvens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis et Afra
Potorem cochlea; nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho: perna magis ac magis hillis
Flagitat in morsus refici: quin omnia malit,
Quaecumque immundis fervent illata popinis.
Est operae pretium duplicis pernoscere juris
Naturam: 7 simplex e dulci constat olivo,
Quod pingui miscere mero muriaque decebit,
Non alia quam qua Byzantia putruit orca.
Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,
Corycioque croco sparsum stetit, insuper addes
Pressa Venafrae quod bacca remisit olivae.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo,
Nam facie prestant. 8 Venucula convenit ollis;

1 *Crapula satiatus insurget iterum ad edendum quasi ad novas delicias excitatus.*

2 *Suppediat et nutrit.*

3 *Non curans.*

4 *Lineo sacculo percolata.*

5 *Faecem.*

6 *Quoniam in fundum decidit vitellus deducens aliena a natura vini, id est faeces.*

7 *Simplex jus.*

8 *Uva Venucula melius in ollis conditur.*

Rectius Albanam fumo duraveris uvam.
Hanc ego cum malis, ego faecem primus et halec,
Primus et invenior piper album, cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium 1 dare millia terna macello,
Angustoque vagos pisces urgere catino.
Magna movet stomaco fastidia, seu puer unctis
Tractavit calicem manibus dum furta ligurrit;
Sive gravis veteri craetare limus adhaesit.
Vilibus in scopis, in mappis; in scobe, quantus
Consistit sumptus? neglectis, flagitium ingens.
Ten' 2 lapides varios lutulenta radere palma,
Et 3 Tyrias dare circum illota toralia vestes,
Oblitum quanto curam sumptumque minorem
Haec habeant, tanto reprendi justius illis
Quae nisi divitibus nequeant contingere mensis?

HORATIUS.

Docte Cati, per amicitiam Divosque rogatus,
Ducere me auditum, perges quocumque, memento.
Nam, quamvis referas memori mihi pectore cuncta,
Non tamen interpes tantumdem juveris: adde
Vultum habitumque hominis; quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contingit: at mihi cura.
Non mediocris inest fontes ut adire remotos
Atque aurire queam vitae praecepta beatae.

SATIRA V.

ULYSSES.

Hoc quoque, Tiresia, praeter narrata, petenti
Responde, quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. Quid rides?

TIRESIAS.

Jamne doloso
Non satis est Ithacam revehi, patriosque Penates
Aspicere?

---

1 *Tria millia sestertium insumere piscibus in macello venalibus.*

2 *Te ne decet; o Horati, pavimenta marmorea, versicoloria, scopa ex palma mundare?*

3 *Et purpureas vestes substernere toralibus ignotis?*

ULYSSES.

O nulli quidquam mentite, vides ut
Nudus inopsque domum redeam, 1 te vate; neque illic
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus: atqui
Et genus, et virtus, 2 nisi cum re, vilior alga est.

TIRESIAS.

Quando pauperiem, missis ambagibus, horres,
Accipe qua ratione queas ditescere. Turdus
Sive aliud privum dabitur tibi; devolet illuc
Res ubi magna nitet, domino sene: dulcia poma,
Et quosqumque feret cultus tibi fundus honores,
Ante 3 Larem gustet venerabilior Lare dives:
Qui quamvis perjurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus; ne tamen illi
Tu comes 4 exterior, si postulet, ire recuses.

ULYSSES.

Utne tegam spurco Damae latus? haud ita Trojae
Me gessi, certans semper melioribus.

TIRESIAS.

Ergo
Pauper eris.

ULYSSES.

Fortem hoc animum tolerare jubebo;
Et quondam majora tuli. Tu protenus, unde
Divitias aerisque ruam, dic, augar, acervos.

TIRESIAS.

Dixi equidem, et dico. Captes astutus ubique
Testamenta senum: neu, si vafer unus et alter
Insidiatorem 5 praeroso fugerit hamo,
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.
Magna minorve foro si res certabitur olim,
Vivet uter locuples sine gnatis, improbus ultro
Qui meliorem audax vocet in jus; illius esto
Defensor: fama civem causaque priorem
Sperne, domi si gnatus erit fecundave conjux.
Quinte 6, puta, aut Publi, (gaudent praenomine molles
Auriculae; tibi me virtus tua fecit amicum:
Jus anceps novi, causas defendere possum:

---

1 *Te vaticinante.*
2 *Nisi cum divitiis.*
3 *Antequam fructuum primitias Laribus tuis offeras.*
4 *Comes inferior a parte sinistra incedens.*
5 *Hamo praegustato. Metaphora a piscibus.*
6 *Tiresias captatorem docet formulam senis aucupandi.*

Eripiet quivis oculos citius mihi, quam te
Contemptum cassa nuce pauperet, haec mea cura est,
Ne quid tu perdas, 1 neu sis jocus. Ire domum atque
Pelliculam curare jube: si cognitor ipse.
Persta atque obdura, seu rubra canicula findet
Infantes statuas, seu pingui tentus omaso
Furius 2 hibernas cana nive conspuet Alpes
Nonne vides, aliquis cubito stantem prope tangens
Inquet, ut patiens! ut amicis aptus! ut acer!
Plures 3 annabunt thunni, et cetaria crescent.
Si cui praeterea validos male filius in re
Praeclara sublatus aletur; ne manifestum
Caelibis obsequium nudet te, leniter in spem
Arrepe officiosus, ut et scribare secundus
Haeres, et, si quis casus puerum egerit Orco,
In vacuum venias: perraro haec alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cumque legendum,
Abnuere et tabulas a te removere memento:
Sic tamen ut limis rapias quid 4 prima secundo
Cera velit versu; solus multisne cohaeres,
Veloci percurre oculo. Plerumque recoctus
Scriba ex Quinqueviro corvum deludet hiantem
Captatorque dabit risus Nasica Corano.

ULYSSES.

Num furis? an prudens ludis me obscura canendo?

TIRESIAS.

O Laertiade, quidquid dicam, aut erit, aut non:
Divinare etenim magnus mihi donat Apollo.

ULYSSES.

Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.

TIRESIAS.

Tempore quo juvenis Parthis horrendus, ab alto
Demissum genus Aenea, tellure marique
Magnus erit, forti nubet procera Corano
Filia, Nasicae, 5 metuentis reddere soldum.

---

1 *Ne sis cuiquam ludibrio.*

2 *Poeta bibaculus, qui, quum brumam describeret, utebatur hoc versu:* Juppiter hibernas cana, etc.

3 *Plures senes sine liberis accedent, qui tuae fidei causam suam committent.*

4 *Prima cera, id est prima testamenti pagina. In primo versu nomen testatoris, in secundo haeredis nomen, in imo substitutiones scribebantur.*

5 *Fugientis vel nolentis reddere universum debitum.* Dotem cum filia fortasse intelligit.

Tum gener hoc faciet; tabulas socero dabit, atque
Ut legat orabit: multum Nasica negatas
Accipiet tandem et tacitus leget; invenietque
Nil sibi legatum, praeter plorare, suisque.
Illud ad haec jubeo: mulier si forte dolosa
Libertusve senem delirum temperet, illis
Accedas socius; laudes, lauderis ut absens.
Me sene, quod dicam, factum est: Anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadaver
Unctum oleo largo nudis humeris tulit haeres;
Scilicet elabi si posset mortua, credo,
Quod nimium institerat viventi. Cautus adito:
Neu desis 2 operae, neve immoderatus abundes.
Difficilem et morosum offendet garrulus: ultra
Non etiam sileas. 3 Davus sis comicus, atque
Stes capite obstipo, multum similis metuenti.
Obsequio 4 grassare: mone, si increbuit aura,
Cautus uti velet carum caput: extrahe turba,
Oppositis humeris: 5 aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari? donec, 6 Ohe! jam
Ad coelum manibus sublatis, dixerit, urge; et
Crescentem timidis infla sermonibus utrem.
Quum te servitio longo curaque levarit;
Et certum vigilans, Quartae esto partis Ulyxes,
Audieris, haeres: 7 Ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est! unde mihi tam fortem tamque fidelem?
Sparge subinde: et, si paulum potes, illacrymare. Est
Gaudia prodentem vultum celare. Sepulcrum,
Permissum arbitrio, sine sordibus extrue: funus
Egregie factum laudet vicinia. Si quis
Forte cohaeredum senior male tussiet, huic tu
Dic, ex parte tua, seu fundi sive domus sit
Emptor, 8 gaudentem nummo te addicere. Sed me
Imperiosa trahit Proserpina: vive, valeque.

---

1 *Quia nimio officio eam vivam prosecutus fuerat.*

2 *Officio tuo.*

3 *Indue personam Davi, timide cum domino suo loquentis.*

4 *Quovis genere obsequii dividem capta, eique insidiare.*

5 *Aurem accommoda garrulo seni.*

6 *Donec dixerit, Ohe! jam satis est.*

7 *Sic dices*, Ergo nunc, etc.

8 *Dic te, malentem nummum quam fundum, addicere ei fundum pecunia.*

SATIRA VI.

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus ubi, et tecto vicinus jugis aquae fons,
Et paulum silvae super his foret. Auctius atque
Di melius fecere: bene est. Nihil amplius oro,
Maia nate, nisi ut propria haec mihi munera faxis.
Si neque majorem feci ratione mala rem,
Nec sum facturus vitio culpave minorem;
Si 1 veneror stultus nihil horum: O si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum!
O si urnam argenti fors quae mihi monstret, ut illi
Thesauro invento, qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus ararit, 2 dives amico
Hercule! si quod adest gratum juvat: hac prece te oro,
Pingue pecus domino facias, et cetera, praeter
Ingenium; utque soles, custos mihi maximus adsis.
Ergo, ubi me in montes et in arcem ex urbe removi,
Quid prius illustrem satiris, musaque pedestri?
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
Autumnusque gravis, 3 Libitinae quaestus acerbae.
Matutine pater, seu Jane libentius audis,
Unde homines operum primos vitaeque labores
Instituunt, sic Dis placitum, tu carminis esto
Principium. 4 Romae sponsorem me rapis. — Eia!
Ne prior officio quisquam respondeat, urge:
Sive Aquilo radit terras, seu bruma nivalem
Interiore 5 diem gyro trahit, ire necesse est —
Postmodo 6, quod mi obsit, clare certumque locuto,
Luctandum in turba; facienda injuria tardis. —
Quid vis, insane? et quas res agis? improbus urget
Iratis 7 precibus; tu pulses omne quod obstat,

---

1 *Si nihil horum a diis precor, quae proxime dicam.*

2 *Dives factus favente Hercule, qui thesauris recludendis praeesse creditur.*

3 *Quum multi in autumno intereunt. Libitina funerum dea.*

4 *Quum Romae sum, o Jane, tu cogis me esse fidejussorem.*

5 *Sive bruma breviore ambitu diem contrahit.*

6 *Postea laborandum est mihi in turba, id clare et aperte locuto, quod mihi damnum afferat,* spondendo nimirum.

7 *Diris precationibus.*

Ducere sollicitae jucunda oblivia vitae?
O quando 1 faba, Pythagorae cognata, simulque
Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes coenaeque Deum, quibus ipse meique
Ante Larem proprium vescor, vernasque procaces
Pasco libatis dapibus! Prout cuique libido est,
Siccat inaequales calices conviva, solutus
Legibus insanis: seu quis capit acria fortis
Pocula: seu modicis uvescit laetius. Ergo
Sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
Nec male necne Lepos saltet: sed, quod magis ad nos
Pertinet et nescire malum est, agitamus: utrumne
Divitiis homines, an sint virtute beati;
Quidve ad amicitias, 2 usus rectumne, trahat nos;
Et, quae sit natura boni; summumque quid ejus.
Cervius haec inter vicinus garrit aniles
Ex re fabellas. Nam si quis laudat Arelli
Sollicitas ignarus odes, sic incipit: — Olim
Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum;
Asper et attentus quaesitis, ut tamen arctum
Solveret hospitiis animum. Quid multa? neque ille
Sepositi 3 ciceris, nec longae invidit avenae:
Aridum et ore ferens acinum, semesaque lardi
Frusta dedit, cupiens varia fastidia coena
Vincere tangentis male singula dente superbo:
Quum pater ipse domus palea porrectus in horna
Esset 3 ador loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc. Quid te juvat, inquit, amice,
Praerupti memoris patientem vivere dorso?
Vis tu homines urbemque feris praeponere silvis?
Carpe viam, mihi crede, comes, terrestria quando
Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
Aut magno aut parvo lethi fuga: quo, bone, circa,
Dum licet, in rebus jucundis vive beatus;
Vive memor quam sis aevi brevis. Haec ubi dicta

---

1 *A faba Pythagoras abstinuit, quasi sibi cum ea cognatio aliqua esset, veritus ne in fabam aliquam animus paternus immigrasset.*

2 *Utilitas, an honestas.*

3 *Hellenismus.* Invideo cum genitivo casu, pro quo Latini dicerent, *Neque invidit illi sepositum cicer, neque longum avenam, sed liberaliter ei opposuit.*

4 *Ederet ador, farris genus.*

Agrestem pepulere, domo levis exilit: inde
Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
Moenia nocturni subsepere. Jamque tenebat
Nox medium coeli spatium, quum ponit uterque
In locuplete domo vestigia; rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos;
Multaque de magna superessent fercula coena,
Quae procul extructis inerant hesterna canistris.
Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit,
Agrestem, 1 veluti succinctus cursitat hospes;
Continuatque dapes; nec non vernaliter ipsis
Fungitur officiis, praelambens omne quod adfert.
Ille cubans gaudet mutata sorte, 2 bonisque
Rebus agit laetum convivam; quum subito ingens
Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
Currere per totum pavidi conclave; magisque
Exanimes trepidare, 3 simul domus alta Molossis
Personuit canibus. Tum rusticus, Haud mihi vita
Est opus hac, ait; et valeas: me saliva cavusque
Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.

SATIRA VII.

DAVUS.

Jamdudum ausculto; et, cupiens tibi dicere servus
Pauca, reformido.

HORATIUS.

Davusne?

DAVUS.

Ita, Davus, amicum
Mancipium domino, 4 et frugi, quod sit satis, hoc est,
Ut vitale putes.

HORATIUS.

Age, libertate Decembri,
Quando ita majores voluerunt, utere; narra.

---

1 *Instar servi administrandum expediti.*

2 *Ob res jucundas praebet se laetum convivam.*

3 *Simul atque.*

4 *Servus, inquam, tanta frugalitate praeditus, ut me meo merito judicare possis vitalem, id est meliore vita dignum, nempe libertate.*

DAVUS.

Pars hominum vitiis gaudet constanter, et urget
Propositum: pars multa natat, modo recta capessens,
Interdum pravis obnoxia. Saepe notatus
Cum tribus annellis, modo laeva Priscus inani,
Vixit inaequalis, 1 clavum ut mutaret in horas;
Aedibus ex magnis subito se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honeste.
Jam moechus Romae, jam mallet doctor Athenis
Vivere, 2 Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.
Scurra Volanerius, postquam illi justa chiragra
Contudit articulos, qui pro se tolleret atque
Mitteret in phimum talos, mercede diurna
Conductum pavit: quanto constantior idem
In vitiis, tanto levius miser, ac prior illo
Qui 3 jam contento, jam laxo, fune laborat.

HORATIUS.

Non dices hodie quorsum haec tam putida tendant,
Furcifer?

DAVUS.

Ad te, inquam.

HORATIUS.

Quo pacto, pessime?

DAVUS.

Laudas
Fortunam et mores antiquae plebis; et idem,
Si quis ad illa Deus subito te agat, usque recuses;
Aut quia non sentis quod clamas rectius esse,
Aut quia non firmus rectum defendis, et haeres,
Nequidquam coeno cupiens evellere plantam.
Romae rus optas; absentem rusticus urbem
Tollis ad astra levis. Si nusquam es forte vocatus
Ad coenam, 4 laudas securum olus: ac, velut usquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasque,
Quod nusquam tibi sit potandum. Jusserit ad se

1 *Clavum aut latum aut angustum.*

2 *Vertumnus deus est annum vertens, ad omnes figuras et formas opportunus, unde multiformis et mutabilis apparet. Quamobrem qui inconstantes sunt et mobili ingenio dicuntur nati iratis Vertumnis.*

3 *Qui modo ita contendit funem, ut periculum sit ne rumpatur, modo nimis laxat, id est in omni vitiorum genere volutatur.*

4 *Victum domesticum laudas.*

Maecenas serum sub lumina prima venire
Convivam: 1 Nemeon' oleum feret ocius? ecquis
Audit? cum magno blateras clamore, furisque.
Milvius 2 et scurrae, tibi non referenda precati,
Discedunt. Etenim fateor me, dixerit 3 ille,
Duci ventre levem; 4 nasum nidore supinor;
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, propino.
Tu, quum sis quod ego, et fortassis nequior, ultro
Insectere, velut melior? verbisque decoris
Obvolvas vitium? Quid, si me stultior ipso
Quingentis empto drachmis, deprehenderis? 5 Aufer
Me vultu terrere; manum 6 stomachumque teneto,
Dum, quae Crispini docuit me janitor, edo.
Non sum moechus, ais. Neque ego, hercule, fur, ubi vasa
Praetereo sapiens argentea. 7 Tolle periclum,
Jam vaga prosiliet fraenis natura remotis.
Tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque
Tot tantisque minor, quem ter 8 vindicta quaterque
Imposita haud umquam misera formidine 9 privet?
Adde super, dictis quod non levius valeat: nam
Sive vicarius est, qui servo paret uti mos
Vester ait, seu conservus; tibi quid sum ego? Nempe
Tu, mihi imperitas, aliis servis miser, atque
Duceris 10 ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus;
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent
Responsare 11 cupidinibus, contemnere honores
Fortis, et in seipso totus, teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per laeve morari;

---

1 *Verba sunt heri ad Maecenatem properantis.* Coenaturi oleo ungebantur.

2 *Parasiti, qui erant apud te coenaturi.*

3 *Aliquis dixerit.*

4 *Nasum habeo supinum ad suavem odorem obsonii percipiendum.*

5 *Noli me vultu terrere.*

6 *Iram comprime.*

7 *Tolle metum poenae.*

8 *Virga qua praetor servum liberabat.*

9 *Possit liberare.*

10 *Traheris alia potestate, velut imagunculuae, quae ex ligno factae certis nervis sua sponte moventur.*

11 *Fortis ad respondendum, id est ad obsistendum cupidinibus.*

In quem manca ruit semper fortuna. Potesne.
Ex his ut proprium quid noscere? Quinque talenta
Poscit te mulier, vexat, foribusque repulsum
Perfundit 1 gelida; rursus vocat. Eripe turpi
Colla jugo: Liber liber sum, dic age. 2 Non quis;
Urget enim dominus mentem non lenis, et acres
Subjectat lasso stimulos, versatque negantem.
Vel, quum Pausiaca torpes, insane, tabella,
Qui peccas minus atque ego, quum Fulvi Rutubaeque,
Aut Placideiani contonto poplite miror
Proelia, rubrica picta aut carbone; velut si
Re vera pugnent, feriant vitentque moventes
Arma viri? 4 Nequam et cessator Davus; at ipse
Subtilis veterum judex et callidus 5 audis.
Nil 6 ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
Virtus 7 atque animus coenis responsat opimis
Obsequium ventris mihi perniciosius est: cur?
Tergo plector enim. Qui tu impunitior illa,
Quae parvo sumi nequeunt, quum obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulae sine fine petitae,
Illusique pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. An hic peccat, sub noctem qui puer uvam
Furtivam mutat strigili? qui praedia vendit,
Nil servile, gulae parens, habet? Adde, quod idem
Non horam tecum esse potes; non otia recte
Ponere; teque ipsum vitas, fugitivus ut erro,
Jam vino quaerens, jam sommo, fallere curam:
Frustra; nam comes atra premit sequiturque fugacem.

HORATIUS.

Unde mihi lapidem?

DAVUS.

Quorsum est opus?

---

1 *Perfusum aqua gelida repellit a foribus.*
2 *Non potes dicere te esse liberum, qui servis libidini.*
3 *Quum gladiatorum proelia contemplor picta in pariete.*
4 *Dicor a te servus nequam et piger.*
5 *Callidus diceris.*
6 *Si tibi vel placentae vapore delector, hominem nihili, id est nullius pretii, me dicis esse.*
7 *Tu sapiens et magnanimus haberis, si coenas opiparas contemnas.* Est ironia. Nam herus suus tam impecillus et nullius virtutis fuit, ut coenas opimas contemnere non potuerit.

HORATIUS.

Unde saggittas ?

DAVUS.

Aut insanit homo, aut versus facit.

HORATIUS.

Ocius hinc te

Ni rapis. accedes opera agro nona Sabino.

SATIRA VIII.

HORATIUS.

Ut te Nasidieni juvit coena beati !
Nam mihi, quaerenti convivam, 2 dictus here illic
De medio potare die.

FUNDANIUS.

Sic, ut mihi numquam
In vita fuerit melius.

HORATIUS.

Da, si grave non est
Quae prima iratum ventrem placaverit esca.

FUNDANIUS.

In primis Lucanus aper: leni fuit Austro
Captus, ut aiebat coene pater. Acria circum
Rapula, lactucae, radices, qualia lassum
Pervellunt stomachum; siser, halec, faecula Coa.
His ubi sublatis puer alte cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit, et alter
Sublegit quodcumque jaceret inutile, quodque
Posset coenantes offendere; ut Attica virgo
Cum sacris Gereris, procedit fuscus Hydaspes
Caecuba vina ferens; 3 Alcon, Chium maris expers.
Hic herus: Albanum, Maecenas, sive Falernum
Te magis appositis delectat, habemus utrumque.

HORATIUS.

Divitias miseras! Sed queis coenantibus una,
Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro.

FUNDANIUS.

Summus, ego; et prope me Viscus Thurinus; et infra,

---

1 *Accedes nonus ad octo servos operarios, quos mihi in agrum Sabinum.*

2 *Dictus es.*

3 *Alter servus, vinum ferens Chium, non ex Chio insula advectum, sed in Italia factum,* simulatum igitur.

Si memini, Varius: cum Servilio Balatrone
Vibidius, quos Maecenas adduxerat 1 umbras.
Nomentanus erat 2 super ipsum, Porcius infra,
Ridiculus totas simul obsorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret,
Indice mostraret digito: nam cetera turba,
Nos, inquam, coenamus aves, conchilia, pisces,
Longe dissimilem noto 3 celantia succum;
Ut vel continuo patuit, quum passeris atque
Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.
Post hoc me docuit melimela rubere minorem
Ad 4 lunam delecta. Quid hoc intersit, ab ipso
Audieris melius. Tum Vibidius Balatroni:
Nos, nisi 5 damnose bibimus, moriemur inulti.
Et calices poscit majores. Vertere pallor
Tum parochi faciem, nil sic metuentis ut acres
Potores; vel quod maledicunt liberius, vel
Fervida quod subtile axsurdant vina palatum.
Invertunt 6 Alliphanis vinaria tota
Vibidius Balatroque, sequutis omnibus: imi
Convivae lecti nihilum nocuere lagenis.
Affertur squillas inter muraena 7 natantes
In patina porrecta. Sub hoc herus, Haec gravida, inquit,
Capta est, deterior 8 post partum carne futura.
His mixtum jus est oleo quod prima Venafri
Pressit cella; garo de succis piscis Iberi;
Vino quinquenni, verum citra mare nato,
Dum coquitur, cocto Chium sic convenit ut non
Hoc magis ullum aliud, pipere albo, non sine aceto
Quod 9 Methymnaeam vitio mutaverit uvam.
Erucas virides, inulas ego primus amaras

---

1 Umbras *appellat convivas a convivatore non invitatos.*

2 *Supra Nasidienum.*

3 *Intra se continentia succum longe meliorem succo noto, id est succo usitato.*

4 *Crescente luna.*

5 *Nisi large bibimus cum damno convivatoris.*

6 *Poculis majoribus, factis in Aliphe, oppido Samnii.*

7 *In jusculo.*

8 *Deterior futura, si capta esset postquam peperisset.*

9 *Quod suo acore corruperat vinum factum in Methymna, Lesbi oppido.*

Monstavi incoquere, illutos 5 Curtillus echinos,
Ut melius, muria quam testa marina remittit.
Interea suspensa graves aulaea ruinas
In patinam fecere, trahentia 6 pulveris atri
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos majus veriti, postquam nihil esse pericli
Sensimus, 7 erigimur. 8 Rufus posito capite, ut si
Filius immaturus obisset, flere. Quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
Tolleret 9: Heu Fortuna! quis est crudelior in nos
Te deus? ut semper gaudes illudere rebus
Humanis! Varius mappa compescere risum
Vix poterat. Balatro, suspendens 10 omnia naso,
Haec est conditio vivendi, aiebat; eoque
Responsura tuo numquam est par fama labori.
Tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
Sollicitudine districtum? ne panis adustus,
Ne male conditum jus apponatur? ut omnes
Praecincti recte pueri comtique ministrent?
Adde hos praeterea casus: aulea ruant si,
Ut modo; si patinam pede lapsus frangat agaso.
Sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
Adversae nudare solent, celare secundae.
Nasidienus ad haec: Tibi Di, quaecumque preceris,
Commoda dent: ita vir bonus es convivaque comis.
Et 7 soleas poscit. Tum in lecto quoque videres
Stridere secreta divisos aure susurros.

HORATIUS.

Nullos his mallèm ludos spectasse: sed illa
Redde, age, quae deinceps risisti.

FUNDANIUS.

Vidibus dum
Quaerit de pueris num sit quoque fracta lagena,
Quod sibi poscenti non dentur pocla; dumque

---

1 *Curtillus, unus ex hoc genere Epicureorum, docuit incoquere echinos non maceratos, id est non muriam ex eis factum, sed echinos integros.*

2 *Tantum pulveris.*

3 *Liberamur a metu.*

4 *Nasidienus.*

5 *Moestum solaretur.*

6 *Omnia deridens.*

7 *Soleas veterum more deposuerat, antequam accumberet.*

Ridetur fictis rerum, Balatrone 1 secundo;
Nasidiene, redis mutatae frontis, ut arte
Emendaturus fortunam; deinde sequuti
Mazonomo 2 pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis, sparsi sale multo, non sine farre,
Pinguibus et ficis pastum jecur anseris albi;
Et leporum avulsos, ut multo suavius, armos,
Quam si cum lumbis quis edit: tum pectore adusto
Vidimus et merulas poni, et sine clune palumbes.
Suaves res, si non causas narraret earum et
Naturas dominus: quem nos sic fugimus ulti,
Ut nihil omnino gustaremus, velut illis
Canidia afflasset, pejor serpentibus Afris.

---

1 *Balatrone applaudente.*
2 *In lance praegrandi.*

QUINTI HORATII FLACCI EPISTOLARUM. LIBER PRIMUS.

EPISTOLA I.
AD MÆCENATEM.

Prima dicte mihi, summa dicende Camoena,
Spectatum 1, satis et donatum jam rude, quaeris,
Maecenas, iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem est aetas, non mens. Vejanius, 3 armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
Ne 4 populum extrema toties exoret arena.
Est mihi purgatam crebro qui personet 5 aurem:
Solve senescentem mature sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, et ilia ducat.
Nunc itaque et versus et cetera ludicra pono
Quid verum atque decens curo et rogo, et omnis in hoc sum:
Condo et compono quae mox depromere possim.
Ac, ne forte roges 6 quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus jurare in verba magistri,
Quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc 7 agilis fio, et mersor civilibus undis,
Virtutis 8 verae custos, rigidusque satelles:
Nunc in 9 Aristippi furtim praecepta relabor,
Et mihi res, non me rebus submittere conor.

1 *Satis a populo cognitum.*

2 *Quem aetas a scribendi munere liberavit. Rudis virga est qua gladiatores donati a gladiatura cessabant.*

3 *Armis Herculi dedicatis, et in ejus templo posti affixis.*

4 *Ne a pari suo victus, et jamjam enecandus, a populo theatro sedente supplex salutem petat.*

5 *Qui sonet per aurem docilem et attentam.*

6 *Quo philosopho auctore, et qua familia philosophica me tutum praestem.*

7 *Practicus aliquando fio, ut Peripateticus.*

8 *Aliquando fio Stoicus, summum bonum in virtute ponens.*

9 *A Cyreneo Aristippo, qui omne bonum in voluptate posuit, Cyrenaica manavit disciplina.*

Ut nox longa quibus somni pars nulla, diesque
Longa videtur opus debentibus; ut piger annus
Pupillis quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora quae spem
Consiliumque morantur agendi gnaviter id quod
Aeque pauperibus prodest, locupletibus aeque,
Aeque neglectum pueris senibusque nocebit.
Restat ut his ego me ipse regam solerque elementis:
Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi;
Nec, quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere cheragra.
Est quadam prodire tenus, si non datur ultra.
Fervet avaritia miseroque cupidine pectus?
Sunt verba et voces quibus hunc lenire dolorem
Possis, et magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa 1 piacula quae te
Ter pure lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator,
Nemo adeo ferus est ut non mitescere possit,
Si modo culturae patientem commodet aurem.
Virtus est vitium fugere; et sapientia prima
Stultitia caruisse. Vides, quae maxima credis
Esse mala, exiguum censum, turpemque repulsam,
Quanto devites animo capitisque labore:
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:
Ne cures ea quae stulte miraris et optas,
Discere et audire, et meliori credere non vis?
Quis 2 circum pagos et circum compita pugnax
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmae?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O cives, cives, quaerenda pecunia primum est,
Virtus post nummos. Haec 3 Janus summus ab imo
Prodocet: haec recinunt juvenes dictata senesque,
Laevo 4 suspensi loculos tabulamque lacerto.

---

1 *Sunt sacrificia vel medicamenta purgantia, id est philosophica praecepta.*

2 *Quis homo fortis et pugnax in vilioribus certaminibus pugnabit et contemnat coronari in ludis olympicis*

3 *Omnes foenatores, qui habitabant in foro Romano, ubi templum est Jani, haec publice docent.*

4 *Habentes loculos suspensos ad foenus reponendum.*

Si quadringentis sex 1 septem millia desunt,
Est animus tibi, sunt mores, et lingua fidesque;
Plebs eris. At pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si recte facies. 2 Hic murus aeneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Naenia, quae regnum recte facientibus offert,
Et maribus Curiis et decantata Camillis?
Isne tibi melius suadet, qui rem facias; rem,
Si possis, recte; si non, quocumque modo rem:
Ut 3 propius spectes lacrymosa poemata Pupi:
An qui fortunae te 4 responsare superbae
Liberum et erectum praesens hortatur et aptat?
Quod si me populus Romanus forte roget cur
Non, ut porticibus, sic judiciis fruar isdem,
Nec sequar aut fugiam quae diligit ipse vel odit:
Olim quod vulpes aegroto cauta leoni
Respondit, referam: Quia me vestigia terrent,
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.
Bellua multorum es capitum: nam quid sequar? aut quem?
Pars hominum gestit conducere 5 publica: sunt qui
Crustis 6 et pomis viduas venentur avaras,
Excipiantque senes 7 quos in vivaria mittant:
Multis occulto crescit res foenore. Verum
Esto, aliis alios rebus studiisque teneri;
Iidem eadem possunt horam durare probantes?
Nullus in orbe sinus Baiis praelucet amoenis,
Si dixit dives, lacus et mare sentit amorem
Festinantis 8 heri; cui si vitiosa libido
Fecerit auspicium, cras ferramenta 9 Theanum
Tolletis 10, fabri. 11 Lectus genialis in aula est?
Nil ait esse prius, melius nil caelibe vita;

---

1 *Si sex aut septem millia desunt ad censum equestrem.*
2 *Sit haec ars tua, nullius sceleris tibi esse conscium.*
3 *Ut inter equites Romanos sedeas in theatro.*
4 *Obsistere.*
5 *Vectigalia populi conducere.*
6 *Donis nullius pretii.*
7 *Quos tandem devorent veluti pisces aut feras in vivariis detentos.*
8 *Heri eo festinantis ad aedificandum.*
9 *Campaniae oppidum.*
10 *Transportabitis.*
11 *Uxorem habet.*

Si non est, jurat bene solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride: mutat coenacula, lectos,
Balnea, tonsores; conducto navigio aeque
Nauseat ac locuples quem ducit priva triremis.
Si 1 curtatus inaequali tonsore capillos
Occurri, rides: si forte subucula pexae
Trita subest tunicae, vel si toga dissidet impar,
Rides. Quid mea quum pugnat sententia secum?
Quod petiit, spernit; repetit quod nuper omisit?
Aestuat, et vitae disconvenit ordine toto?
Diruit, aedificat, mutat quadrata rotundis?
Insanire putas 2 solemnia me, neque rides,
Nec medici credis, nec curatoris egere
A praetore dati, rerum tutela mearum
Quum sis, et prave sectum stomacheris ob unguem
De te pendentis, te respicientis amici.
Ad summam, sapiens uno minor est Jove; dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum:
Praecipue sanus, 3 nisi quum pituita molesta est.

EPISTOLA II.

AD LOLLIUM.

Trojani belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu 4 declamas Romae, Praeneste relegi;
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
Planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.
Fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Graecia 5 barbariae lento collisa duello,
Stultorum regum et populorum continet aestus.
Antenor censet belli praecidere causam.
Quid Paris? ut salvus regnet vivatque batus,

---

1 *Si occurri capillos curtatos habens a tonsore, qui inaequaliter tondet, rides.*

2 *Solemniter, more omnium hominum.*

3 *Stoicos irridet, qui dicunt sapientem esse sanum, etiamsi aegrotet.*

4 *Dum tu de virtute, tamquam orator, exercitii causa disputas.*

5 *Id est Helenam Graecis reddere.*

Cogi 1 posse negat. Nestor componere lites
Inter Peliden festinat et inter Atriden:
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.
Seditione, dolis, scelere, atque libidine et ira,
Iliacos intra muros peccatur et extra.
Rursus, quid virtus et quid sapientia possit,
Utile proposuit nobis exemplar Ulyxen;
Qui, domitor Trojae, multorum providus urbes
Et mores hominum inspexit; latumque per aequor,
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.
Sirenum voces et Circae pocula nosti;
Quae si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis et excors,
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.
Nos 2 numerus sumus, et fruges consumere nati,
Sponsi 3 Penelopae, nebulones, Alcinoique
In cute curanda plus aequo operata juventus;
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, et
Ad strepitum citharae 4 cessatum ducere curam.
Ut jugulent hominem, surgunt de nocte latrones:
Ut teipsum serves, non expergisceris? Atqui
Si noles sanus, 5 curres hydropicus: et, ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis et rebus honestis;
Invidia vel amore vigil torquebere. Nam cur
Quae laedunt oculum festinas demere, si quid
Est 6 animum differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui coepit, habet: sapere aude;
Incipe: qui recte vivendi prorogat horam,
Rusticus 7 expectat dum defluat amnis; at ille
Labitur, et labetur in omne volubilis aevum.
Quaeritur argentum, puerisque beata creandis
Uxor, et incultae pacantur vomere silvae.
Quod satis est cui contigit, hic nihil amplius optet.

---

1 *Ad reddendam Helenam.*
2 *Nos turba sumus sine virtute, numerum duntaxat explentes.*
3 *Proci luxuriosi.*
4 *Cessare facere, id est abjicere curas.*
5 *Curres ad medicum.*
6 *Si quid consumit et corrumpit animum.*
7 *Rustice, vel tamquam rusticus, volens flumen transire, expectat, etc.*

Non domus et fundus, non aeris acervus et auri
Aegroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas. Valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat uti.
Qui cupit aut metuit, juvat illum sic domus et res,
Ut lippum pictae tabulae, fomenta podagram,
Auriculas citharae collecta sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis acescit.
Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.
Semper avarus eget; certum voto pete finem.
Invidus alterius macrescit rebus opimis:
Invidia Siculi non invenere tyranni
Majus tormentum. Qui non moderabitur irae,
Infectum volet esse dolor quod suaserit et mens,
Dum poenas odio per vim festinat inulto.
Ira furor brevis est: animum rege, qui, nisi paret,
Imperat: hunc fraenis, hunc tu compesce catena.
Fingit 1 equum tenera docilem cervice magister
Ire viam qua monstret eques. 2 Venaticus, ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in silvis catulus. Nunc adbibe puro
Pectore verba, 3 puer; nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu. Quod si cessas, aut strenuus anteis,
Nec 4 tardum opperior, nec praecedentibus insto.

EPISTOLA III.

AD JULIUM FLORUM.

Juli Flore, quibus terrarum militet oris
Cladius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos, Hebrusque 5 nivali compede vinctus,
An freta vicinas inter currentia turres,
An pingues Asiae campi collesque morantur;
Quid studiosa cohors operum struit? Hoc quoque curo;
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?

---

1 *Format.*
2 *Catulus venaticus.*
3 *Dum puer es.*
4 *Nec te expecto, qui me persequi non potes, nec conor eos antevertere qui me praecedunt.*
5 *Glacie vinctus.*

Bella quis et paces longum diffundit in aevum?
Quid 1 Titius, Romana brevi venturus in ora,
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus et rivos ausus apertos?
Ut valet? ut meminit nostri? 2 fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos; sudet, auspice Musa?
An tragica desaevit et ampullatur in arte?
Quid mihi celsus agit? monitus, multumque monendus,
Privatas 3 ut quaerat opes, et tangere vitet
Scripta Palatinus quaecumque recepit 4 Apollo:
Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum,
Furtivis nudata coloribus. Ipse quid audes?
Quae circumvolitas agilis thyma? non tibi parvum
Ingenium, non incultum est, nec turpiter hirtum.
Seu linguam causis acuis, seu civica jura
Respondere paras, seu condis amabile carmen,
Prima feres hederae victricis praemia: quod si
Frigida curarum 5 fomenta relinquere posses,
Quo te coelestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si patriae volumus, si nobis, vivere cari.
Debes hoc etiam rescribere, 6 si tibi curae,
Quantae conveniat, Munatius: an male sarta
Gratia 7 nequidquam coit et rescinditur? at vos
Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat
Indomita cervice feros, ubicumque locorum
Vivitis indigni fraternum rumpere foedus,
Pascitur in vestrum reditum votiva juvenca.

---

1 *Titius poeta, qui brevi ob sua scripta celebrabitur a populo Romano.*

2 *Num studet Latinis versibus lyricis Pindaricos versus modulari.*

3 *Ut suam inventionem, non alienam quaerat.*

4 *Apollinis templo adjunctam bibliothecam Augustus extruxerat in monte Palatino.*

5 *Curarum nutrimenta, nempe divitias ambitionem et similia, quae ut frigus, gravant et tardant festinantem.*

6 *An Munatius frater tuus sit tibi tantae curae, quantae conveniat, necne?*

7 *Non durat.*

EPISTOLA IV.

AD ALBIUM TIBULLUM.

Albi, nostrorum sermonum 1 candide judex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere 2 quod Cassi Parmensis opuscula vincat?
An tacitum silvas inter reptare salubres,
Curantem quidquid dignum sapiente bonoque est?
Non tu corpus eras sine pectore. Di tibi formam,
Di tibi divitias dederunt, artemque fruendi.
Quid voveat dulci nutricula majus alumno,
Qui sapere et fari possit quae sentiat, et cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde,
Et mundus victus, non deficiente crumena?
Inter spem curamque, timores inter et iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum:
Grata superveniet, quae non sperabitur, hora.
Me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
Quum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

EPISTOLA V.

AD TORQUATUM.

Si potes 3 Archiacis conviva recumbere lectis,
Nec modica coenare times olus omne patella,
Supremo te sole domi, Torquate, manebo.
Vina bibes iterum Tauro 4 diffusa, palustres
Inter Minturnas Sinuessanumque Petrinum.
Sin melius quid habes 5 arcesse, vel imperium fer.
Jamdudum splendet focus, et ibi munda supellex.
Mitte leves spes, et certamina divitiarum,
Et Moschi causam: cras nato Caesare festus

1 *Sincere judex satirarum nostrarum.*
2 *An dicam te scribere, etc.?*
3 *Lectis ligneis, et parum elegantibus, antiquo more fabricatis.*
4 *Bibes vina e torculari in cados fusa, Statilio Tauro iterum consule.*
5 *Jube tecum afferri ad me, vel sine me regem esse convivii et tibi imperare.*

Dat veniam somnumque dies; impune licebit
Aestivam sermone benigno tendere noctem.
Quo mihi, fortuna si non conceditur uti?
Parcus ob haeredis curam nimiumque severus
Assidet 1 insano. Potare et spargere flores
Incipiam, patiarque vel 2 inconsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? operta recludit;
Spes jubet esse ratas; in proelia trudit inertem;
Sollicitis animis onus eximit; addocet artes.
Fecundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate 3 solutum?
Haec ego procurare 4 et idoneus imperor, et non
Invitus; ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nares; ne non et cantharus et lanx
Ostendat tibi te; ne fidos inter amicos
Sit qui dicta foras eliminet; ut coeat par
Jungaturque pari. Butram tibi Septiciumque,
Et nisi coena prior, potior conviva, Sabinum
Detinet, assumam, locus est et pluribus 5 umbris;
Sed nimis arcta premunt olidae convivia 6 caprae.
Tu, quotus esse velis, rescribe; et, rebus omissis,
Atria servantem postico falle clientem.

EPISTOLA VI.

AD NUMICIUM.

Nil admirari prope res est una, Numici,
Solaque, quae possit facere et servare beatum.
Hunc solem et stellas et decedentia certis
Tempora momentis sunt qui formidine nulla
Imbuti spectent: quid censes munera terrae?
Quid maris extremos Arabas ditantis et Indos?
Ludicra quid, plausus, et amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?

1 *Sedet proximus insano, eique est similis.*
2 *Stultus haberi.*
3 *Solutum a curis.*
4 *A ratione jubeor, tamquam idoneus ad hanc procurationem, ne, etc.*
5 *Convivis non invitatis.*
6 *Foetor sub axillis.*

Qui timet 1 his adversa, fere miratur eodem,
Quo cupiens, pacto: pavor est utrobique molestus:
Improvisa simul species exterret utrumque.
Gaudeat, an doleat; cupiat, metuatne; quid ad rem,
Si, quidquid vidit melius pejusve sua spe,
Defixis oculis animoque et corpore torpet?
Insani sapiens nomen ferat, aequus iniqui,
Ultra quam satis est virtutem si petat ipsam.
I, nunc, argentum, et marmor vetus, aeraque, et artes
Suspice; cum gemmis Tyrios mirare colores:
Gaude quod spectant oculi te mille loquentem:
Gnavus mane forum et vespertinus pete tectum:
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus; et, indignum, quod sit pejoribus ortus,
Hic tibi sit potius quam tu mirabilis illi.
Quidquid sub terra est; in apricum proferet aetas;
Defodiet condetque nitentia. Quum bene notum
Porticus Agrippae et via te conspexerit Appi,
Ire tamen restat Numa quo devenit et Ancus.
Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quaerem fugam morbi. Vis recte vivere? quis non?
Si virtus hoc una potest dare, fortis omissis
Hoc age deliciis. Virtutem 2 verba putes, ut
Lucum 3 ligna? 4 cave ne portus occupet alter,
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas.
Mille talenta 5 rotundentur, totidem altera; porro et
Tertia succedant, et quae pars quadret acervum.
Scilicet uxorem cum dote, fidemque, et amicos,
Et genus, et formam, regina pecunia donat:
Ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.
Mancipiis locuples eget aeris Cappadocum rex:
Ne 6 fueris hic tu. Chlamydes Lucullus, ut aiunt,
Si posset centum scenae praebere rogatus,
Qui possum tot? ait: tamen et quaeram, et quod habebo

1 *Pauperiem, contemptum, sibilos ignominiam, quae his bonis expetitis adversantur.*

2 *Num putas virtutem in verbis, non actione, consistere?*

3 *Lucus non ex solis arboribus constat ut silva, sed alicui numini sacer est.*

4 *Si in ea es sententia, cave mercator ne alter, etc.*

5 *Coacerventur, cumulentur*

6 *Nolo ego ut tu sis talis, qualis fuit rex Cappadociae, qui, una re abundans, ceteris egebat, sed philosophiam sequere, cui nihil deesse potest, et talis esto qualis fuit Lucullus.*

*

EPISTOLA VII.

AD MAECENATEM.

Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem 1 totum mendax desideror. Atqui,
Si me vivere vis, recteque videre valentem,
Quam mihi das aegro, dabis aegrotare timenti,
Maecenas, veniam; dum ficus prima calorque
Designatorem 2 decorat 3 lictoribus atris;
Dum pueris omnis pater et matercula pallet;
Officiosaque sedulitas et opella forensis
Adducit febres et testamenta 5 resignat.
Quod si bruma nives Albanis illinet agris,
Ad 5 mare descendet vates tuus, et sibi parcet,
Contractusque 6 leget; te, dulcis amice, reviset
Cum Zephyris, si concedes, et hirundine prima.
Non, quo more pyris vesci Calaber jubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. — Vescere sodes. —
Jam satis est. — At tu quantumvis tolle. — Benigne. —
Non invisa feres pueris munuscula parvis. —
Tam teneor dono, quam si dimittar onustus. —
Ut libet: haec porcis hodie comedenda relinquis. —
Prodigus et stultus donat quae spernit et odit.
Haec 7 seges ingratos tulit, et feret omnibus annis.
Vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus;
Nec tamen ignorat quid distent aera lupinis.
Dignum praestabo me etiam pro laude merentis.
Quod si me noles usquam discedere, reddes
Forte latus, nigros angusta fronta capillos;
Reddes dulce loqui; reddes ridere decorum.
Forte per angustam tenuis nitedula rimam
Repserat in cameram frumenti; pastaque rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra.

---

1 *Totum mensem Augustum absum.*
2 *Designator est qui constituendae funebri pompae praeest.*
3 *Ministris libitinariis pullatis.*
4 *Testamenta aperit post mortem testatoris.*
5 *Ad civitatem maritimam.*
6 *Parcus erit in legendo.*
7 *Haec inconsiderata rerum vilium et superfluarum donatio semper parit ingratos.*

Cui mustela procul, Si vis, ait, effugere isthinc,
Macra cavum repetes arctum, quem macra subisti.
Hac ego si compellor imagine, 1 cuncta resigno:
Nec somnum plebis laudo, satur 2 altilium; nec
Otia divitiis Arabum liberrima muto.
Saepe 3 verecundum laudasti; Rexque Paterque
Audisti 4 coram; nec verbo parcius absens:
Inspice si possum donata reponere laetus.
Haud male Telemachus, proles patientis Ulyxei:
Non 5 est aptus equis Ithace locus; ut neque planis
Porrectus spatiis, neque multae prodigus herbae:
Atreide, magis apta tibi tua dona relinquam.
Parvum parva decent: mihi jam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.
Strenuus et fortis, causisque Philippus agendis
Clarus 6 ab officiis octavam circiter horam,
Dum redit atque foro nimium distare 7 Carinas
Jam grandis natu queritur, conspexit, ut aiunt,
Adrasum quemdam vacua tonsoris in 8 umbra,
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
Demetri, (puer hic non laeve jussa Philippi
Accipiebat,) abi; quaere et refer, unde domo, quis,
Cujus fortunae; quo sit patre, quove patrono.
It, redit, et narrat: Vulteium nomine Menam,
Praeconem, tenui censu, sine crimine notum;
Et 9 properare loco, et 10 cessare, et 11 quaerere, et uti,
Gaudentem parvisque sodalibus et lare certo,
Et ludis, et, post decisa negotia, 12 Campo.
Scitari libet ex ipso quaecumque referes: dic

---

1 *Omnia quae mihi dedisti restituo.*
2 *Satur avium domi saginatarum.*
3 *Me paucis contentum.*
4 *Appellatus es a me rex, propter munificentiam, pater vero propter tuum erga me amorem, sive praesens tecum sum, sive absens.*
5 *Verba Telemachi ad Menelaum.*
6 *A forensibus.*
7 *Viam Romae, in qua via domus erat Philippi.*
8 *In tonstrina.*
9 *Et viatorem, vel mercatorem agere, lucri causa.*
10 *Interdum otiari.*
11 *Divitias acquirere, iisque uti*, quod non facit avarus.
12 *Campo Martio, ubi valetudinis causa corpus exercebat.*

Ad coenam veniat. Non sane credere Mena:
Mirari secum tacitus. Quid multa? Benigne,
Respondet.—Neget ille mihi?—Negat improbus, et te
Negligit, aut horret. — Vulteium mane Philippus
Vilia vendentem tunicato 1 scruta popello
Occupat, et salvere jubet prior. Ille Philippo
Excusare laborem et mercenaria vincla,
Quod non mane domum venisset; denique, quod non
Providisset 2 eum. — Sic ignovisse putato
Me tibi, si coenas hodie mecum. — Ut libet. — Ergo
Post nonam venies: nunc i, rem strenuus auge.
Ut ventum ad coenam est, dicenda tacenda locutus,
Tandem dormitum dimittitur. Hic, ubi saepe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum,
Mane cliens, et jam 3 certus conviva, jubetur
Rura suburbana 4 indictis comes ire Latinis.
Impositus mannis arvum coelumque Sabinum
Non cessat laudare. Videt, ridetque Philippus:
Et, sibi dum requiem, dum risus undique quaerit,
Dum septem donat sestertia, mutua septem
Promittit, persuadet uti mercetur agellum.
Mercatur: ne te longis ambagibus ultra
Quam satis est morer; ex nitido fit rusticus, atque
Sulcos et vineta crepat mera, praeparat ulmos,
Immoritur studiis, et amore senescit habendi.
Verum ubi oves furto, morbo periere capellae,
Spem mentita seges, bos est enectus arando;
Offensus damnis, media de nocte caballum
Arripit, iratusque Philippi tendit ad aedes.
Quem simul aspexit scabrum intonsumque Philippus, —
Durus, ait, Vultei, nimis 5 attentusque videris
Esse mihi — Pol, me miserum, patrone, vocares,
Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen.
Quod te per Genium, dextramque, Deosque Penates
Obsecro et obtestor, vitae me redde priori. —
Qui semel aspexit quantum dimissa petitis
Praestent, mature redeat, repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo ac pede 9 verum est.

---

1 *Merces viles.*
2 *Ante vidisset.*
3 *Quotidianus conviva.*
4 *Feriis Latinis a consule imperatis.*
5 *Attentus ad rem, id est avarus.*
6 *Aequum est.*

EPISTOLA VIII.

AD CELSUM ALBINOVANUM.

Celso 1 gaudere et bene rem gerere Albinovano,
Musa rogata, refer, comiti scribaeque Neronis.
Si quaeret quid agam, dic, multa et pulchra 2 minantem,
Vivere nec recte, nec suaviter 1 haud quia grando
Contuderit vites, oleamve momorderit aestus;
Nec quia longinquis armentum aegrotet in arvis;
Sed quia, mente minus validus quam corpore toto,
Nil audire velim, nil discere, quod levet aegrum;
Fidis offendar medicis, irascar amicis,
Cur 3 me funesto properent arcere veterno;
Quae nocuere 4 sequar; fugiam quae profore credam;
Romae Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
Post haec, ut valeat, quo pacto rem gerat et se,
Ut placeat 5 juveni, percontare, utque cohorti.
Si dicet, Recte: primum gaudere; subinde
Praeceptum auriculis hoc instillare memento:
Ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

EPISTOLA IX.

AD CLAUDIUM NERONEM.

Septimius, Claudi, nimirum intelligit unus
Quanti me facias: nam, quum rogat, et prece cogit
Scilicet, ut tibi se laudare et tradere coner,
Dignum 6 mente domoque legentis honesta Neronis;
Munere quum fungi propioris censet amici;
Quid possim videt ac novit me valdius ipso.
Multa quidem dixi cur excusatus abirem;

1 *Ordo est: O Musa a me rogata, renuntia Celso Albinovano, ut gaudeat et bene rem gerat.*
2 *Superbe permittentem.*
3 *Propterea quod.*
4 *Quia sequar quae, etc.*
5 *Neroni.*
6 *Dignum amicitia, et contubernio Neronis legentis, id est eligentis res honestas et honestos viros.*

Sed timui mea ne finxisse minora putaret,
Dissimulator opis propriae, mihi commodus uni.
Sic ego, majoris fugiens opprobria culpae,
Frontis 1 ad urbanae descendi praemia. Quod si
Depositum laudas ob amici jussa pudorem,
Scribe 2 tui gregis hunc, et fortem crede bonumque.

EPISTOLA X.

AD FUSCUM ARISTIUM.

Urbis amatorem Fuscum salvere jubemus
Ruris amatores; ac in re scilicet una
Multum dissimiles, ad cetera pene 3 gemelli.
Fraternis animis, quidquid negat alter: et alter:
Annuimus pariter, vetuli notique columbi;
Tu nidum servas, ego laudo ruris amoeni
Rivos, et musco circumlita saxa, nemusque.
Quid quaeris? vivo, et regno, simul ista reliqui
Quae vos ad coelum effertis rumore secundo:
Utque 4 sacerdotis fugitivus, liba recuso;
Pane egeo, jam mellitis potiore placentis.
Vivere naturae si convenienter oportet,
Ponendaeque domo quaerenda est area primum;
Novistine locum potiorem rure beato?
Est 5 ubi plus tepeant hiemes? ubi gratior aura
Leniat et rabiem Canis, et momenta Leonis,
Quum semel accepit solem furibundus acutum?
Est ubi divellat somnos minus invida cura?
Deterius 6 Libycis olet aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quam quae per pronum trepidat cum murmure rivum?

---

1 *Descendi ad impudentiam seu inverecundiam, quae frontis perfrictae est praemium. Urbani enim perfrictioris oris esse solent quam rustici.*

2 *De tuo grege esse, et amicorum numero.*

3 *Simillimi.*

4 *Ut improbus sacerdotis servus, qui liba edere consuevit, tandem desiderat panem.*

5 *Est-ne locus ullus ubi, etc.*

6 *Numquid herba deterius aut olet aut nitet quam lapilli, id est marmora ex Numidia advecta, ex quibus Romae fiunt pavimenta?*

Nempe 1 inter varias nutritur silva columnas,
Laudaturque domus longos quae prospicit agros.
Naturam expelles furca, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.
Non 2, qui 3 Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquitanem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum propiusve medullis,
Quam qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nivio delectavere secundae,
Mutatae quatient. Si quid mirabere, pones
Invitus. Fuge magna; licet sub paupere tecto
Reges et regum vita praecurrere amicos.
Cervus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis, fraenumque recepit:
Sed, postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non fraenum depulit ore.
Sic qui, pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehet improbus, atque
Serviet aeternum, quia parvo nesciet uti.
Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
Si pede major erit, subvertet: si minor, 4 uret,
Laetus sorte tua vives sapienter, Aristi;
Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere quam satis est, ac non cessare, videbor.
Imperat aut servit collecta pecunia cuique,
Tortum 5 digna sequi potius, quam ducere, funem.
Haec tibi 6 dictabam post fanum putre Vacunae,
Excepto quód non simul esses, cetera laetus.

---

1 *Apparet enim vitam rusticam suaviorem esse quam urbanam, quia divites, quasi natura duce, in suis aedificiis urbem ruri similem reddere student. Nam arbores in hortis spatiosis consuerunt, etc.*

2 *Is non accipiet certius damnum, qui nescit discernere purpuras, quam qui, etc.*

3 *Cum purpura Sidonia comparare lanas succo Aquinati tinctas.*

4 *Pedem laedet.*

5 *Quae debet potius trahi quam trahere, id est servire potius quam imperare. Est allegoria ducta ab iis qui restim ducunt.*

6 *Haec dictabam puero meo scribenti, ut ad te mitterem.*

EPISTOLA XI.

AD BULLATIUM.

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?
Quid concinna Samos? quid Croesi regia Sardis?
Smyrna quid et Colophon? majora minorave fama?
Cunctaque 1 prae Campo et Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex urbibus una?
An Lebedum laudas, odio maris atque viarum? —
Scis Lebedus quid sit; Gabiis desertior atque
Fidenis vicus: tamen illic vivere vellem;
Oblitusque meorum, obliviscendus et illis,
Neptunum procul e terra spectare furentem. —
Sed neque qui Capua Romam petit, imbre lutoque
Aspersus, volet in caupona vivere: nec, qui
Frigus collegit, furnos et balnea laudat,
Ut fortunatam plene praestantia vitam:
Nec, si te validus jactaverit Auster in alto,
Idcirco navem trans Aegaeum mare vendas.
Incolumi 2 Rhodos et Mitylene pulchra facit, quod
Paenula 3 solstitio, 4 campestre nivalibus auris,
Per 5 brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
Dum licet, et vultum servat fortuna benignum,
Romae laudetur Samos, et Chios, et rodos absens.
Tu, quamcumque Deus tibi fortunaverit horam
Grata sume manu; neu dulcia differ in annum,
Ut quocumque loco fueris, vixisse libente
Te dicas: nam, si ratio et prudentia curas,
Non, 6 locus effusi late maris arbiter, aufert;
Coelum, non animum, mutant, qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia: navibus atque

---

1 *An cuncta illa videntur vilia, comparatione facta cum campo Martio et Roma?*

2 *Homini sanae mentis.*

3 *Vestis densa solstitio aestivo, id est aestate inutilis.*

4 *Vestis tenuis, qua juvenes in campo Martio se exercentes utebantur.*

5 *Quod facit natatio in Tiberi per hiemem. Quis enim tunc nataret?*

6 *Non urbs, neque tota terra, quae suo situ et arbitrio maris undas arcet, sed sola animi tranquillitas beatum efficit.*

Quatrigis petimus bene vivere. Quod petis, hic est,
Est Ulubris, animus si te non deficit aequus.

EPISTOLA XII.
AD ICCIUM.

Fructibus Agrippae Siculis, quos colligis, Icci,
Si recte frueris, non est ut copia major
Ab Jove donari possit tibi: tolle querelas;
Pauper enim non est 1 cui rerum suppetit usus.
Si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil
Divitiae poterunt regales addere majus.
Si forte in medio positorum abstemius herbis
Vivis et urtica, sic vives 2 protinus, ut te
Confestim liquidus Fortunae rivus 3 inauret:
Vel quia naturam mutare pecunia nescit;
Vel quia cuncta putas una virtute minora.
Miramur si Democriti pecus edit agellos
Cultaque, 4 dum peregre est animus sine corpore velox;
Quum tu, inter scabiem tantam et contagia lucri,
Nil parvum sapias, et haduc sublimia cures,
Quae mare compescant causae, quid temperet annum;
Stellae sponte sua jussaene vagentur et errent;
Quid premat obscurum lunae, quid proferat, orbem;
Quid velit et possit rerum concordia discors;
Empedocles, an Stertinium deliret acumen?
Verum, seu pisces, 5 seu porrum, et caepe trucidas,
Utere Pompeio Grospho; et, si quid petet, ultro
Defer: nil Grosphus nisi verum orabit et aequum.
Vilis 6 amicorum est annona, bonis ubi quid de' st.
Ne tamen ignores quo sit Romana loco res:
Cantaber Agrippae, Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit: jus imperiumque Phraates
Caesaris accepit 7 genibus minor: aurea fruges
Italiae pleno diffudit Copia cornu.

---

1 *Cui nihil ad vitam deest.*
2 *Deinceps.*
3 *Ut te divitem faciat.*
4 *In rerum magnarum contemplatione occupatus.*
5 *Seu nihil aliud occidis in coenam nisi porrum et caepe. Impropria est vel ironica locutio.*
6 *Parvo constant amici, quum viris bonis aliquid deest.*
7 *Supplex, et ad genua Caesaris devolutus.*

EPISTOLA XIII.

AD VINIUM ASELLAM.

Ut 1 proficiscentem docui te saepe diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vini,
Si validus, si laetus erit, si denique poscet;
Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
Sedulus importes opera vehemente minister.
Si te forte meae gravis uret sarcina chartae,
Abjicito potius, quam quo perferre juberis
Clitellas 2 ferus impingas, Asinaeque paternum
Cognomen vertas in risum, et fabula fias.
Viribus uteris per clivos, flumina, lamas.
Victor propositi simul ac perveneris illuc,
Sic positum servabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum,
Ut vinosa glomos furtivae Pyrrhia lanae,
Ut cum pileolo soleas conviva 3 tribulis.
Ne vulgo narres te sudavisse ferendo
Carmina quae possint oculos auresque morari
Caesaris: oratus multa prece, 4 nitere porro.
Vade, vale; cave ne titubes, mandataque frangas.

EPISTOLA XIV.

AD VILLICUM SUUM.

Villice silvarum et mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, et
Quinque bonos solitum Variam dimittere 5 patrés,
Certemus spinas animone ego fortius, an tu
Evellas agro; et melior sit Horatius, an res.
Me quamvis Lamiae pietas et cura moratur,

1 *Quemadmodum.*

2 *Ne tamquam stupidus sub onere meorum librorum corruas, clitellas asini more in terram impegendo, idque in Augusti oculis, quum ei libros trades.*

3 *Vicinus ex eadem tribu.*

4 *Da omnem operam.*

5 *Romanos senatores, vel homines grandes natu ad lites in Varia discernendas.*

Fratrem moerentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter; tamen isthuc mens animusque
Fert, et amat spatiis obstantia rumpere claustra.
Rure ego viventem, tu dicis in urbe, beatum:
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
Stultus uterque locum immeritum causatur inique,
In culpa est animus, qui se non effugit umquam.
Tu mediastinus tacita prece rura petebas,
Nunc urbem et ludos et balnea villicus optas:
Me constare mihi scis, et discedere tristem,
Quandocumque trahunt invisa negotia Romam.
Non eadem miramur; eo disconvenit inter
Meque et te: nam, quae deserta et inhospita tesqua
Credis, amoena vocat mecum qui sentit, et odit
Quae tu pulchra putas. Fornix tibi et uncta popina
Incutiunt urbis desiderium, video; et quod
Angulus iste feret piper et thus ocius uva;
Nec vicina subest vinum praebere taberna
Quae possit tibi; nec meretrix tibicina, cujus
Ad 1 strepitum salias terrae gravis. Et tamen urges
Jampridem non tacta ligonibus arva, bovemque
Disjunctum 2 curas, et strictis frondibus 3 exples:
Addit opus pigro rivus si decidit imber,
Multa 4 mole docendus aprico parcere prato.
Nunc, age, 5 quid nostrum concentum dividat, audi.
Quem lenues decuere togae nitidique capilli,
Quem nosti bibulum media de luce Falerni,
Coena brevis juvat, et prope rivum somnus in herba:
Nec 6 lusisse pudet: sed non incidere ludum.
Non isthic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat 7; non odio obscuro morsuque venenat.
Rident vicini glebas et saxa moventem.
Cum servis urbana 8 diaria rodere mavis;

---

1 *Ad cujus strepitum in cithara vel tibia, tu saltes inscienter, quasi terrae inutile pondus.*

2 *Bovem ab altero separatum, et otiosum pascis.*

3 *Collectis frondibus saturas.*

4 *Multis molibus, scilicet saxis, fossis, aggeribus avertendus, ut prato parcat, id est ut prato non noceat.*

5 *Quid nostram concordiam dissolvat.*

6 *Non pudet genio indulsisse; sed putet non abrumpere vitam intemperatam et libidinosam.*

7 *Maligno oculo atterit.*

8 *Rodere diaria, id est tenuiter vivere.*

Horum tu in numerum voto ruis. Invidet usum
Lignorum et pecoris tibi calo argutus et horti.
Optat ephippia bos piger; optat arare caballus.
Quam scit uterque, libens censebo, exerceat artem.

EPISTOLA XV.

AD NUMONIUM VALAM.

Quae 1 sit hiems Veliae, quod coelum, Vala, Salerni,
Quorum hominum regio, et qualis via: (nam mihi Baias
Musa 2 supervacuas Antonius, et tamen illis
Me faciat invisum, gelida quum perluor unda
Per medium frigus: sane myrteta relinqui,
Dictaque cessantem nervis elidere morbum
Sulphura 3 contemni, vicus, gemit, invidus aegris
Qui caput et stomachum supponere fontibus audent
Clusinis 4, Gabiosque petunt et frigida rura:
Mutandus locus est, et diversoria nota
Praeteragendus equus: 5 Quo tendis? non mihi Cumas
Est iter, aut Baias, laeva stomachosus habena
Dicet eques: sed equis fraenato est auris in ore:)
Major 6 utrum 7 populum frumenti copia pascat;
Collectosne bibant imbres, puteosne perennes
Jugis aquae: (8 nam vina nihil moror illius orae:
Rure meo possum quidvis perferre patique;
Ad mare quum veni, 9 generosum et lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
In venas animumque meum, quod verba ministret.)

---

1 *Hic longum est hyperbaton usque ad versum* 24, *ut sit ordo: Par est te scribere nobis ac nos tibi credere, quae hiems sit Veliae, id est quae aeris qualitas in hieme, etc.*

2 *Antonius Musa, Augusti medicus clarissimus, dicit aquas calidas Baianas ad valetudinem meam non esse utiles.*

3 *Aquas sulphuratas.*

4 *Aquis frigidis in Etruria, sic nominatis a Clusio Etruriae oppido.*

5 *Verba sunt Horatii aut cujusvis ad equum suum.*

6 *Repete versum* 25. *Par est te scribere utrum etc.*

7 *In Velia, vel Salerno*

8 *Vina aquosa quae in Velia et Salerno nascuntur non desiderio*

9 *Nobile vinum.*

Tractus uter plures lepores, uter educet apros;
Utra magis pisces et echinos aequora celent;
Pinguis ut inde domum possim 1 Phaeaxque reverti:
Scribere te nobis, tibi nos accredere, par est.
Maenius, ut, rebus maternis atque paternis
Fortiter absumptis, 2 urbanus coepit haberi,
Scurra vagus, non qui certum 3 praesepe teneret,
Impransus non qui civem dignosceret hoste,
Quaelibet in quemvis opprobria fingere saevus,
Pernicies et tempestas 4 barathrumque macelli,
Quidquid quaesierat, ventri donabat avaro.
Hic 5, ubi nequitiae fautoribus et timidis nil
Aut paulum abstulerat, patinas coenabat omasi,
Vilis et agninae, tribus ursis quod satis esset;
Scilicet 6 ut ventres lamna candente nepotum
Diceret urendos, correctus. Maenius idem
Quidquid erat nactus praedae majoris, ubi omne
Verterat 7 in fumum et cinerem, Non hercule miror,
Aiebat, si qui comedunt bona, quum sit obeso
Nil melius turdo, nil vulva pulchrius ampla.
Nimirum hic ego sum; nam tuta et parvula laudo,
Quum res deficiunt, satis inter vilia fortis:
Verum, ubi quid melius contingit et unctius, idem
Vos sapere et solos aio bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

EPISTOLA XVI.

AD QUINCTIUM.

Ne perconteris fundus meus, optime Quincti,
Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivae,
Pomisne, an pratis, an amicta vitibus ulmo;
Scribetur forma loquaciter et situs agri.
Continui montes, nisi dissocientur opaca

1 *Nitidus splenditusque, quales erant Phaeaces, populi luxuriosi et voluptarii.*

2 *Facetus, ad divitum mensas risum movens.*

3 *Domum statam aut mensam.*

4 *Devorator. Est enim barathrum profunda vorago.*

5 *Maenius quum a nequitiae fautoribus, id est luxuriosis, parum, et a timidis, id est avaris, nihil auferret.*

6 *Ita ut inopia et egestate correctus diceret, etc.*

7 *Postquam omnia consumpserat.*

Valle; sed ut veniens dextrum latus aspiciat sol,
Laevum decedens curru fugiente vaporet.
Temperiem laudes. Quid, si rubicunda benigne
Corna vepres et pruna ferunt? si quercus et ilex
Multa fruge pecus, multa dominum juvat umbra?
Dicas 1 adductum proprius frondere Tarentum.
Fons 2 etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam nec purior ambiat Hebrus,
Infirmo capiti fluit 3 utilis, utilis alvo.
Hic latebrae dulces, et jam, si credis, amoenae,
Incolumem tibi me praestant septembribus horis.
Tu recte vivis, si curas esse quod 4 audis:
Jactamus jampridem omnis te Roma beatum.
Sed vereor ne cui de te plus quam tibi credas;
Neve putes alium sapiente bonoque beatum;
Neu, si te populus sanum recteque valentem
Dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
Dissimules; donec manibus tremor incidat 5 unctis.
Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
Si quis bella 6 tibi terra pugnata marique
Dicat, et his verbis vacuas permulceat aures,
» Tene magis salvum populus velit, an populum tu,
» Servet in ambiguo, qui consulit et tibi et urbi,
» Juppiter »; Augusti laudes agnoscere possis.
Quum pateris sapiens emendatusque vocari,
Respondesne 7 tuo, dic sodes, nomine? — Nempe
Vir bonus et prudens dici delector. — Ego, ac tu.
Qui 8 dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet; ut, si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.
Pone 9, meum est, inquit. Pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum;

1 *Dicere potes agrum meum tam esse amoenum quam es Tarentum.*

2 *Est etiam in agro meo fons tam uber ut dignus sit appellari fluvius.*

3 *Salubris.*

4 *Quod audis de te, id est quod diceris esse, nempe si talis sis qualem te fama testatur.*

5 *Cibo unctis.*

6 *Bella abs te gesta.*

7 *Itane respondes, quasi nominatim sis appellatus?*

8 *Sed populus inconstans, qui, etc.*

9 *Depone honorem, inquit populus.*

Mordear 1 opprobriis falsis, mutemve colorem?
Falsus honor juvat et mendax infamia terret
Quem, nisi mendosum et medicandum? Vir bonus est quis?
Qui consulta patrum, qui leges juraque servat:
Quo multae magnaeque secantur judice lites;
Quo res sponsore et quo causae teste tenentur.
Sed videt hunc omnis domus et vicinia tota
Introrsum turpem speciosum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat
Servus: Habes pretium, loris non ureris, aio. —
Non hominem occidi. — Non pasces in cruce corvos. —
Sub bonus et frugi. — Renuit negat atque 2 Sabellus:
Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, et 3 opertum milvus hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore;
Tu nihil admittes in te formidine poenae.
Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.
Nam de mille fabe modiis quum surripis unum,
Damnum est, non facinus, mihi pacto lenius isto.
Vir 4 bonus, omne forum quem spectat et omne tribunal,
Quandocumque Deos vel porco vel bove placat,
Jane pater, clare, clare quum dixit, Apollo;
Labra 5 movet, metuens audiri: Pulchra 6 Laverna,
Da mihi fallere, da justum sanctumque videri,
Noctem peccatis et fraudibus objice nubem.
Qui melior servo, qui liberior sit avarus,
In triviis fixum quum se demittit ob assem,
Non video; nam qui cupiet, metuet quoque; porro,
Qui metuens vivit, liber mihi non erit umquam.
Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat et obruitur re.
Vendere quum possis captivum, occidere noli:
Serviet utiliter: sine pascat durus aretque;
Naviget ac mediis hiemet mercator in undis;
Annonae prosit; portet frumenta penusque.

---

1 *Commovearne his falsis criminationibus?*

2 *Horatius in agro suo Sabino existens.*

3 *Occultam humum: non desinunt tamen hae ferae rapaces esse. Sic tu, etc.*

4 *Non vere, sed opinione vulgi.*

5 *Summissa voce loquitur, nolens ea audiri ab assistentibus quae secum precatur, sic, o pulchra Laverna, etc.*

6 *Dea furum.*

Vir 1 bonus et sapiens audebit dicere: Pentheu,
Rector Thebarum, quid me perferre patique
Indignum coges?—Adimam bona. —Nempe pecus, rem,
Lectos, argentum: tollas licet. — In manicis et
Compedibus saevo te sub custode tenebo. —
Ipse Deus, simul atque volam, me solvet. — Opinor,
Hoc sentit: Moriar; mors ultima linea rerum est.

EPISTOLA XVII.

AD SCÆVAM.

Quamvis, Scaeva, satis per te tibi consulis, et scis
Quo tandem pacto deceat 2 majoribus uti,
Disce, docendus adhuc, quae censet 3 amiculus; ut si
Caecus iter monstrare velit: tamen aspice si quid
Et nos, 4 quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies et primam somnus in horam
Delectat; si te pulvis strepitusque rotarum,
Si laedit caupona, Ferentinum ire jubebo:
Nam neque divitibus contingunt gaudia solis;
Nec vixit male, qui natus moriensque 5 fefellit.
Si prodesse tuis, pauloque benignius ipsum
Te tractare voles, accedes 6 siccus ad unctum. —
Si 7 pranderet olus patienter, regibus uti,
Nollet Aristippus. — 8 Si sciret regibus uti,
Fastidiret olus, qui me notat. — Utrius horum
Verba probes et facta, doce; vel junior audi
Cur sit Aristippi potior sententia. Namque
Mordacem 9 Cynicum sic eludebat, ut aiunt: —
Scurror ego ipse mihi, populo tu; rectius 10 hoc et
Splendidius multo est: equus ut me portet, alat rex,

---

1 *Vir re vera bonus, et sapiens audebit cum Bacco sic alloqui Penthea.*
2 *Cum majoribus vivere et versari.*
3 *Ego Horatius, tuus amicus.*
4 *Quod ejus modi sit, ut velis in rem tuam vertere.*
5 *Qui adeo obscure vixit ut ab hominibus ignoraretur.*
6 *Inops ad opulentum.*
7 *Hoc est dictum Diogenis in Aristippum.*
8 *Aristippi responsum.*
9 *Diogenem his verbis irridebat.*
10 *Sibi scurrari.*

Officium facio; tu poscis 1 vilia rerum,
Dante minor, quamvis fers te nullius egentem. —
Omnis Aristippum decuit color et status et res,
Tentantem majora, fere praesentibus 2 aequum.
Contra, 3 quem duplici panno patientia velat,
Mirabor, vitae via si conversa decebit.
Alter 4 purpureum non expectabit amictum,
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
Personamque feret non inconcinnus utramque:
Alter 5 Mileti textam cane pejus angue
Vitabit chlamydem; morietur frigore, si non
Rettuleris pannum: refer, et sine vivat ineptus.
Res gerere et captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Jovis et coelestia tentat:
Principibus placuisse viris, non ultima laus est.
Non cuivis homini contingit adire Corinthum.
Sedit, qui timuit ne non succederet; esto:
Quid? qui pervenit, fecitne viriliter? Atqui
Hic est, aut nusquam, quod quaerimus: hic onus horret,
Ut parvis animis et parvo corpore majus;
Hic subit et perfert. Aut virtus nomen inane est,
Aut decus et pretium recte petit experiens vir.
Coram 6 rege sua de paupertate tacentes
Plus poscente ferent. Distat, sumasne pudenter,
An rapias: atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
« Indotata mihi soror est, paupercula mater,
« Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus, «
Qui dicit, clamat: « Victum date «. Succinit alter:
« Et mihi dividuo 7 findetur munere quadra. «
Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis, et rixae multo minus, invidiaeque.
Brundusium comes aut Surrentum ductus amoenum,
Qui queritur salebras et acerbum frigus et imbres,
Aut cistam effractam aut subducta viatica plorat,

---

1 *Tu, Cynice, res viles poscis.*
2 *Praesentibus contentum.*
3 *Diogenem Cynicum.*
4 *Aristippus.*
5 *Diogenes vestem pretiosam rejiciet; ex optima lana factam in Mileto, Asiae insula.*
6 *Coram amico suo potentiore.*
7 *Communicetur inter nos quadra, id est quarta pars panis, munere diviso.*

Nota 1 refert meretricis acumina, saepe 2 catellam,
Saepe periscelidem raptum sibi flentis; uti mox
Nulla fides damnis verisque doloribus adsit.
Nec semel irrisus triviis attollere curat
Fracto crure 3 planum; licet illi plurima 4 manet
Lacryma; per sanctum juratus dicat Osirim,
Credite, non ludo; crudeles, tollite claudum.
Quaere 5 peregrinum, vicinia rauca reclamat.

EPISTOLA XVIII.

AD LOLLIUM.

Si bene te novi, metues, liberrima Lolli,
Scurrantis 6 speciem praebere, professus amicum.
Ut matrona meretrici dispar erit atque
Discolor, infido scurrae distabit amicus.
Est huic diversum vitio vitium prope majus,
Asperitas agrestis et inconcinna gravisque,
Quae se commendat tonsa cute, dentibus atris;
Dum vult libertas dici mera, veraque virtus.
Virtus est medium vitiorum et 7 utrimque reductum.
Alter in obsequium plus aequo pronus, et imi
Derisor 8 lecti, sic nutum divitis horret,
Sic 9 iterat voces, et verba cadentia tollit,
Ut puerum saevo credas dictata magistro
Reddere, 10 vel partes mimum tractare secundas.
Alter 11 rixatur de lana saepe caprina,
Propugnat nugis armatus: scilicet, ut non

---

1 *Imitatur astutias meretricis.*

2 *Monile muliebre. Est diminutivum a catena.*

3 *Impostorem, qui in trivio sibi crus fractum esse mentiebatur.*

4 *Emanet, id est quamvis ille planus affatim lacrymetur.*

5 *Vicini multo clamore rauci reclamant illi plano: Quaere peregrinum aliquem qui fraudes tuas non norit.*

6 *Hominis, pabuli causa, turpiter adulantis.*

7 *Ab utroque extremo, id est excessu ut defectu remotum.*

8 *Qui deridet homines in infima parte lecti accumbentes.*

9 *Sic repetit voces divitis, quasi admirans.*

10 *Ut credas histrionem secundas partes comoediae agere cum voce submissiore vultuque humiliore, quam qui agit primas.*

11 *Agrestis reprehensor.*

Sit mihi prima fides, et vere quod placet, ut non
Acriter elatrem, 1 pretium aetas altera sordet.
Ambigitur quid enim? 2 Castor sciat an Dolichos plus,
Brundusium Minuci melius via ducat, an Appi.
Quem 3 damnosa Venus, quem praeceps alea nudat,
Gloria quem supra vires et vestit et ungit,
Quem tenet argenti sitis importuna famesque,
Quem paupertatis pudor et fuga, dives amicus,
Saepe 4 decem vitiis instructior, odit et horret:
Aut, si non odit, regit; ac, veluti pia mater,
Plus quam se sapere et virtutibus esse priorem
Vult, et ait 5 prope vera: Meae contendere noli,
Stultitiam patiuntur opes; tibi parvula res est:
Arcta decet sanum comitem toga; desine mecum
Certare. Eutrapelus cuicumque nocere volebat
Vestimenta dabat pretiosa. 6 Beatus enim jam
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia et spes;
Dormiet in lucem; scorto postponet honestum
Officium; 7 nummos alienos pascet; ad imum
Thrax 8 erit, aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis ullius umquam;
Commissumque teges, et vino tortus et ira.
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes;
Nec, quum venari volet 9 ille, poëmata panges.
Gratia sic fratrum geminorum, Amphionis atque
Zethi, dissiluit, 10 donec suspecta severo
Conticuit lyra. Fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion: tu cede potentis amici
Lenibus imperiis; quotiesque educet in agros
Aetolis onerata plagis jumenta canesque,
Surge, et inhumanae senium depone Camoenae,
Coenes ut pariter pulmenta laboribus empta.

---

1 *Si pretii loco altera vita vel aetas longior mihi detur, ut non, etc.; certe contemnam.*

2 *Utrum Castor gladiator, an Dolichos sit scientior.*

3 *Ordo est: Dives amicus multo vitiosior quam amicus minor odit eum, quem damnosa libido, etc.*

4 *Multis vitiis.*

5 *Veris propinqua.*

6 *Dives factus, fortuna sua jam mutata.*

7 *Nummos foenore augebit.*

8 *Efficitur gladiator, urgente rerum inopia.*

9 *Ille superior amicus.*

10 *Donec lyra Amphionis, Zetho odiosa, desiit sonare.*

Romanis [1] solemne viris opus, utile famae,
Vitaeque et membris; praesertim quum valeas, et
Vel cursu superare canem, vel viribus aprum,
Possis: adde, virilia quod [2] speciosius arma
Non est qui tractet: scis [3] quo clamore coronae
Proelia sustineas campestria; denique saevam
Militiam puer et Cantabrica bella tulisti
Sub duce qui templis Parthorum [4] signa refigit
Nunc, et si quid abest, Italis adjudicat armis.
Ac, ne te retrahas, et inexcusabilis abstes,
Quamvis nil extra numerum fecisse modumque
Curas, interdum nugaris rure paterno:
Partitur [5] lintres exercitus; Actia pugna
Te duce per pueros hostili more refertur;
Adversarius est frater; [6] lacus, Hadria; donec
lteratrum velox victoria fronde coronet.
nsentire suis studiis [7] qui crediderit te,
utor utroque tuum laudabit [8] pollice ludum.
otinus ut moneam, si quid monitoris eges tu,
id de quoque viro, et cui dicas, saepe videto.
rcunctatorem fugito; nam garrulus idem est,
c retinent patulae commissa fideliter aures;
semel emissum volat irrevocabile verbum.
alem commendes etiam atque etiam aspice; ne mox
utiant aliena tibi peccata pudorem.
Fa limur, [9] et quondam non dignum tradimus: ergo,
Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri:
Ut penitus notum, [10] si teneut crimina, serves,
Tuterisque tuo fidentem praesidio, qui
Dente [11] Theonino quum circumroditur, ecquid
Ad te post paulo ventura pericula sentis?

---

1 *Venari opus est usitatum Romanis.*
2 *Decentius quam tu, o Lolli.*
3 *Quo applausi populi circumstantis.*
4 *Signa quae Crassus amiserat.*
5 *Exercitus dividit naviculas inter se.*
6 *Lacus in fundo patris tui simulat mare Hadriaticum, in quo navale proelium gestum est inter Augustum et Antonium.*
7 *Augustus.*
8 *Utraque manu, id est summopere comprobabit.*
9 *Et aliquando indignum alteri commendamus.*
10 *Si malevoli falso eum culpent.*
11 *Invidis detrectatoribus.* Fuit Theon poeta maledicentissimus.

Nam tua res agitur, paries quum proximus ardet;
Et neglecta solent incendia sumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici;
Expertus metuit. Tu, dum tua navis in alto est,
Hoc age ne mutata retrorsum te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi;
Sedatum celeres, agilem gnavumque remissi:
Potores bibuli media de nocte Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula; quamvis
Nocturnos jures te formidare 1 vapores.
Deme supercilio nubem: plerumque modestus
Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges, et percontabere doctos,
Qua ratione queas traducere leniter aevum;
Ne te semper inops agitet vexetque cupido,
Ne pavor, et rerum mediocriter utilium spes:
Virtutem 2 doctrina paret, naturane donet;
Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum;
Quid 3 pure tranquillet, honos, an dulce lucellum,
An secretum iter, et fallentis semita vitae.
Me quoties reficit gelidus Digentia rivus,
Quem 4 Mandela bibit, rugosus frigore pagus,
Quid sentire putas? quid credis, amice, precari?
Sit mihi quod nunc est, etiam minus: et mihi vivam
Quod superest aevi, si quid superesse volunt Di:
Sit bona librorum et provisae frugis in annum
Copia; neu fluitem dubiae spe pendulus horae.
Sed satis est orare Jovem quae donat et aufert;
Det vitam, det opes, aequum mi animum ipse parabo.

EPISTOLA XIX.

AD MÆCENATEM.

Prisco si credis, Maecenas docte, Cratino,
Nulla placere diu nec vivere carmina possunt;
Quae scribuntur aquae potoribus, ut 5 male sanos
Ascripsit Liber Satyris Faunisque poetas,

1 *Vapores vini.*
2 *Utrum virtutem.*
3 *Quid vere animum tranquillum reddat.*
4 *Mandela est pagus in Sabinis, cujus incolae frigore contracti aquam Digentiae bibunt.*
5 *Divino furore correptos et extra se positos.*

Vina fere dulces oluerunt mane Camoenae.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus:
Ennius ipse pater numquam, nisi potus, ad arma
Prosiluit dicenda, « 1 Forum putealque Libonis
» Mandabo siccis, adimam cantare severis ».
Hoc 2 simul edixit, non cessavere poetae
Nocturno certare mero, putere diurno.
Quid, si quis vultu torvo ferus et pede nudo
Exiguaeque togae simulet textore Catonem,
Virtutemne repraesentet moresque Catonis?
Rupit 3 Iarbitam Timagenis aemula lingua,
Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.
Decipit exemplar vitiis imitabile: quod si
Pallerem 4 casu, biberent exangue cuminum.
O imitatores, servum pecus, ut mihi saepe
Bilem, saepe jocum, vestri movere tumltus!
Libera per vacuum posui vestigia 5 princeps;
Non aliena meo pressi pede. Qui sibi fidit,
Dux regit examen. 6 Parios ego primus iambos
Ostendi Latio, numeros animosque sequutus
Archilochi, non res et 7 agentia verba Lycamben.
Ac ne me foliis ideo brevioribus ornes
Quod timui mutare modos et carminis artem,
Temperat 8 Archilochi Musam pede mascula Sappho,
Temperat Alcaeus: sed rebus et ordine dispar;
Nec socerum quaerit, quem versibus oblinat atris;
Nec 9 sponsae laqueum famoso carmine nectit.
Hunc 10 ego, non alio dictum prius ore, Latinis

1 *Res forenses et sedem praetoris a Libone in fore collocatam.*

2 *Postquam Ennius hoc clare dixerat.*

3 *Iarbitam lingua Timagenis rhetoris aemula rupit, id est dirupit eum nimium clamando.*

4 *Si ego, inquit Horatius, praeter solitum pallerem, mei imitatores biberent cuminum, quod eos redderet exangues, id est pallidos.*

5 *Primus.*

6 *Iambos inventos ab Archilocho, qui fuit ex Paro insula.*

7 *Verba ad laqueum adigentia.*

8 *Metrum Archilochi, quod nos imitamur, versibus Alcaei et Sapphus temperamus.*

9 *Neobulae Lycambes filiae,* quae se quoque post patrem suspendit.

10 *Hunc Archilochum.*

Vulgavi fidicen: juvat immemorata ferentem
Ingenuis oculisque legi, manibusque teneri.
Scire velis mea cur ingratus opuscula lector
Laudet ametque domi, 1 premat extra limen iniquus?
Non ego ventosae plebis suffragia venor
Impensis coenarum et tritae munere vestis;
Non ego, nobilium scriptorum auditor ultor,
Grammaticas ambire tribus et pulpita dignor:
Hinc illae lacrymae. Spissis indigna theatris
Scripta putet recitare, et nugis addere pondus,
Si dixi: Rides, ait, et 2 Jovis auribus ista
Servas: fidis enim manare poetica mella
Te solum, tibi pulcher 3 Ad haec ego naribus uti
Formido: et, luctantis acuto ne secer ungui,
Displicet iste locus, clamo, et 4 diludia posco.
Ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
Ira truces inimicitias et funebre bellum.

EPISTOLA XX.

AD LIBRUM SUUM.

Vertumnum 5 Janumque, liber, spectare videris;
Scilicet 6 ut prostes Sosiorum pumice mundus.
Odisti claves et grata sigilla pudico:
Paucis ostendi gemis, et communia laudas,
Non ita nutritus. Fuge quo descendere gestis:
Non erit emisso reditus tibi. Quid miser egi?
Quid volui? dices, ubi quid te laeserit. Et scis
In 7 breve te cogi, plenus quum languet amator.

---

1 *Cur foris vituperet?*

2 *Auribus Augusti Jovis nostri.*

3 *Ad ea quae mihi ab illo dicta sunt vereor subsannare, id est vereor irridere quae dixit.*

4 *Spatium emendandi carmina exposco. Metaphora ducta a ludorum dilatione gladiatoribus concessa.*

5 *Vertumnus et Janus dii sunt qui praesunt rebus vendentium et ementium, ante quorum templa vel statuas erant loca in quibus cum celeris rebus libri etiam venales erant librariorum columnis affixi.*

6 *Ut palam te venalem offeras librariorum pumice expolitum.*

7 *Complicari, et in manibus involvi.*

Quod 1 si non odio peccantis desipit augur,
Carus 2 eris Romae, donec te deserat aetas.
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Coeperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,
Aut 3 fugies Uticam, aut vinctus 4 mitteris Ilerdam.
Ridebit monitor non exauditus; ut ille
Qui male parentem in rupes protursit asellum
Iratus: quis enim invitum servare laboret?
Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba senectus.
Quum 5 tibi sol tepidus plures admoverit aures,
Me libertino natum patre, et in tenui re
Majores pennas nido extendisse, loqueris;
Ut, quantum generi demas, virtutibus addas;
Me primis urbis belli placuisse domique,
Corporis exigui, 6 praecanum, solibus aptum,
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
Forte meum si quis te percontabitur aevum,
Me quater undenos sciat implevisse Decembres,
Collegam lepidum quo duxit Lollius anno.

---

1 *Si ego, qui tibi peccanti ut augur futura praenuntio, non desipio odio tui, mihi bene momenti non parentis: etc.*

2 *Tantisper dum novus eris.*

3 *Exulabis. Est Utica urbs in Africa.*

4 *Fient ex te litterarum integumenta. Solebant veteres alia charta suas epistolas operire.*

5 *Hora diei tertia aut quarta, quo tempore ludi magistri dictata pueris praebere consueverant.*

6 *Canum ante tempus.*

EPISTOLARUM
LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA I.
AD AUGUSTUM.

Quum tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes, in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Caesar.
Romulus, et Liber pater, et cum Castore Pollux,
Post ingentia facta, Deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt,
Ploravere suis non respondere favorem
Speratum meritis. Diram qui contudit hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit 1 invidiam supremo fine domari.
Urit 2 enim fulgore suo, qui praegravat artes
Infra se positas: extinctus amabitur idem.
Praesenti 3 tibi maturos largimur honores,
Jurandasque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus, sapiens et justus in uno,
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo,
Cetera 4 nequaquam simili ratione modoque
Aestimat; et, nisi quae terris semota suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit et odit:
Sic 5 fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes,
Quas bis quinque viri sanxerunt, foedera regum
Vel Gabiis val cum rigidis aequata Sabinis,

---

1 *Cognovit.*

2 *Ille homines sua virtute accendit ad invidiam, qui artifices se inferiores sua excellentia quodammodo opprimit.*

3 *Tibi vero viventi.*

4 *De ceteris rebus non recte judicat, nam veteres poetas ob solam vetustatem novis anteponit.*

5 *Ita favens veterum scriptis, ut dictitet Albano, etc.*

Pontificum libros, 1 annosa volumina vatum,
Dictitet Albano Musas in monte locutas.
Si 2, quia Graecorum sunt antiquissima quaeque
Scripta vel optima, Romani pensantur eadem
Scriptores trutina, non est quod multa loquamur:
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce, duri.
Venimus ad summam fortunae: pingimus atque
Psallimus et luctamur Achivis doctius 3 unctis.
Si meliora 4 dies, ut vina, poemata reddit,
Scire velim pretium chartis quotus arroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos veteresque referri debet, an inter
Viles atque novos? excludat jurgia finis. —
Est vetus atque probus, centum qui perficit annos —
Quid, qui deperiit minor uno mense, vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne poetas,
An quos et praesens et postera respuet aetas? —
Iste quidem veteres inter ponetur honeste,
Qui vel mense brevi vel toto est junior anno. —
Utor permisso, caudaeque pilos ut equinae
Paulatim vello, et demo unum, demo etiam unum;
Dum cadat, elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit ad fastos, et 5 virtutem aestimat annis,
Miraturque nihil nisi quod Libitina sacravit.
Ennius, et sapiens et fortis, et alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur
Quo 6 promissa cadant et somnia Pythagorea.
Naevius 7 in manibus non est, et mentibus haeret
Pene recens, adeo sanctum est vetus omne poema.
Ambigitur quoties uter utro sit prior, aufert
Pacuvius docti famam senis, Attius alti;

---

1 *Antiqua vatum praedicta.*

2 *Ordo est: Si quia scripta Graecorum sunt antiquissima, sunt etiam optima, idcirco Romani scriptores, quo antiquiores erunt, eo meliores habebuntur; certe nihil restat nisi ut denegemus ea quae sunt naturalia, scilicet quod olea non habeat intra se lapillum, neque nux extra se corticem.*

3 *Doctius Graecis palaestritis, qui ungi solebant.*

4 *Temporis processus.*

5 *Virtutem carminis.*

6 *Ita negligenter scripsit, ut videatur parvi facere, quid de se promiserit vel somniarit.*

7 *Naevius, poeta Campanus, Ennio senior, non teritur manibus.*

Dicitur Afrani 1 toga convenisse Menandro;
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi;
Vincere Caecilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediscit, et hos arcto stipata theatro
Spectat Roma potens; habet hos numeratque poetas
Ad nostrum tempus 2 Livi scriptoris ab aevo.
Interdum vulgus rectum videt; est ubi peccat.
Si veteres ita miratur laudatque poetas,
Ut nihil anteferat, nihil illis comparet, errat:
Si quaedam nimis antique, si pleraque dure
Dicere cedit eos, ignave multa fatetur,
Et sapit, et mecum facit, et Jove judicat aequo.
Non equidem insector, delendave carmina Livi
Esse reor, memini quae plagosum mihi parvo
Orbilium 3 dictare; sed emendata videri,
Pulchraque, et exactis minimum distantia, miror.
Inter quae verbum emicuit si forte decorum, et
Si versus paulo concinnior unus et alter,
Injuste totum 4 ducit venditque poema.
Indignor quidquam reprehendi, non quia crasse
Compositum illepideve putetur, sed quia nuper;
Nec veniam antiquis, sed honorem et praemia posci.
Recte 5 necne crocum floresque perambulet Attae
Fabula si dubitem, clament periisse pudorem
Cuncti pene patres, ea quum reprehendere coner
Quae gravis Aesopus, quae doctus Roscius 6 egit:
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt;
Vel quia turpe putant 7 parere minoribus, et, quae
Imberbi didicere, senes perdenda fateri.
Jam 8 saliare Numae carmen qui laudat, ed illud
Quod mecum ignorat solus vult scire videri,
Ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
Nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.
Quod si tam Grais novitas invisa fuisset

---

1 *Togata comoedia Afranii Menandro similis dicitur.*

2 *Ab aevo Livii Andronici poetae antiquissimi.*

3 *Orbilium magistrum meum plagas suis discipuluis infligere gaudentem.*

4 *Producit, ostentat.*

5 *Si dubitarem utrum recte et merito fabula Attae, poetae antiqui, recitetur in scena croco et floribus conspersa.*

6 *Recitavit in scena.*

7 *Concedere nobis quos se inferiores esse putant.*

8 *Quod Salii Martis sacerdotes a Numa Pompilio instituti saliendo canebant.*

Quum nobis quid nunc esset vetus? aut quid haberet
Quod legeret 1 tereretque viritim publicus usus?
Ut primum positis nugari Graecia bellis
Coepit, et in vitium fortuna labier 2 aequa,
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum;
Marmoris aut eboris fabros aut aeris amavit;
Suspendit picta vultum mentemque tabella;
Nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragoedis:
Sub nutrice puella velut si luderet infans,
Quod cupide petiit 3 mature plena reliquit.
Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc 4 paces habuere bonae ventique secundi.
Romae dulce diu fuit et solemne reclusa
Mane domo vigilare, clienti promere jura,
Cautos 5 nominibus rectis expendere nummos,
Majores audire, minori dicere per quae
Crescere res posset, minui damnosa libido.
Mutavit mentem populus levis, et calet uno
Scribendi studio: puerique patresque severi
Fronde comas vincti coenant et carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior; et, prius orto
Sole, vigil calamum et chartas et scrinia posco.
Navem agere ignarus navis timet: 6 abrotonum aegro
Non audet, nisi qui didicit, dare, quod medicorum est,
Promittunt medici; tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctique poemata passim.
Hic error tamen et levis haec insania, quantas
Virtutes habeat, sic collige: Vatis avarus
Non temere est animus; versus amat, hoc studet unum;
Detrimenta, fugas servorum, incendia ridet;
Non fraudem socio puerove incogitat ullam
Pupillo; vivit siliquis et pane secundo.
Militiae quamquam piger et malus, utilis urbi.
Si das hoc, parvis quoque rebus magna juvari:
Os tenerum pueri balbumque poeta 7 figurat;
Torquet ab obscenis jam nunc sermonibus aurem;

---

1 *Quod, dum singuli viri legunt, assiduo usu tereretur.*

2 *Fortuna secunda.*

3 *Celeriter satiata.*

4 *Ex pace igitur et rebus secundis nata est haec in Graecia artium varietas.*

5 *Nummos per syngrapham viris bonis et fidis creditos.*

6 *Herbam valde amaram.*

7 *Poeta conformat vocem et pronunciationem pueri.*

Mox etiam pectus praeceptis format amicis,
Asperitatis et invidiae corrector et irae;
Recte facta refert; 1 orientia tempora notis
Instruit exemplis: inopem solatur et aegrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Discederet unde 2 preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem 3 chorus, et praesentia numina sentit;
Coelestes implorat aquas docta prece blandus;
Avertit morbos, metuenda pericula pellit;
Impetrat et pacem, et locupletem frugibus annum.
Carmine Di superi placantur, carmine Manes.
Agricolae prisci, fortes, parvoque beati,
Condita post frumenta, levantes tempore festo
Corpus, et ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum, pueris, et conjuge fida,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
Floribus et vino 4 Genium memorem brevis aevi.
Fescennina per hunc inventa licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit;
Libertasque 5 recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter, donec jam saevus apertam
In rabiem verti coepit jocus, et per honestas
Ire domos impune minax: doluere cruento
Dente lacessiti; fuit 6 intactis quoque cura
Conditione super communi: quin etiam lex
Poenaque lata, 7 malo quae nollet carmina quemquam
Describi. 8 Vertere modum, formidine fustis,
Ad bene dicendum delectandumque redacti.
Graecia capta ferum victorem cepit, et artes
Intulit agresti Latio. 9 Sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius; et grave virus

---

1 *Homines qui hodie vivunt, et qui post nascentur.*

2 *Unde disceret carmina saecularia, quae apud antiquos ludis saecularibus virgines et pueri diis immortalibus canebant?*

3 *Chorus puerorum et virginum.*

4 *Genium naturae deum, qui facit homines vitae brevitatis esse memores.*

5 *Anniversaria libertas.*

6 *Ii quos maledicentia non attigerat communi periculo prospiciebant.*

7 *Maledico carmine.*

8 *Mutaverunt rationem scribenti metu fustarii.*

9 *Hoc modo paulatim evanuit numerus ille poeticus impolitus, qui Saturno regnante floruerat.*

Munditiae pepulere: sed in longum tamen aevum
Manserunt hodieque manent vestigia 1 ruris.
Serus 2 enim Graecis admovit acumina chartis;
Et, post Punica bella quietus, quaerere coepit
Quid Sophocles et Thespis et Aeschylus utile ferrent.
Tentavit quoque rem 3 si digne vertere posset;
Et placuit sibi, natura sublimis et acer:
Nam spirat tragicum satis, et feliciter audet;
Sed turpem putat inscite metuitque lituram.
Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum, sed habet Comoedia tanto
Plus oneris, quanto veniae minus. Aspice Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi,
Ut patris attenti, lenonis ut insidiosi:
Quantus 4 sit Dossennus edacibus in parasitis;
Quam 5 non adstricto percurrat pulpita socco.
Gestis 6 enim nummum in loculos demittere, post hoc
Securus cadat an recto stet fabula talo.
Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator, 7 sedulus inflat.
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
Subruit ac reficit. 8 Valeat res ludicra, si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Saepe etiam audacem fugat hoc, terretque poetam,
Quod numero plures, virtute et honore 9 minores,
Indocti stolidique, et depugnare parati
Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut ursum, aut pugiles: his nam plebecula gaudet.
Verum equiti quoque jam migravit ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos et gaudia vana.
Quatuor aut plures aulaea 10 premuntur in horas,
Dum fugiunt equitum turmae peditumque catervae;
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis;

---

1 *Rusticitatis in romanis poetis.*
2 *Romanus sero studium contulit ad scripta Graecorum.*
3 *An apte transferre posset graeca in latinum sermonem.*
4 *Quantum studium Dossennus, poeta comicus, in describendis parastis posuerit.*
5 *Quam incurius et negligens in aliis personis exhibendis.*
6 *Gaudet lucrum facere.*
7 *Spectator diligens gaudio inflat, id est superbire facit.*
8 *Pereant res scenica, et mihi mihi cum ea sit.*
9 *Nempe plebeii.*
10 *Complicantur.*

Esseda festinant, pilenta, petorrita, naves;
Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus, 2 seu
Diversum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus vulgi converteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Ut sibi praebentem mimo spectacula plura.
Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo: nam quae pervincere voces
Evaluere sonum referunt quem nostra theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum:
Tanto cum strepitu ludi spectantur et artes
Divitiaeque peregrinae; quibus 3 oblitus actor
Quum stetit in scena, 4 concurrit dextera laevae.
Dixit adhuc aliquid? — Nil sane — Quid placet ergo? —
Lana Tarentino violas imitata 5 veneno.
Ac ne forte putes me, quae facere ipse recusem,
Quum recte tractent alii, laudare maligne;
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta 6 meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Ut magus, et modo me Thebis, modo ponit Athenis.
Verum age, et his qui se lectori credere malunt,
Quam spectatoris fastidia ferre superbi,
Curam redde brevem, 7 si munus Apolline dignum
Vis complere libris, et vatibus addere calcar,
Ut studio majore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala saepe poetae,
Ut 8 vineta egomet caedam mea, quum tibi librum
Sollicito damus, aut fesso; 9 quum laedimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprendere versum;
Quum loca jam recitata revolvimus irrevocati;

---

1 *Simulacrum urbis Corinthi, quam L. Memmius cepit ac demolitus est.*

2 *Sive camelopardalis, ex camelo et panthera concretus.*

3 *Quibus actor indutus, seu potius commaculatus, etc.*

4 *Plausus a populo datur propter elegantem actoris vestitum non propter orationem ejus, qui nihil dixerat.*

5 *Colore.*

6 *Qui animum meum sine causa perturbat.*

7 *Si bibliothecam Apollini a te consecratam et aedificatam, etc.*

8 *Ut meipsum omnium primum reprehendam.*

9 *Quum offendimur.*

Quum lamentamur non apparere labores
Nostros et tenui deducta poemata filo;
Quum speramus eo rem venturam, ut, simul atque
Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
Arcessas, et egere vetes, et scribere cogas.
Sed tamen est operae pretium cognoscere quales
Aedituos 1 habeat belli spectata domique
Virtus 2, indigno non committenda poetae.
Gratus Alexandro regi magno fuit ille
Choerilus, incultis qui versibus et male natis
Rettulit acceptos, regale numisma, 3 Philippos.
Sed veluti tractata notam labemque remittunt
Atramenta, fere scriptores carmine foedo
Splendita facta 4 linunt. Idem rex ille, poema
Qui tam ridiculum tam care predigus emit,
Edicto vetuit ne quis se, praeter Apellen,
Pingeret, aut alius Lysippo duceret aera
Fortis Alexandri vultum simulantia. Quod si
Judicium subtile 5 videntis artibus illud
Ad libros et ad haec Musarum dona vocares,
Boeotum in crasso jurares aere 6 natum.
At 7 neque dedecorant tua de se judicia atque
Munera, que multa dantis cum laude tulerunt
Dilecti tibi Virgilius Variusque poetae:
Nec magis expresse vultus per aenea signa
Quam per vatis opus mortes animique virorum
Clarorum apparent. Nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quam res componere 9 gestas,
Terrarumque situs et flumina dicere, et arces
Montibus impositas, et barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem,
Claustraque custodem pacis cohibentia Janum,
Et formidatam Parthis te principe Romam;

---

1 *Quales poetas. Metaphora ducta ab aedituis sacrarum se dium custodibus.*

2 *Virtus tua, o Auguste.*

3 *Nummos imagine Philippi regis signatos.*

4 *Deturpant.*

5 *In pictura et sculptura perspicienda.*

6 *Jurares Alexandrum pinguem esse et hebetem, quales sunt in Boetia nati.*

7 *Ordo est: At dilecti tibi Virgilius Variusque poetae non dedecorant tua de se judicia, etc.*

8 *Tua virtute gestas.*

Si, quantum cuperem, possem quoque: sed neque parvum
Carmen majestas recipit tua, nec meus audet
Rem tentare pudor quam vires ferro recusent.
Sedulitas autem, stulte quem diligit, urget,
Praecipue quum se numeris commendat et arte:
Discit enim citius meminitque libentius illud
Quod quis deridet, quam quod probat et veneratur.
Nil moror officium quod me gravat: ac neque ficto
In pejus vulto 1 proponi cereus usquam,
Nec prave factis decorari versibus opto;
Ne 2 rubeam pingui donatus munere, et una
Cum scriptore meo, capsa 3 porrectus aperta,
Deferar in vicum vendentem thus et odores,
Et piper, et quidquid chartis 4 amicitur ineptis.

EPISTOLA II.

AD JULIUM FLORUM.

Flore, bono claroque fidelis amice Neroni,
Si quis forte velit 5 puerum tibi vendere, natum
Tibure vel Gabiis, et tecum sic agat: Hic, et
Candidus et talos a vertice pulcher ad imos,
Fiet eritque tuus 6 nummorum millibus octo,
Verna 7 ministeriis ad nutus aptus heriles,
Litterulis Graecis imbutus, idoneus arti
Cuilibet; argilla quidvis imitaberis uda:
Quin etiam canet indoctum, sed dulce, bibenti.
Multa fidem promissa 8 levant, ubi plenius aequo
Laudat venales, qui vult extrudere, merces.
Res urget me nulla, mea summo pauper in aere:
Nemo 9 hoc mangonum faceret tibi: non temere a me
Quivis ferret idem: semel hic cessavit, et, ut fit,

---

1 *Proponi in publico.*
2 *Ne pudore officiar crasso descriptus carmine.*
3 *Extentus, quasi cadaver in cista.*
4 *Involvitur.*
5 *Servum.*
6 *Soluto pretio.*
7 *Servus ex ancilla mea natus.*
8 *Minuunt fidem.*
9 *Nemo ex iis qui servos vendunt tibi vitia eorum patefaceret ut ego tibi.*

In 1 scalis latuit metuens pendentis habenae.
Des nummos, 2 excepta nihil te in fuga laedat.
Ille ferat pretium, poenae securus, opinor.
Prudens 3 emisti vitiosum; dicta tibi est lex:
Insequeris tamen hunc, et lite moraris iniqua.
Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
Talibus officiis prope mancum; ne mea saevus
Jurgares ad te quod epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, 4 mecum facientia jura
Si tamen attentas? Quereris super hoc etiam, quod
Expectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Aerumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat, post hoc 5 vehemens lupus, et sibi et hosti
Iratus pariter, jejunis dentibus acer,
Praesidium 6 regale loco dejecit, ut aiunt,
Summe munito, et multarum divite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis;
Accipit et bis dena 7 super sestertia nummum.
Forte sub hoc tempus castellum evertere praetor
Nescio quod cupiens, hortari coepit eumdem
Verbis quae timido quoque possent addere mentem:
I, bone, quo virtus tua te vocat; i pede fausto,
Grandia laturus meritorum praemia: quid stas?
Post haec ille 8 catus, quantumvis rusticus, Ibit,
Ibit eo quo vis, qui zonam perdidit, inquit.
Romae nutriri mihi contigit, atque 9 doceri
Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles:
Adjecere bonae paulo plus artis Athenae;
Scilicet ut possem curvo dignoscere 10 rectum,

---

1 *Hordo est: Hic puer latuit, metuens habenae pendentis in scalis, id est metuens verberari, loris vinciendus, quae pendebant in scalis.*

2 *Si fuga servi, quam ego excepi et expressi, te nihil offendat.*

3 *Sciens, o Flore, quasi mancipium emisti me vitiosum, ita tamen ut vitium meum tibi praedixerim.*

4 *Si jura me adjuvantia labefactare coneris.*

5 *Acer inimicus.*

6 *Praesidium Mithridatis.*

7 *Praeter haec dona accepit viginti millia sestertium nummum.*

8 *Prudens.*

9 *Id est Iliadem Homeri didici.*

10 *Bonum a pravo.*

Atque inter 1 silvas Academi quaerere verum.
Dura sed emovere loco me tempora grato;
Civilisque rudem belli tulit aestus in arma,
Caesaris Augusti non responsura 2 lacertis.
Unde simul primum me dimisere 3 Philippi,
Decisis humilem pennis, inopemque paterni
Et laris et fundi, paupertas impulit audax
Ut versus facerem: sed 4 quod non desit habentem
Quae poterunt umquam satis expurgare cicutae,
Ni melius dormire putem qua scribere versus?
Singula de nobis anni praedantur euntes;
Eripuere jocos, Venerem, convivia, ludum;
Tendunt extorquere poemata: quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur amantque:
Carmine 5 tu gaudes; hic delectatur iambis;
Ille 6 Bioneis sermonibus et sale nigro.
Tres mihi convivae prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato:
Quid dem? quid non dem? renuis tu quod jubet alter;
Quod petis, id sane est invisum acidumque duobus.
Praeter cetera, me Romaene poemata censes
Scribere posse inter tot curas totque labores?
Hic 7 sponsum vocat, hic auditum scripta, relictis
Omnibus officiis: 8 cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Aventino; visendus uterque.
Intervalla vides humane commoda. Verum
Purae sunt plateae, nihil ut meditantibus obstet.
Festinat calidus mulis gerulisque 9 redemptor;
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum;
Tristia robustis luctantur funera plaustris;
Hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus:

---

1 *Inter obscuros philosophos accademicos, sic dictos ab Academo Atheniensi, qui Athenis construxerat porticum quae postea Academia nominata est.*

2 *Viribus.*

3 *Philippi, urbs in Thracia a Philippo condita.*

4 *Habentem quod sufficiat.*

5 *Carmine heroico.*

6 *Lividis jocis, id est satira. Bion, Sophistes cognominatus, adeo mordax fuit in poetas, ut ne Homero quidem parceret.*

7 *Ad respondendum pro se.*

8 *Aegrotat.*

9 *Operum conductor.*

I nunc, et versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus et fugit urbes,
Rite cliens Bacchi somno gaudentis et umbra:
Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, et contracta sequi vestigia vatum?
Ingenium, sibi quod 1 vacuas desumpsit Athenas,
Et studiis annos septem dedit, insenuitque
Libris et curis, statua taciturnius exit
Plerumque, et risu populum quatit: hic ego, rerum
Fluctibus in mediis et tempestatibus urbis,
Verba lyrae motura sonum connectere digner?
Frater 2 erat Romae consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores;
Gracchus ut hic illi foret, huic ut Mucius ille.
Qui minus argutos vexat furor iste poetas?
Carmina compono, hic elegos: mirabile visu,
Caelatumque novem Musis opus. Aspice primum
Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
spectemus vacuam Romanis vatibus 3 aedem.
Mox etiam, si forte vacas, sequere, et procul audi
Quid ferat et quare sibi nectat uterque coronam.
Caedimur, et totidem plagis consumimus hostem,
Lento 4 Samnites ad lumina prima duello
Discedo Alcaeus puncto illius; ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus? si plus adposcere visus,
Fit, 5 Mimnermus, et optivo cognomine crescit.
Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Quum scribo et supplex populi suffragia capto:
Idem, finitis studiis et mente recepta,
Obturem 6 patulas impune legentibus aures.
Ridentur mala qui componunt carmina: verum
Gaudent scribentes, et se venerantur, et ultro,
Si taceas, laudant, quidquid scripsere, beati.
At, qui legitimum cupiet fecisse poema,
Cum tabulis animum censoris sumet honesti;

---

1 *Ille qui sibi elegit Athenas vacuas, id est urbem quietissimam.*

2 *Jurisconsulti frater.*

3 *Templum Apollinis, cui bibliotheca fuit adjuncta ab Augusto extructa.*

4 *Tamquam Samnites, qui adversus Romanos pugnaverunt usque ad nocturnas lucernas, id est vesperam.*

5 *Appellatur a me Mimnermus.*

6 *Obturare mihi liceat aures impune, id est sine periculo*

Audebit quaecumque parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, et honore indigna ferentur,
Verba movere loco, quamvis invita recedant,
Et 1 versentur adhuc intra penetralia Vestae.
Obscurata 2 diu populo bonus eruet, atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
Quae, priscis memorata Catonibus atque Cethegis,
Nunc situs informis premit et deserta vetustas:
Adsciscet nova, quae genitor produxerit usus.
Vehemens et liquidus, puroque simillimus amni,
Fundet opes, Latiumque beabit divite lingua.
Luxuriantia compescet, nimis aspera sano
Levabit 3 cultu, virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dabit, et 4 torquebitur, ut qui
Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa 5 movetur.
Praetulerim scriptor delirus inersque videri,
Dum mea delectent mala me, 6 vel denique fallant,
Quam sapere, et ringi. Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragoedos,
In 7 vacuo laetus sessor plausorque theatro;
Cetera qui vitae servaret munia recto
More; bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem; posset qui ignoscere servis,
Et signo laeso non insanire lagenae;
Posset qui rupem et puteum vitare patentem.
Hic ubi, cognatorum opibus curisque refectus,
Expulit elleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad sese: Pol, me occidistis, amici,
Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratissimus error.
Nimirum sapere est abjectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum;
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
Sed verae numerosque modosque ediscere vitae.
Quocirca mecum loquor haec, tacitusque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphae,
Narrares medicis: quod quando plura parasti,

1 *Et quamvis adhuc sint domi abdita.*
2 *Verba obsoleta et inusitata e tenebris extrahet.*
3 *Poliet et leniet sano artificio.*
4 *Fatigabitur ut mimus, qui, etc.*
5 *Qui saltat nunc Satyrum, nunc tardum Cyclopa.*
6 *Vel ignota sint.*
7 *In vacuo, ubi nulli spectatores erant.*

Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi monsrata radice vel herba
Non fieret levius, fugeres, radice vel herba
Proficiente nihil, curarier? Audieras, cui
Rem 1 Di donarent, illi decedere pravam
Stultitiam; et, quum sis nihilo sapientior ex quo
Plenior es, tamen uteris monitoribus isdem?
At si divitiae prudentem reddere possent,
Si cupidum timidumque minus te; nempe ruberes,
Viveret in terris te si quis avarior uno.
Si proprium est quod quis libra mercatus et aere est,
Quaedam, si credis consultis, 2 mancipat usus;
Qui te pascit ager, tuus est; et villicus Orbi,
Quum segetes 3 occat, tibi mox frumenta daturas,
Te dominum sentit. Das nummos; accipis uvam,
Pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto
Paulatim mercaris agrum, fortasse trecentis,
Aut etiam supra, nummorum millibus emptum.
Quid refert, vivas numerato nuper, an olim?
Emptor Aricini quondam Veientis et arvi
Emptum coenat olus, quamvis aliter putat; emptis
Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum:
Sed vocat 4 usque suum, qua populus adsita certis
Limitibus vicina refugit jurgia; tamquam
Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horae,
Nunc prege, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema,
Permutet dominos et cedat 5 in altera jura.
Sic, quia perpetuus nulli datur usus, et haeres
Haeredem alterius, velut unda supervenit undam,
Quid vici prosunt, aut horrei? quidve Calabris
Saltibus adjecti Lucani, si metit Orcus
Grandia cum pavis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, 6 tabellas,
Argentum, vestes 7 Gaetulo murice tinctas,
Sunt qui non habent; est qui non curat habere.
Cur alter fratrum cessare et laudere et ungi

---

1 *Divitias.*
2 *Efficit usus quaedam propria.*
3 *Occare est semen sparsum terra operire fractis glebis.*
4 *Eo usque suum.*
5 *In alterius potestatem.*
6 *Picturas.*
7 *Purpura.*

Praeferat 1 Herodis palmetis pinguibus, alter,
Dives et importunus, ad umbram lucis ab ortu
Silvestrem flammis et ferro mitiget agrum;
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturae Deus humanae, 2 mortalis in unumquodque caput, vultu mutabilis, albus et ater.
Utar, et ex modico, quantum res poscet, acervo
Tollam; nec metuam quid de me judicet haeres,
Quod non plura datis invenerit: et tamen idem
Scire volam quantum simplex hilarisque 3 nepoti
Discrepet, et quantum discordet parcus avaro.
Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumptum
Invitus facias, neque plura parare labores;
Ac potius, puer ut festis 4 quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
Pauperies immunda procul procul absit: ego, utrum
Nave ferar magna an parva, 5 ferar unus et idem.
Non agimur tumidis velis aquilone secundo,
Non tamen adversis aetatem ducimus austris:
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Exremi primorum, extremis usque priores.
Non es avarus: abi. Quid? cetera jam simul isto
Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine, et ira?
Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures portentaque Thessala rides?
Natales 6 grate numeras? ignoscis amicis?
Lenior et melior fis accedente senecta?
Quid te exempta juvat spinis de pluribus una?
Vivere si recte nescis, 7 decede peritis.
Lusisti satis, edisti satis atque bibisti:
Tempus abire tibi est, 8 ne potum largius aequo
Rideat et pulset lasciva decentius aetas.

1 *Scit genius quamobrem alter ex duobus fratribus malit esse otiosus quam possidere omnia Syriae palmeta, id est loca palmis consita.*

2 *Qui, unoquoque nostrum mortuo, moritur.*

3 *Luxurioso.*

4 *Quinque diebus festis Minervae dicatis.*

5 *Ad omnem eventum imperturbatus ero.*

6 *Commemoras libenter aetatem tuam et annos qui propinquitatem mortis denunciant?*

7 *Da locum melioribus et doctoribus.*

8 *Ne te nimis potum.*

QUINTI HORATII FLACCI ARS POETICA

AD PISONES.

HUMANO capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, et varias inducere plumas,
Undique 1 collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne,
Spectatum admissi risum teneatis, amici ?
Credite, Pisones, isti tabulae fore librum
Persimilem, cujus, velut aegri somnia, vanae
Fingentur species; 2 ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formae. Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.
Scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim:
Sed non ut placidis coeant immitia; non ut
Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis 3 gravibus plerumque et magna professis
Purpureus 4, late qui splendeat, unus et alter
Assuitur pannus; cum lucus et ara Dianae,
Et properantis aquae per amoenos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur arcus :
Sed nunc non erat 5 his locus. Et fortasse cupressum
Scis simulare: quid hoc, si fractis enatat expes
Navibs aere dato qui pingitur? Amphora coepit
Institui; 6 currente rota cur urceus exit?
Denique sit quod vis, simplex dumtaxat et unum.

---

1 *Membris ex omnibus animalibus et ex quovis elemento corrogatis, ad hoc monstrum constituendum.*

2 *Ut neque finis neque principium uni formae respondeat proportione.*

3 *Principiis gravibus.*

4 *Splendita orationis particula, vel inepta descriptio ornandi causa adhibetur.*

5 *His pannis purpureis, id est eloquontiae intempestivae.*

6 *Progrediente operis scriptione. Methaphora ducta a rota figulari.*

Maxima pars vatum, pater, et juvenes patre digni,
Decipimur specie recti: brevis esse laboro,
Obscurus fio: sectantem levia nervi
Deficiunt animique: professus grandia turget:
Serpit humi tutus nimium timidusque procellae.
Qui variare cupit rem prodigialiter unam
Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpae fuga si caret arte.
Aemilium 1 circa ludum faber imus et ungues
Exprimet et molles imitabitur aere capillos;
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet: hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quam pravo vivere naso,
Spectandum nigris oculis, nigroque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
Viribus; et versate diu quid ferre recusent,
Quid valeant humeri: 2 cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis haec virtus erit et venus, aut ego fallor,
Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici
Pleraque differat, et praesens in tempus omittat.
In verbis etiam 3 tenuis cautusque serendis,
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
Dixeris egregie, 4 notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum. Si forte necesse est
Indiciis 5 monstrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis non exaudita 6 Cethegis
Continget; dabiturque licentia sumpta pudenter:
Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Graeco fonte cadant, parce detorta. Quid autem
Caecilio Plautoque dabit Romanus ademptum
Virgilio Varioque? ego cur, 7 acquirere pauca

1 *Circa Aemilium ludum*, *id est locum gladiatorum a L. Aemilio sic nominatum.*

2 *Cui scribendi materia erit delecta potenter*, *id est secundum facultatem ingeni sui.*

3 *Parcus in verbis novandis.*

4 *Si artificiosa verborum connexio verbum alioqui novum reddiderit notum et perspicuum.*

5 *Vocabulis novis.*

6 *Vocabula incognita veteribus, qualis erat M. Cornelius Cethegus, quem M. Tullius in Bruto posuit inter priscos oratores.*

7 *Nova verba facere.*

Si possum, invideor, quum lingua Catonis et Euni
Sermonem patrium ditaverit, et nova rerum
Nomina protulerit? Licuit semperque licebit
Signatum 1 praesente nota producere nomen.
Ut silvae foliis pronos mutantus in annos,
Prima cadunt; ita verborum vetus interit aetas,
Et iuvenum ritu florent modo nata, vigentque.
Debemur morti nos nostraque; sive receptus
Terra Neptunus classes aqilonibus arcet,
Regis opus; sterilisque diu palus; aptaque remis,
Vicinas urbes 2 alit et grave sentit aratrum;
Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius. Mortalia facta peribunt;
Nedum sermonum stet honos, et gratia vivax.
Multa renascentur quae jam cecidere, cadentque
Quae nunc sunt in honore, vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi.
Res gestae regumque documque, et tristia bella,
Quo 3 scribi possent numero monstravit Homerus.
Versibus 4 impariter junctis 5 querimonia primum,
Post etiam inclusa est 6 voti sententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor
Grammatici certant, et adhuc sub judice lis est.
Archilochum 7 proprio rabies armavit iambo:
Hunc 8 socci cepere pedem grandesque cothurni,
Alternis aptum sermonibus, et populares
Vincentem strepitus, et natum rebus agendis.
Musa dedit 9 fidibus Divos puerosque Deorum,
Et pugilem victorem et equum certamine primum,
Et juvenum curas, et libera vina referre.

---

1 *Licuit in medium proferre novam vocem, quam praesens usus comrbobavit. Methapora ducta a pecunia, quae notam seu formam impressam continet.*

2 *Suis frugibus alit.*

3 *Quibus pedibus, quo carminis genere, scilicet heroico.*

4 *Carminibus elegiacis, quorum altarum est hexametrum, alterum pentametrum.*

5 *Res tristes.*

6 *Res laetae, quae nobis ex animi sententia eveniunt.*

7 *Iambo a se invento.*

8 *Hunc versum iambicum admiserunt Comoediae et Tragoediae.*

9 *Versibus lyricis.*

Descriptas 1 servare vices operumque colores
Cur ego si nequeo ignoroque poeta salutor?
Cur nescire, pudens prave; quam discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item privatis: ac prope 2 socco
Dignis, carminibus narrari coena Thyestae.
Singula 3 quaeque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen et vocem Comoedia tollit;
Iratusque 4 Chremes tumido delitigat ore.
Et tragicus plerumque dolet sermone 5 pedestri:
Telephus et Peleus quum pauper et exsul, uterque
Projicit 6 ambullas et sesquipedalia verba,
Si curat cor spectandis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poemata; dulcia sunto,
Et quocumque volent animum auditoris agunto.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adflent
Humani vultus: si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi; tunc tua me infortunia laedent,
Telephe, vel Peleu: male si mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. Tristia moestum
Vultum verba decent; iratum, plena minarum;
Ludentem, lasciva; severum, seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum 7 habitum; juvat, aut impellit ad iram,
Aut ad humum moerore gravi deducit, et angit;
Post effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt 8 fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.
Intererit multum Davusne loquatur, an heros;
Maturusne senex, an adhuc florente juventa
Fervidus; an matrona potens; an sedula nutrix;
Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;
Colchus, an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge,

---

1 *Suas cujusque poematis partes servare.*

2 *Stylo comico.*

3 *Unaquaeque materia sive comica sive tragica suo carmine decenti et proprio tractetur.*

4 *Apud Terentium.*

5 *Humili dictione.*

6 *Longe a se rejicit.*

7 *Ad omnem fortunae varietatem vultu et animo exprimendam.*

8 *A statu et conditione loquentis aliena.*

Scriptor. Honoratum si forte reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Jura 1 neget sibi nata, nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox invictaque flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid 2 inexpertum scenae committis, et audes
Personam formare novam, servetur ad imum.
Qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
Difficile 3 est proprie communia dicere: tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quam si proferres ignota indicatque primus.
Publica 4 materies privati juris erit, 5 si
Nec circa vilem patulumque moraberis orbem:
Nec verbum verbo curabis reddere, fidus
Interpres; 6 nec desilies imitator in arctum,
Unde pedem proferre pudor vetet, aut operis lex.
Nec sic incipies, ut 7 scriptor cyclicus olim:
« Fortunam Priami cantabo et nobile bellum ».
Quid dignum 8 tanto feret hic promissor hiatu?
Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.
Quanto rectius 9 hic qui nil molitur inepte!
» Dic mihi, Musa, 10 virum, captae post tempora Trojae,
» Qui mores hominum multorum vidit et urbes ».
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,

---

1 *Sit legum contemptor.*

2 *Ab aliis poetis non tractatum.*

3 *Difficile est communia, id est argumenta fabularum, a nullo ante tractata, ita proprie dicere, id est ita praeclare scribere, ut proprie tua jure dici possint.*

4 *Argumentum ab alio publicatum, vel tractatum, tuum putabitur, si, etc.*

5 *Si non haerebis in circulo omnibus patente et contempto id est si tuum auctorem, quem imitaris, non sequeris ita rreligiose, ut nihil addas de tuo, nihil invenias, nihil immutes.*

6 *Et si tu, qui imitator es; non conjicies te in locum tam angustum, unde te explicare honeste non possis sine pudore et reprehensione.*

7 *Ut poeta circumforaneus, qui conventiculis, hominibus suos versus obtrudit in orbem coactis.*

8 *Tam pleno ore, id est tanta verborum granditate.*

9 *Scilicet Homerus, qui conatur nihil imperite scribere,*

10 *Ulyssem.*

Semper in 1 adjunctis aevoque morabitur aptis.
Aut agitur res in scenis, aut act. refertur:
Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quam quae sunt oculis subjecta fidelibus, et quae
Ipse sibi tradit spectator. Non tamen intus
Digna geri promes in scenam; multaque tolles
Ex oculis, quae mox narret facundia praesens:
Ne pueros coram populo Medea trucidet;
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus;
Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.
Neve minor neu sit quinto productior actu
Fabula quae posci vult et spectata reponi:
Nec Deus intersit, nisi dignus vindice 2 nodus
Inciderit: nec 3 quarta loqui persona laboret.
Actoris partes chorus officiumque 4 virile
Defendat; neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat et haereat apte;
Ille 5 bonis faveatque, et consilietur amicis;
Et regat iratos, et amet pacare tumentes;
Ille dapes laudet mensae brevis; ille salubrem
Justitiam, legesque, et 6 apertis otia portis;
Ille tegat 7 commissa; Deosque precetur et oret,
Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.
Tibia 8 non, ut nunc orichalco vincta, tubaeque
Aemula, sed tenuis simplexque foramine pauco
Aspirare et adesse choris erat utilis, atque
Nondum 9 spissa nimis complere sedilia flatu,

---

1 *In iis moribus qui sunt appositi et unicuique aetati apti.*

2 *Res ardua et difficilis.*

3 *Nec plures personae uno et eodem tempore in scenam prodeant locuturae, quam tres.*

4 *Officium virile, quamvis sit mulierum coetus, nam masculinum genus complecti solet femininum.*

5 *Ille chorus*, cujus officium breviter docet Horatius.

6 *Portae clausae bellum, apertae pacem indicant.*

7 *Arcana fidei commissa ne prodat.*

8 *Tibia veterum tenuis fuit et simplex, id est veteres simplici musica in scenis usi sunt, at nunc, imperio Romano florente, tibia non solum ornatur orichalco, sed tot habet foramina, ut sonet tamquam tuba.*

9 *Sedilia (in quibus sedebat spectator) nondum nimis referta.*

Quo sane populus numerabilis, utpote parvus,
Et frugi castusque verecundusque coibat.
Postquam coepit agros extendere victor, et urbem
Latior amplecti murus, 1 vinoque diurno
Placari Genius festis impune diebus,
Accessit 2 numerisque modisque licentia major.
Indoctus quid enim saperet, liberque laborum,
Rusticus urbano 3 confusus, turpis honesto?
Sic priscae motumque et luxuriam addidit arti
Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem.
Sic etiam 4 fidibus voces crevere severis,
Et tulit eloquium insolitum facundia praeceps;
Utiliumque 5 sagax rerum et divina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum
Mox etiam agrestes Satyros 6 nudavit, et 7 asper
Incolumi gravitate jocum tentavit, eo quod
Illecebris erat et grata novitate morandus
Spectator, functusque sacris, et potus, et exlex.
Verum ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet Satyros, ita vertere seria ludo,
Ne quicumque deus, quicumque adhibetur heros,
Regali conspectus in auro nuper et ostro,
Migret 8 in obscuras humili sermone tabernas,
Aut, 9 dum vitat humum, nubes et inania captet.

---

1 *De die convivari et potare.*

2 *Et rhythmis et cantui.*

3 *Commixtus.*

4 *Citharis accesserunt et multiplicati sunt modi et soni, id est chordae.*

5 *Et sententia, id est prudens oratio personarum (ex quibus chorus constitit) parum ab Apollinis oraculo distitit.*

6 *Satyros nudos introduxit verbis et motibus obscenis risum moventes.*

7 *Primo asper in Tragoedia, mox asperitatem facetiis condivit, salva gravitate Tragoediae.*

8 *Ne utatur sermone humili et abjecto, qualis est tabernariorum et opificum oratio.*

9 *Dum comicam humilitatem reformidat, ne intumescat, captans magna supra vires, quasi inter nubes et coelum versans.*

Effutire 1 leves indigna Tragoedia versus,
Ut festis matrona 2 moveri jussa diebus,
Intererit Satyris paulum pudibunda protervis.
Non ego inornata et 3 dominantia nomina solum
Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo;
Nec sic enitar tragico differre colori,
Ut nihil intersit Davusne loquatur, et audax
Pythias 4 emuncto lucrata Simone talentum,
An custos famulusque Dei Silenus alumni.
Ex 5 noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
Speret idem; sudet multum frustaque laboret
Ausus idem: tantum series juncturaque pollet;
Tantum de medio sumptis accedit honoris.
Silvis deducti caveant, me judice, Fauni
Ne, velut innati triviis ac pene forenses,
Aut nimium teneris 6 juvenentur versibus umquam,
Aut immunda 7 crepent ignominiosaque dicta:
Offenduntur enim, quibus est equus et pater et res;
Nec, si quid 8 fricti ciceris probat et nucis emptor,
Aequis accipiunt animis donantve corona.
Syllaba longa brevi subjecta vocatur iambus;
Pes citus; 9 unde etiam trimetris accrescere jussit
Nomen iambeis, quum senos redderet ictus,

---

1 *Inepte loqui. Ordo et sententia verborum haec est: Tragoedia, quae indigna est in qua versus leves emittantur, intererit, id est versabitur inter satyros velut pudica femina, quae non nisi coacta festis diebus modice saltat.*

2 *Saltare.*

3 *Nomina propria, quae in suo sensu dominantur non expulsa de sede sua a translatis.*

4 *Deluso. Metaphora a quadrupedibus, quibus lac subtractum est.*

5 *Ex re nota, non abstrusa, fictum sequar, id est carmen satyricum fingam.*

6 *Ne versibus nimium excultis juveniliter lasciviant.*

7 *Aut verba nimis obscena loquantur.*

8 *Fricti ciceris emptor est homo pauper et plebeius, qui cicere, interea dum agebantur fabulae, et quovis alio tempore, famem levaret.*

9 *Ex quo, quod iambus sit ita citus, jussit iambeos, versus senarios. trimetros quoque nominari.*

Primus 1 ad extremum similis sibi: 2 non ita pridem,
Tardior ut paulo graviorque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in jura paterna recepit
Commodus et patiens; non ut de sede secunda
Cederet aut quarta socaliter. 3 Hic et in Acci
Nobilibus trimetris apparet rarus, et Enni.
In scenam missos 4 magno cum pondere versus,
Aut operae celeris nimium curaque carentis,
Aut ignoratae 5 premit artis crimine turpi.
Non quivis videt immodulata poemata judex;
Et data Romanis venia est 6 indigna poetis.
Idcircone vager, scribamque licenter, ut omnes
Visuros peccata putem mea, tutus, et intra
Spem veniae cautus? Vitavi denique culpam,
Non laudem merui. Vos exemplaria Graeca.
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proavi Olautinos et numeros et
Laudavere sales, nimium patienter 7 utrumque,
Ne dicam stulte, mirati; si modo ego et vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Ligitimumque sonum 8 digitis callemus, et aure.
Ignotum Tragicae genus invenisse Camoenae
Dicitur, at plaustris vexisse poemata Thespis
Qui canerent agerentque 9 peruncti faecibus ora.
Post hunc, 10 personae pallaeque repertor honestae,
Aeschylus et modicis instravit 11 pulpita tignis,

---

1 *A principio ad finem, olim ex Iambis dumtaxat constans.*

2 *Non diu est quod inseri coeperunt spondaei et alii pedes inter iambos.*

3 *Hic iambus.*

4 *Versus crebris spondaeis tardatos.*

5 *Iambus raro adhibitus indicat versus praepropere et negligenter scribi, vel sine arte et minus accurate.*

6 *Indigne, immerito.*

7 *Numeros et sales.*

8 *Digitis, digerendo versus in pedes; aure, audiendo an versus sit numerosus.*

9 *Habentes ora faecibus vini peruncta.*

10 *Larvae.*

11 *Scenam modice instituit.*

Et docuit magnumque loqui nitique cothurno.
Successit vetus 1 his Comoedia, non sine multa
Laude; sed in vitium libertas excidit et vim
Dignam lege regi: lex est accepta, chorusque
Turpiter obticuit, sublato jura nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetae:
Nec minimum meruere decus, vestigia Graeca
Ausi deserere et celebrare domestica facta,
Vel qui 2 praetextas, vel qui docuere 3 togatas.
Nec virtute foret clarisve potentius armis,
Quam lingua, Latium, si non offenderet unum-
quemque poetarum limae labor et mora. Vos, o
Pompilius 4 sanguis, carmen reprehendite quod non
Multa dies et multa litura coercuit, atque
Praesectum 5 decies non castigavit ad unguem.
Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, et excludit sanos Helicone poetas,
Democritus, bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam, secreta petit loca, balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium nomenque poetae,
Si 6 tribus Anticyris caput insanabile 7 numquam
Tonsori Licino commiserit. O ego 8 laevus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam!
Non alius faceret meliora poemata: verum
Nil tanti est. Ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quae ferrum valet, exsors ipsa secandi:
Munus et officium, nil scribens ipse, docebo;
Unde parentur opes; quid alat formetque poetam;

---

1 *Tragoediis vetus Comoedia fuit posterior.*

2 *Latinas fabulas in quibus praetextati, id est personae nobiles, fuerunt inducti.*

3 *Fabulas tabernarias, in quibus plebeiae et privatae personae fuerunt inductae.*

4 *A Numa Pompilio originem ducentes, vos, o Pisones reprehendite, etc.*

5 *Non perfectissime polivit. Metaphora ducta a marmorariis artificibus, qui unguibus juncturas probant et opus perpoliunt*

6 *In insula Anticyra multum nascitur ellebori, quo sumpto dementes sanantur.*

7 *Si caput numquam tondendum curaverit.*

8 *Ego stultus.*

Quid deceat, quid non; quo virtus, quo ferat error.
Scribendi recte sapere est et principium et fons.
Rem 1 tibi Socraticae poterunt ostendere chartae:
Verbaque provisam rem non invita sequentur.
Qui didicit patriae quid debeat, et quid amicis,
Quo sit amore parens, quo frater amandus, et hospes
Quod sit 2 conscripti, quod judicis officium, quae
Partes in bellum missi ducis; ille profecto
Reddere personae scit convenientia cuique.
Respicere exemplar vitae morumque jubebo
Doctum imitatorem, et veras hinc ducere voces.
Interdum speciosa 3 locis 4 morataque recte
Fabula, nullius veneris, sine pondere et arte,
Valdius oblectat populum meliusque moratur,
Quam versus inopes rerum, nugaeque canorae.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui, praeter laudem 5 nullius avaris:
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. — Dicat
Filius Albini, si de 6 quincunce remota est
Uncia, quid superat?— Poteras dixisse, 7 triens. — Eu!
Rem poteris servare tuam. Redit uncia, quid fit? —
Semis. 8 — An, haec animos aerugo et cura peculi
Quum semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda 9 cedro et levi servanda cupresso?
Aut prodesse volunt, aut delectare, poetae,
Aut simul et jucunda et idonea dicere vitae.
Quidquid praecipies, esto brevis; ut cito dicta
Percipiant animi dociles teneantque fideles:
Omne supervacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causa sint proxima veris:
Nec, quodcumque volet, poscat sibi fabula credi;

---

1 *Materiam, argumentum.*
2 *Senatoris.*
3 *Locis communibus ornata.*
4 *In qua mores personarum scite exprimuntur.*
5 *Nullius rei cupidis.*
6 *De quinque unciis.*
7 *Tertia pars librae, id est quatuor unciae.*
8 *Dimidia pars librae, id est sex unciae.*
9 *Quae perpetuo vivant*, ea etenim quae cedri succo linuntur non putrescunt.

Neu pransae Lamiae vivum puerum extrahat alvo.
Centuriae 1 seniorum agitant expertia frugis;
Celsi praetereunt austera poemata 2 Rhamnes:
Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando pariterque monendo.
Hic 3 meret aera liber Sosiis; hic et mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat aevum.
Sunt delicta tamen quibus ignovisse velimus:
Nam neque chorda sonum reddit quem vult manus et mens,
Poscentique gravem persaepe remittit acutum;
Nec semper feriet quodcumque minabitur arcus.
Verum, ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. — Quid ergo est? —
Ut scriptor si peccat idem librarius 4 usque,
Quamvis est monitus, venia caret; et citharoedus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
Sic, mihi, qui multum cessat, fit 5 Choerilus ille,
Quem bis terque bonum cum risu miror; et idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
Verum operi longo fas est obrepere somnum.
Ut pictura, poesis: erit quae, si propius stes,
Te capiet magis, et quaedam, si longius abstes.
Haec amat obscurum; volet haec sub luce videri,
Judicis argutum quae non formidat acumen:
Haec placuit semel, haec decies repetita placebit.
O major juvenum, quamvis et voce paterna
Fingeris 6 ad rectum, et per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle memor: certis medium et tolerabile rebus
Recte concedi. Consultus juris, et actor
Causarum mediocris, abest virtute diserti
Messalae, nec scit quantum Cascellius Aulus;
Sed tamen in pretio est: 7 mediocribus esse poetis

1 *Senes Romani aspernantur poemata inutilia.*
2 *Equites Romani a Romulo sic appellati.*
3 *Istiusmodi poema pretium meretur et multos reperit emptores.*
4 *Semper.*
5 *Est similis Choerili, mali poetae.*
6 *Confirmaris ad rectam poetices imitationem.*
7 *Verum, ut poetae sint mediocres, non homines, non, etc.*

Non homines, non Di, non concessere 1 columnae.
Ut gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum unguentum, et Sardo cum melle papaver
Offendunt, poterat duci quia coena sine istis;
Sic animis natum inventumque poema juvandis,
Si paulum a summo discessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
Indoctusque pilae discive trochive quiescit,
Ne spissae risum tollant impune coronae:
Qui nescit, versus tamen audet fingere! — Quidni?
Liber et ingenuus, praesertim 2 census equestrem
Summam nummorum, vitioque remotus ab omni. —
Tu nihil invita dices faciesve Minerva;
Id tibi judicium est, ea mens: si quid tamen olim
Scripseris in Metii descendat judicis aures,
Et patris, et nostras; 3 nonumque prematur in annum.
Membranis 4 intus positis, delere licebit:
Quod non edideris; nescit vox missa reverti.
Silvestres homines sacer interpresque Deorum
Caedibus et victu foedo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigres rabidosque leones:
Dictus et Amphion, Thebanae conditor arcis,
Saxa movere sono testudinis, et prece blanda
Ducere quo vellet. 5 Fuit haec sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare jura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno.
Sic honor et nomen divinis vatibus atque
Carminibus venit. Post hos insignis Homerus
Tyrtaeusque mares amicos in Martia bella
Versibus exacuit; dictae per carmina 6 sortes;
Et vitae monstrata via est; et 7 gratia regum

---

1 *Columnae ad quas libri prostiterunt venales.*

2 *Repertus habere in bonis quadringenta millia aeris.*

3 *In multos annos supprimatur, ut acriore lima corrigatur.*

4 *Si libros domi contineas, ne foras exeant.*

5 *Aliquando fuit haec sapientia in poetis, ut docerent publica a privatis separare.*

6 *Oracula ab Apolline data.*

7 *Amicitia regum carminibus comparata est.*

Pieriis tentata modis; 1 ludusque repertus,
Et longorum operum finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyrae solers, et cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quaesitum est. Ego nec 2 studium sine divite vena,
Nec rude quid possit video ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, et conjurat amice.
Qui studet optatam cursu contigere metam,
Multa tulit fecitque puer; sudavit et alsit;
Abstinuit venere et vino: qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.
Nec satis est dixisse: « Ego mira poemata pango:
« Occupet 3 extremum scabies; mihi turpe relinqui est,
« Et, quod non didici, sane nescire fateri «.
Ut praeco ad merces turbam qui 4 cogit emendas,
Assentatores jubet ad lucrum ire poeta
Dives agris, dives positis in foenore nummis.
Si 5 vero est unctum qui recte ponere possit,
Et spondere levi pro paupere, et eripere atris
Litibus implicitum, mirabor si sciet inter-
noscere mendacem verumque beatus amicum.
Tu, seu donaris, seu quid donare velis 6 cui,
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Laetitiae; clamabit enim, « Pulchre! bene! recte! »
Pallescet super his; etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem; saliet, tundet pede terram.
Ut, qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo; sic
Derisor vero plus laudatore movetur.
Reges dicuntur multis urgere 7 culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborent,
An sit amicitia dignus: si carmina condes,

---

1 *Oblectatio animorum, scilicet Comoediae et Tragoediae.*

2 *Ars sine fecundo ingenio.*

3 *Metaphora ducta a lusu puerorum se mutuo ad currendum cohortantium, qui scabiem imprecantur ei qui ultimus ad calcem pervenerit.*

4 *Qui congregat.*

5 *Si sit poeta, qui unctum, id est convivium lautum dare possit.*

6 *Alicui.*

7 *Poculis explorare.*

Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quinctilio si quid recitares, Corrige, sodes;
Hoc, aiebat, et hoc. Melius te posse negares,
Bis terque expertum frustra: delere jubebat,
Et male tornatos incudi reddere versus.
Si defendere delictum, quam vertere, malles,
Nullum ultra verbum, aut operam sumebat inanem,
Quin sine rivali teque et tua solus amares.
Vir bonus et prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomptis 1 allinet atrum
Transverso calamo signum, ambitiosa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambigue dictum, mutanda notabit:
Fiet Aristarchus; non dicet, Cur ego amicum
Offendam in nugis? Hae nugae seria ducent
In mala derisum semel 2 exceptumque sinistre.
Ut mala quem scabies aut 3 morbus regius urget,
Aut fanaticus error, et iracunda Diana;
Vesanum tetigisse timent fugiuntque poetam,
Qui sapiunt; 4 agitant pueri, incautique sequuntur.
Hic, dum sublimes versus ructatur, et errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum foveamve, licet, Succurrite, longum
Clamet, Io cives! non sit qui tollere curet.
Si curet quis opem ferre et demittere funem,
Qui scis an prudens huc se dejecerit, atque
Servari nolit? dicam; Siculique poetae
Narrabo interitum: Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
Insiluit. Sit jus, liceatque perire poetis:
Invitum qui servat, 5 idem facit occidenti:
Nec semel hoc fecit; nec, si 6 retractus erit, jam
Fiet homo, et ponet famosae mortis amorem.
Nec 7 satis apparet cur versus factitet; utrum

---

1 *Transverso calamo notabit et lituram inducet.*
2 *Male de'usum ab amico adulatore.*
3 *Icteritia.*
4 *Persequuntur.*
5 *Idem facit ac si occideret.* Idem pro simile.
6 *Ab Aetnae incendio.*
7 *Non satis perspicuum est, utrius sceleris poenam luat malus poeta dum versus factitat, sepulcrine violati an sublati bidentalis.*

Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Moverit incestus: certe furit, ac, velut ursus
Objectos caveae valuit si frangere clathros,
Indoctum doctumque fugat recitator acerbus;
Quem vero arripuit, tenet, occiditque legendo,
Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

FINIS.

